

# Євангельський Календар

# ДОБРИЙ ПРИЯТЕЛЬ



1

9

5

6

ВИДАВНИЦТВО "ДОРОГА ПРАВДИ"

ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ДОБРИЙ  
ПРИЯТЕЛЬ

НА 1956 РІК

За редакцією

М. Подворняка

Накладом  
Християнського Видавництва "Дорога Правди"

Вінніпег — Торонто

## **ПЕРЕДМОВА**

Кожна релігійна чи політична організація мають свої друковані органи, свої часописи, а окрім того, мають свої альманахи-календарі. На жаль, наше Українське Євангельсько-Баптистське Братство дотепер не мало свого настольного календаря, хоча й відсутність його ми всі дуже відчували. Відчували особливо тоді, коли завжди перед Новим Роком до нашої хати приходили інші календарі, а нашого власного, нашого євангельського календаря не було.

Для цього, щоб заповнити цю прогалину, наше Видавництво "Дорога Правди", яке недавно постало між нашим Братством, вирішило широку видавати такого календаря під назвою "Добрий Прияте́ль". Приступаючи до того великого почину, Видавництво не має матеріальних засобів, але воно в цій своїй праці надіється на Господа, довіряє своїм читачам, що вони прийдуть йому на поміч. З цим розрахунком Видавництво і приступило до праці і тепер має шану розіслати своїм читачам перше число нашого євангельського календаря "Добрий Прияте́ль" на 1956-й рік.

**Християнське Видавництво  
"Дорога Правди".**



“Як швидко й непомітно дні життя людського йдуть:  
Ще не скінчилися одні, а другі вже пливуть”

## РІК 1956

**Астрономічний календар.** Рік 1956-й є роком переступним і має 366 днів.

Календарна весна починається 21-го березня, — тоді маємо весняне зрівняння дня і ночі.

Літо починається 22-го червня, — літня перемога дня над ніччю.

Осінь починається 23-го вересня, — приходить осіннє зрівняння дня і ночі.

За календарем зима починається 22-го грудня, — приходить перемога ночі над днем.

**Різні способи числення часу.** Християнська доба починається від народження Христа, — тепер якраз маємо 1956-ий рік.

Охрищення України Володимиром Великим було 988-го року, від того часу минуло 968 літ.

Грецька церква рахує час за Старим Заповітом і тепер маємо 7466-ий рік.

Жидівський рік, що розпочався восени 1955-го року, є 5717-м роком.

Жиди починають свій календар від 7-го вересня 3761-го року перед Христом. Щоб знати, який у жидів рік, треба додати до християнської доби число 3761. Їх рік захоплює наших два роки, бо починається восени.

Магометани рахують рік від обороту місяця, тому їх рік коротший від нашого. Кожний їхній Новий Рік посуватиметься 11 днів назад. Зимою вертається до літа, а потім знову до зими.

### Урядові свята Канади.

Новий Рік.

Великодня П'ятниця.

День Вікторії, — завжди припадає в місяці травні.

Домініон День, — припадає завжди в місяці липні.

День Праці, — припадає на перший понеділок вересня.

День Подяки, — завжди проголошується.

День Народження Ісуса Христа (Різдво).

Усі ці дні Канада вроčисто святкує, а банки й усі державні установи припиняють свою працю.

# СІЧЕНЬ -- JANUARY

1956

має 31 днів

1956

Знч.  
Календ.  
Лін.  
Планки  
Нар.  
Кал.

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	Н	19	Грудень 1955. Нед. Св. Отців. Преп. Іллі Печерського
2	П	20	Свящмч. Ігнатія Богоносця, Філогена Антіохійського
3	В	21	Муч. Юліяни Никомид., смерть Петра митр. Київського
4	С	22	Влкмч. Атанасій, Теодотій, Евода, Хрисогона, мч. Зойла
5	Ч	23	10 муч. в Криті, Павла еп. Неокесар., Теоктиста
6	П	24	Святий Вечер. Муч. Евгеній, Василиси
7	С	25	РІЗДВО ІСУСА ХРИСТА

8	Н	26	СОБОР ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ. Нед. по Різдви
9	П	27	Степана. Преп. Теодора архієп. Царгородського
10	В	28	Св. 20,000 мучеників в Никомидії спалених, мч. Петра
11	С	29	14,000 дітей уб. Іродом, преп. Івана печ., прп. Маркела
12	Ч	30	Муч. Анісій діві, преп. Теодора Царгор., муч. Зотика
13	П	31	Преп. Меланії Рим., преп. Геласія. (Відданя Різдва)
14	С	1	Січень 1956. НОВИЙ РІК. Василія, Григорія, Івана

15	Н	2	Нед. перед Йорданом. Преп. Сильвестра Печер.
16	П	3	Пророка Малахії муч. Гордія
17	В	4	Собор 70-ти Апостолів: Якова, Марка, Луки і других.
18	С	5	Св. Вечер перед Йорданом (Піст). преп. Сави освяще-
19	Ч	6	ЙОРДАН (БОГОЯВЛЕННЯ ГОСПОДНЄ)
20	П	7	Собор Івана Хрестителя. Мч. Атанасія Аталійського
21	С	8	Преп. Григорія Печерського, преп. Георгія, Домніки

22	Н	9	Нед. по Йордані. Муч. Поліевкта і Неарха, Петра еп.
23	П	10	Григорія-еп. Ниського, преп. Дометіяна, Маркіяна
24	В	11	Преп. Теодосія Вел., преп. Теодосія Антіохійського
25	С	12	Сави архієп. Серб., Муч. Татіяни, преп. Евлакрій
26	Ч	13	Муч. Ерміла і Стратоніка, Якова еп. Нізивійського
27	П	14	Св. Отців вбитих в Синаї й Раїфі; преп. Стефана
28	С	15	Преп. Павла Тивейського, преп. Івана Кущника.

29	Н	16	Нед. 29. Поклін кайданам ап. Петра, муч. Неона
30	П	17	Преп. Антонія Вел., Архила ісповідника, Антонія рим.
31	В	18	Св. Атанасія і Кирила архієп. Алекс., преп. Маркіяна

Як іскра ще в тобі горить  
І згаснути не вспіла, —  
Гори! — життя єдина мить,  
Для смерти ж — вічність ціла.

О. Олесь

“І вона вродить Сина, ти ж даси Йому імення Ісус, бо спасе Він людей Своїх від їхніх гріхів” (Матвія 1: 21).

## ЗАПИСКИ НА СІЧЕНЬ:

### ПІСЛЯ РАННЬОЇ МОЛИТВИ

О, чарівні мовчання йтиша!  
Яка самотня ще земля!  
Додолу ліс склонився, не диші,  
Я сам іду через поля.

Новим себе я відчуваю.  
— Нужда, турботи... Де вони?  
Здавалось вчора — сил немає,  
Сьогодні сором, — я міцний!

Цей світ із щастям і бідою  
Я, мандрівник, ясним зроблю!  
Як тільки стрінуся з Тобою,  
Мости Твої переступлю.

Й. Ф. Айхендорф

# ЛЮТИЙ -- FEBRUARY

1956

має 29 днів

1956

Зап.	Міс.	П'ятниця	Субота	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА
Дні				
1	C	19		Січень 1955. Преп. Макарія, Лаврентія, Евтимія печ.
2	Ч	20		† Преп. Евтимія Вел., муч. Інни, Пімми, Рімми
3	П	21		Преп. Максима іспов., муч. Анастазія, Неофіта,
4	C	22		Препмч. Анастасія Печер., ап. Тимотея, муч. Мануїла
5	H	23		Нед. 30. Світмч. Клиmentа еп. Анкир., мч. Агафангела
6	P	24		Преп. Ксенії, муч. Вавили, Тимотея, Агапія
7	B	25		† Григорія Богослова арх. Царгород., мч-ці Филиппати
8	C	26		Преп. Ксенофона і Марії і їх синів, Аркадія, Івана
9	Ч	27		† Перенесення мощів Івана Золотоуст., муч. Димитрія
10	P	28		Преп. Ефрема Печер. Митроп., Ефрема Сиріна
11	C	29		Перенес. мощей Іgnatія Богон., Лаврентія Печерського
12	H	30		Нед. 31. ТРОХ СВЯТИХ: Василія, Григорія і Івана
13	P	31		Никити еп. Новгородського, муч. Вікторина, Віктора
14	B	1		Лютий. Муч. Трифона, м-ці Перпетуї, муч. Сатира
15	C	2		СТРІТЕННЯ ГОСПОДНІЕ. Муч. Йордана, Гавриїла
16	Ч	3		Преп. Ісидора Пелус., Миколая іспов., Георгія Вел.
17	P	4		Симеона Богоприємця і Праведної Анни
18	C	5		Муч. Агафії, Теодосія Угл., архієп. Черниг.
19	H	6		Нед. 32. Закхея. Вукола еп. Смирни, муч. Доротеї
20	P	7		Партемія еп. Лампса, препод. Луки Еладського
21	B	8		Влкмч. Теодора Стратилата, прор. Захарії, Сави арх.
22	C	9		Преп. Панкратія затворника печер., муч. Никифора
23	Ч	10		Преп. Прохора Печ., священмуч. Харлампія, Порфірія
24	P	11		Муч. Власія еп. Севаст., муч. Георія серб., Всеволода
25	C	12		Мелетія еп. Антіох., Антонія патр. Царг., прп. Євгенія
26	H	13		Нед. Митаря і Фарисея. Преп. Мартиніяна, Зої
27	P	14		Рівноал. Кирила учит. Словян, Ісаакія Печерського
28	B	15		Преп. Пафнутия Печерського, апостола Оникісма
29	C	16		Преподобного Касіяна

Сміливо, браття, до праці ставайте  
Час наступає, ходім!  
Дяка і шана робітникам щирим,  
Сором недбалим усім.

Б. Грінченко

"Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однорадженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне" (Івана 3: 16)

## ЗАПИСКИ НА ЛЮТИЙ:

### ШУКАЙТЕ БОГА НА ЗЕМЛІ

Шукайте Бога на землі,  
Знайдіть Його поміж живими!

Покличте Бога з неба,  
Він більш потрібен нам у злі,  
Між мертвими чи між святыми  
Його найменше треба!

Шукайте Господа в собі!  
Свої серця добром налийте  
Його діла творити,  
Тавро посіяне в злобі  
Із брата ніжно й щиро змийте,  
Щоб з ним у мирі жити!

Ол. Неприцький-Грановський

# БЕРЕЗЕНЬ -- MARCH

1956

має 31 днів

1956

Зоря.	Календ.	Дні п'ятниці	Порк. Коза.
-------	---------	-----------------	----------------

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	Ч	17	Лютий. Памфіла Валента, св. Флавіяна археп. Ант.
2	П	18	Преп. Теодора Мовчан. Печер., муч. Теодора Тирона
3	С	19	Агапита еп. Синад., Льва еп. Рим., Флавіяна

4	Н	20	Нед. Блудного Сина. Еп. Архипа, Филимона, Апфії
5	П	21	Льва еп., преп. Агатона чудотв. Печерського
6	В	22	Преп. Тимотея, Евстратія архієп. Антіохійського
7	С	23	Муч. Маврикія, Федора, Пилипа, преп. Атанасія і слов.
8	Ч	24	Свящмч. Полікарпа, преп. Івана, Антіоха, Мойсея
9	П	25	† Перше і друге знайдення голови Ів. Хрест.
10	С	26	Тарасія арх. Царгор., смч. Регіна еп.

11	Н	27	Нед. Мисопустна. Преп. Порфирія еп. Гаського
12	П	28	Преп. Тита Печер., Прокопа, Декаполита
13	В	29	Преп. Васілія ісповідника, Марини і Кира
14	С	1	Березень. Препмч. Евдокії, муч. Нестора і Привімія
15	Ч	2	Свящмч. Теодота еп. Кирин, мч. Евфалій, при. Агатона
16	П	3	Смч. Евтропія, Клеоніка і Василіска, Піями
17	С	4	Преп. Герасима Волог., мч. Павла і Юліяни

18	Н	5	Нед. Сиропустна. Муч. Конона, преп. Марка лоєстника
19	П	6	Аморейських 42 мучеників, преподоб. Аркадія
20	В	7	Свящмч. Херсонських: Власія, Ефрема, Евгена
21	С	8	Преп. Теофілакта ісповід., свящмч. Теодорита
22	Ч	9	† 40 муч. Севастійських: Акакія, Александра, Домни
23	П	10	Муч. Кодрата, Кипріяна, Діонізія, Павла
24	С	11	Софонія патр. Єрусал., муч. Піонія, Евтимія

25	Н	12	Нед. 1 Посту. Теофана іспов., Григорія Двоєслова
26	П	13	Никифора патр. Царгород., муч. Христини
27	В	14	Ростислава кн. Київського, преподоб. Теогноста
28	С	15	Муч. Агапія, Пуплія, Тимолая, Ромила, муч. Никандра
29	Ч	16	Серапіона арх. Новгор., мч. Трохима, ап. Аристовула
30	П	17	† Преп. Олексія чол. Божого, муч. Марина, Павла
31	С	18	Кирила арх. Єрусал., муч. Трофима, Евкратія

Хто зберіг любов до краю  
І не зрікся роду,  
Той ім'ям не вмре ніколи  
В спогадах народу.

О. Олесь

“Прийдіте до Мене всі, працею зморені, — і Я дам вам спочинок” (Матв. 11: 28).

## ЗАПИСКИ НА БЕРЕЗЕНЬ:

### БЕРЕЗІЛЬ

Сьогодні чайки прилетіли,  
кружляють цілий день над ставом,  
і вже мороз не має сили,  
і, мабуть, зійде сніг небавом.

Вже прозрівають перші квіти.  
Не знає сонце, чи спадати.  
А небу тільки би синіти  
на ліс бадьорий та кошлатий.

Оскана Лятуринська

# КВІТЕНЬ -- APRIL

1956

— має 30 днів —

1956

Вікн.	Календар.
Дні тижня	
Пон. Квіт.	

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	Н	19	Березень. Нед. 2 Посту. Хризанта і Дарії
2	П	20	Отців: Івана, Сергія, Патрікія, муч. Фотини, Никити
3	В	21	Івана Ліствичника, Якова ісповідника
4	С	22	Свящмч. Василія пресв. Анкирського, м-ці Дросиди
5	Ч	23	Преп. Никона Печер., свящм. Никона еп. і 200 учеників
6	П	24	Преп. Артемона еп. Селев., преп. Якова ісповідника
7	С	25	<b>БЛАГОВІЩЕННЯ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ</b>

8	Н	26	Нед. 3 Пост. Архан, Гавріїла, преп. Василія Нового
9	П	27	Матрони Солунської, преп. Івана прозорливого
10	В	28	Преп. Евстратія постн. Печер., Стефана чудотворця
11	С	29	Преп. Марка еп. Аretусійського, мч. Кирила діякона
12	Ч	30	Преп. Івана Ліств., муч. Захарій, преп. Зосима еп. Сар.
13	П	31	Квітень. Свящмч. Іпатія Гангр., Йоанн митр. Київ.
14	С	1	Квітень. Марії Єгипетської, преп. Геронтія Печер.

15	Н	2	Нед. 4 Посту. Прел. Тита, муч. Амфіяна, Едесія
16	П	3	Преп. Никити ісповідника, Іллірика, муч. Епидифора
17	В	4	Преп. Йосифа Многоболізного Печер., Йосифа Пісн.
18	С	5	Поклони. Муч. Агатолода і Теодула, преп. Марка
19	Ч	6	Евтихія архіеп. Констант., Методія уч. Словян
20	П	7	Муч. Евпсихія, муч. Авдієса і 270 інших з ним
21	С	8	Преп. Нифонта еп. Новгор., ап. з 70: Іродіона, Агава

22	Н	9	Нед. 5 Посту. Муч. Авдієса, Маріяна і 270 з ними
23	П	10	Муч. Терентія, Максима, Зенона, Теодора
24	В	11	Свящмч. Антипи еп. Пергамського, преп. Пармуфія
25	С	12	Василія ісповідника Парійського, преп. Атанасій ігум.
26	Ч	13	Свящмч. Артемона пресв. Лаодикійськ., м-ці Томаїди
27	П	14	Мартина ісповідника, муч. Івана, Антонія, Евстратія
28	С	15	Ап. Аристарха, Трофима, муч. Сави, Василисі

29	Н	16	Нед. Цвітна. Муч. Каліди, Нунихеї, Харіеси, Теодори
30	П.	17	Симеона еп. Перського та інш. 1000 мучеників

Правдива релігія не є релігія розуму; але правдива релігія не може суперечити розумові.

Л. Толстой

“Бо заплата за гріх — смерть, а дар ласки Божої — вічне життя в Христі Ісусі, Господі нашім” (Рим. 6: 23).

## ЗАПИСКИ НА КВІТЕНЬ:

### ЖЕНІТЬ ДУМКИ

Женіть думки старі і кволі,  
Займіться полум'ям ясним,  
І всі гуртом назустріч волі  
Летіть потоком вогняним.

О, всі гуртом! В єднанні — сила,  
В єднанні — успіх перемог,  
Бо розтіч — всіх надій могила,  
Пустеля сіра без дорог.

О. Олесь

# ТРАВЕНЬ -- MAY

1956

має 31 днів

1956

Знк.	Календ.	Дні тижня	Дерк. Кал.
------	---------	--------------	---------------

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	В	18	Квітень: Преп. Івана Ісповідника, Косми еп. Халкід.
2	С	19	Муч. Талалея, Александра, Астерія воїнів, преп. Івана
3	Ч	20	Муч. Гаврила отрока, преп. Теодора, Анастасія ігум.
4	П	21	Свщмч. Теодора і матери його Филипії, муч. Діоскора
5	С	22	Теодора Сикеота, ап. Натанаїла, Луки

6	Н	23	<b>ВЕЛИКДЕНЬ — ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТА. Юрія</b>
7	П	24	<b>СВІТЛІЙ ПОНЕДІЛОК.</b> Преп. Сави Печерського
8	В	25	<b>СВІТЛІЙ ВІТОРОК.</b> Ап. Марка, Македонія патр.
9	С	26	Свщмч. Василія еп. Амасійського, св. Глафіри діви
10	Ч	27	Преп. Степана еп. Волод. Вол., преп. Симеона
11	П	28	Кирила еп. Турів., ап. Ясона і Сосипатра, мч. Мамія
12	С	29	Муч. 9 в Кизику, Теогніда, Рута, Антипата, Теостиха

13	Н	30	Нед. Томина — Проводи. † Ап. Якова Заведеевого
14	П	1	Травень. Макарія митр. Київ., преп. Пафнутія
15	В	2	Перенес. моців Бориса і Гліба, Атанасія патр. Алекс.
16	С	3	Смерть преп. Теодосія ігумена Печер., муч. Тимотея
17	Ч	4	Пелагії діви, свщмч. Сильмана, Еразма, Никифора
18	П	5	Влмч. Ірини, муч. Теофіта, Гая і Гаяна, преп. Михея
19	С	6	Преп. Йова многострад., Йова Почаївського чудотв.

20	Н	7	Нед. Мироносиць. Зявл. Чесн. Хреста в Єрусалимі
21	П	8	†Ап. Івана Богослова, Арсенія Вел., Арсенія Печер.
22	В	9	Свщмч. Артемона, муч. Томайди, муч. Гликерій
23	С	10	Ап. Симона Зилота, преп. Ісидора, блаж. Таїсії
24	Ч	11	Рівноап. Кирила і Методія, преп. Софропія Печер.
25	П	12	Епифанія еп. Кипру, Германа патр. Царгород.
26	С	13	Свщмч. Артемона, муч. Томайди, муч. Гликерій

27	Н	14	<b>Неділя Розслабленого.</b> Никити затворн. Печерського
28	П	15	Пахомія Великого, Ісаїї еп. Ростовського, Ісаїї Печер.
29	В	16	Преп. Теодора Освяч., муч. Віта, Модеста, Петра
30	С	17	Ап. Андроника з 70-ти і помічниці його Юнії
31	Ч	18	Муч. дів: Александри, Текуси, Файні, Клавдії, Юлії

Не високо мудрый,  
Але твердо держись,  
А хто правду лама,  
З тим ти сміло борись!

Не бажай ти умом  
Понад світом кружить!  
А скоріше візьмись  
В світі праведно жити.

Ів. Франко

"Просіть — і буде вам дано, шукайте, — і знайдете  
стукайте — і відчинять вам" (Матв. 7: 7).

## ЗАПИСКИ НА ТРАВЕНЬ:

### У КВІТАХ ГОСПОДЬ ПРОБУВАЄ

Господь дає росу на вонній квіти,  
І творить їх зерна всеплідні,  
Тому то — вони — то Господні діти,  
Брати по Творцеві нам рідні.

Тому то й у квітах Господь пробуває,  
І кохаю сердечно я квіти:  
І це моя радість та щастя безкрайє, —  
Щоб квітами душу нагріти!...

Іларіон

# ЧЕРВЕНЬ -- JUNE

1956

має 30 днів

1956

Знк.	Кал. м. с.
Дні	тижні
Перк.	Кас.

## У К Р А І Н С Є К І С В Я Т А

1	П	19	Травень. Свящмч. Патрикія, еп. і Акакія, Менандра
2	С	20	Муч. Талалея, Александра, Астерія воїнів, преп. Івана

3	Н	21	Нед. Самарянки. Рівноап. Константина і Єлени
4	П	22	Муч. Василіска, Маркела, Кодра, мучениці Ссфії
5	В	23	Примч. Михаїла Чорноризця, Леонтія єпископа
6	С	24	Преп. Симеона дівногорця, преп. Никити стовпника
7	Ч	25	3-те знайдення голови Івана Хрест., мч. Келестина
8	П	26	Ап. Карпа й Алфея з 70-ти, муч. Аверкія і Єлени
9	С	27	Свмч. Терапонта Сард., муч. Теодори діви і Дидима

10	Н	28	Нед. Сліпородженого. Преп. Никити іспов. еп. Халк.
11	П	29	Преп. Теодосій діви, Александра патр. Александ.
12	В	30	Преп. Ісаакія Далматинського, муч. Наталії
13	С	31	Ап. Ерма з 70-ти, муч. Ермейя война, муч. Мага волхва
14	Ч	1	Червень. ВОЗНЕСЕННЯ ГОСПОДНЕ. Муч. Юстина
15	П	2	Велкмч. Івана Сучавського. Никифора патр. Царг.
16	С	3	Муч. Лукіяна і з ним Клавдія, Ігнатія, Павла

17	Н	4	Нед. Св. Отців. Митрофана патр. Царг., Марти і Марії
18	П	5	Свшмч. Доротея еп. Тир., бл. Константина митр. Київ.
19	В	6	Муч. Висаріона Єгип., преп. Іларіона ігум. Далямат.
20	С	7	Муч. Теодота Анкірського, муч. Киріякії, Колерії
21	Ч	8	Ефрема патр. Антіох., Теодора еп., муч. Теофана
22	П	9	Кирила арх. Алексан., муч. Теклі, Марти і Марії
23	С	10	Преп. Силуана схимомонаха Печер., Тимофія

24	Н	11	ЗЕЛЕНИ СВЯТА — ПРЕСВ. ТРОЇЦІ. † Ап. Вартоюмей
25	П	12	ДЕНЬ СВ. ДУХА. Преп. Онуфрія Вел., Петра Атонс.
26	В	13	Мч. Акилини, преп. Анни і сина Івана, муч. Діодора
27	С	14	Смерть кн. Мстислава, прор. Єлісея, Методія патр.
28	Ч	15	Прор. Амоса, муч. Віта, Модеста, преп. Крискентій
29	П	16	Преп. Тихона Лухов., муч. Тигрія пресвітера
30	С	17	Муч. Мануїла, Савела й Ізмайлі.

Нащо даремній скорботи?

Назад немає вороття!

Берімось краще до роботи,

Змагаймось за нове життя.

Леся Українка

“Дорогу бо праведних знає Господь, а дорога безбожних загине” (Пс. 1: 6)

## ЗАПИСКИ НА ЧЕРВЕНЬ:

### ДЛЯ МОЛОДІ

Змалку кохайтесь в освіті,  
Змалку розшируйте ум,  
Бо доведеться у світі  
Всяких назнатися дум.

Треба самим розвертати,  
Як і до чого все йде,  
Шлях свій без помилки взяти, —  
Той, що до правди веде.

Щоб не зросли ви на сором  
(Бійтесь найбільше того!)  
Та не зробились ганьбою  
Рідного краю свого!

Павло Грабовський

# ЛИПЕНЬ -- JULY

1956

месяц 31 днів

1956

Знч.	Календ.
Дні	тижні
Поряд.	Кан.

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	Н	18	Червень. Нед. 1 по Зел. Святах — Всіх Святих Початок Петрівки. †Ап. Юди брата Господнього
2	П	19	Свящмч. Методія. Угодники Землі Волинської
3	В	20	Муч. Юліяна Тарсійського, преп. Юлія пресвітера
4	С	21	Свящмч. Евсевія, муч. Галактіона, муч. Юліаній
5	Ч	22	Муч. Агрипіни діви, муч. Евстахія, Гая, Урбана
6	П	23	РІЗДВО ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ. Муч. Орентія,
7	С	24	

8	Н	25	Нед. 2 по Зел. Святах. Преп. Февроній Леоніди, Ливій
9	П	26	Преп. Давида Солун., Івана еп. Гот., Діонисія Печер.
10	В	27	Преп. Самсона странноприємца, блаж. Мартина
11	С	28	Преп. Сергія і Германа, преп. Івана Дамаскина
12	Ч	29	<b>Св. ПЕТРА і ПАВЛА — АПОСТОЛІВ</b>
13	П	30	†Собор 12-ти Апостолів, муч. Михаїла, Мелітона
14	С	1	Липень. Косми і Даміана безсріб., Антонія Римлян.

15	Н	2	Нед. 3 по Зел. Святах. Полож. ризи Діви Марії у Влах.
16	П	3	Муч. Акінта, Марка, преп. Анатолія затв. Печер.
17	В	4	Андрея архиеп. Критського, муч. Теодотій
18	С	5	† Преп. Атанасія Атон., преп. Лампада, муч. Анни
19	Ч	6	Преп. Сисоя схим. Печер., муч. Луки, муч. Ісавра
20	П	7	Преп. Томи Малейна й Акаакія Синайського
21	С	8	Влкмч. Прокопія, св. Теодосій

22	Н	9	Нед. 4 по Зел. Св. Свящмч. Панкратія еп., муч. Андрея
23	П	10	†Преп. Антонія Печерського, муч. Леонтія
24	В	11	Смерть укр. кн. Ольги, муч. Евфімії, преп. Никодима
25	С	12	Муч. Прокла й Іларія, преп. Михаїла, св. Вероніки
26	Ч	13	Собор архан. Гавриїла, преп. Стефана Саваїта
27	П	14	Ап. Якили з 70-ти і друг. його Прискили, муч. Юста
28	С	15	† Володимира Великого князя України

29	Н	16	Нед. 5 по Зел. Св. Свящмч. Атиногена, муч. Юлій діви
30	П	17	Влмч. Марини, преп. Леоніда, муч. Сперата
31	В	18	Івана і Памви затв. Печерських, муч. Еміліяна

У кого релігія на другому плані, в того її зовсім нема. Той, хто віддає для Бога другорядне місце, — не дає Йому жодного.

Джон Рескін

“А про братолюбство немає потреби писати до вас, бо самі ви від Бога навчені любити один одного”  
(1 Кол. 4: 9).

## ЗАПИСКИ НА ЛИПЕНЬ:

\*\*

Вітер віє, плеще хвиля,  
Човен хоче потопить, —  
Ти ж керуй туди спокійно,  
Де твоя мета горить.

Сонце сяє, вабить душу,  
Усміхаючись земля, —  
Ти ж керуй туди спокійно,  
Де горить мета твоя.

Борис Грінченко

# СЕРПЕНЬ -- AUGUST

1956

має 31 днів

1956

Кальм. с. Зівнич.	Дні тижні	Церк. Кал.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА
1   С   19   Липень. Преп. Макріни, сестри Василія Великого			
2   Ч   20   † Ілл Пророка. Знайд. мощ. Атанасія ігумена Берес.			
3   П   21   Преп. Онуфрія мовчальника й Онисима Печерських			
4   С   22   Рівноап. Марії Магдалини, свящмч. Фоки			
5   Н   23   Нед. 6 по Зел. Св. Муч. Трохима, Теофіла			
6   П   24   †Муч. Бориса й Гліба, преп. Полікарпа архієп. Печер.			
7   В   25   † Успення прав. Анни, св. Олімпіяди діякониси			
8   С   26   Преп. Мойсея чудотв. Печер., свящмч. Ермолая			
9   Ч   27   Влкмч. Пантелеймона, преп. Наумена, Анфісі ігумені			
10   П   28   Ап. з 70-ти: Прохора, Никанора, Тимона, Партина			
11   С   29   Муч. Калинника Кил., муч. Серафіни діви			
12   Н   30   Нед. 7 по Зел. Св. Ап. з 70-ти: Сили і Силуана			
13   П   31   Прав. Евдокима Каппад., муч. Уліти, прав. Йосифа			
14   В   1   Серпень. Хрещення України. † Знайдення Чес. Хреста			
15   С   2   Перенес. мощів первомч. Стефана, блаж. Василія			
16   Ч   3   Преп. Ісаакія, Дальмата, Фавста, преп. Косми отшел.			
17   П   4   Сім молодців в Ефезі сплячих: Максиміліяна і др.			
18   С   5   Муч. Евсигнія, Кантидія, Кантидіяна, Василиска			
19   Н   6   Нед. 8 по Зел. Св. ПРЕОБРАЖЕННЯ — СПАСА			
20   П   7   Примч. Дометія, преп. Пимена Печер., преп. Потапія			
21   В   8   Преп. Еміліяна іспов., преп. Григорія Печерського			
22   С   9   † Ал. Матея, муч. Юліяни, Івана, Маркіяна, Фотія			
23   Ч   10   Муч. архид. Лаврентія, Сикста еп., муч. Романа			
24   П   11   Препмч. Василія і Теодора Печ., муч. Евлала. Неофіта			
25   С   12   Муч. Фотія, Памфіла, Капитана, Аникити			
26   Н   13   Нед. 9 по Зел. Св. Преп. Максима іспов., Іполита			
25   П   14   Прор. Михея, перенес. мощей преп. Теодосія Печер.			
28   В   15   УСПЕННЯ БОГОРОДИЦІ. Преп. Макарія і Харитини			
29   С   16   † Нерукотв. Образ Ісуса Христа, мучен. Діоміда			
30   Ч   17   Преп. Алитія іконоп. Печер., муч. Мирона, Филипа			
31   П   18   Муч. Флора і Лавра, Серапіона, Івана і Георгія патр.			

В своїй хаті — своя правда,  
І сила, і воля.

Т. Шевченко

"Кожен, хто ненавидить брата свого, той душогуб. А ви знаєте, що жоден душогуб не має вічного життя, що в нім пробуває" (1 Іvana 3: 15).

## ЗАПИСКИ НА СЕРПЕНЬ:

\*\*

Коли не можеш для людей  
Нічого доброго зробити,  
Сій усміх, радість все кругом,  
І стане людям краще жити.

Свою зневіру і свій жаль  
Глибоко скрій на серця дні,  
Та все собі сказати вмій, —  
Що людям тяжче, ніж мені.

Ольга Патроник

# ВЕРЕСЕНЬ -- SEPTEMBER

1956

має 30 днів

1956

Запч.	Кал. н.с.	Дні	П'ятниця	Кал. Церк.	П'єра.
-------	-----------	-----	----------	------------	--------

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1 | С | 19 | Серпень. Муч. Андрея Стратилата і з ним 2593 муч.

2	Н	20	Нед. 10 по Зел. Св. Прор. Самуїла, муч. Севіра
3	П	21	Преп. Аврамія, ап. Тадея з 70-ти, муч. Васси
4	В	22	Муч. Агатоника, Зотика, Теопрепія, Акиндани
5	С	23	Свящмч. Іринея, еп. Ліон., Калиника патр. Царгород.
6	Ч	24	Перенес. мощів Петра митр. Київ., свящмч. Евтихія
7	П	25	Ап. Тита з 70-ох, ісп. Вариса й Евлогія еп. Едеси
8	С	26	Муч. Адріана і Наталії, препод. Тифоя

9	Н	27	Нед. 11 по Зел. Св. Преп. Пімена постн. Печер., Осії
10	П	28	†Знайд. мощей Йова Почаїв., преп. Мойсея мурина
11	В	29	Усікнов. голови Івана Хрест. Муч. Анастасії
12	С	30	Св. Александра, Івана і Павла патр. Царгородського
13	Ч	31	† Положення пояса Богор., Івана митр. Київського
14	П	1	Вересень. Початок Церк. Року. †Симеона стовпника
15	С	2	Муч. Маманта, Івана пост. патр. Царгородського

16	Н	3	Нед. 12 по Зел. Св. Свящмч. Антима еп. Ником.
17	П	4	Свящмч. Вавили еп. Антіох., прпмч. Атанасія Берест.
18	В	5	Праведного Захарії й Єйисавети
19	С	6	Чудо Архістр. Михаїла в Хонах, преп. Архила, Давида
20	Ч	7	Предпразд. Рожд. Богородицї, муч. Макарія Канів.
21	П	8	РІЗДВО БОГОРОДИЦІ. Муч.魯фа і Руфіяна
22	С	9	Богоот. Якима й Анни, муч. Северіяна, Теодосія

23	Н	10	Нед. 13 по Зел. Св. Муч. Минодори, Митродори
24	П	11	Перп. Теодори Олександ., муч. Серапіона, Кроніда
25	В	12	Свящмч. Автонома ап., преп. Атанасія, муч. Юліяни
26	С	13	Предпразд. Воздвиження Чес. Хреста. Свящмч. Корнилія
27	Ч	14	ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА ГОСПОДНЬОГО
28	П	15	Вмч. Никити, преп. Філітея, муч. Порфирія
29	С	16	Влкмч. Евтимії, Кипріяна митр., Состена, Віктора

30 | Н | 17 | Нед. 14 по Зел. Св. Муч. Віри, Надії і Любови, Софії

Чи є що краще, ліпше в світі,  
Як укупі жити,  
З братом добрим добро певне  
Пожити, не ділити?

Т. Шевченко

"Нехай вас ніхто не зводить словами марнотними, бо гнів Божий приходить за них на синів непокірних" (1 Кор. 5:6)

## ЗАПИСКИ НА ВЕРЕСЕНЬ:

\*\*

Не радує гомін чужого міста,  
Близкучість вітрин і гуркіт метро...  
Думок золоте намисто  
Розсипалось над Дніпром.

Даремно реклама барвиста  
До себе і кличе і манить здаля,  
Думок золоте намисто  
Згубилося в рідних полях,

Де вечір шовки полоще  
Повітря без пилу, без плям,  
Де грудка землі дорожча  
За сотні чужих реклам.

Діма

# ЖОВТЕНЬ -- ОСТОВЕР

1956

має 31 днів

1956

Звітн.	Дні	Черн.
Календ.	тижн.	Кал.

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	П	18	Вересень. Преп. Евменія, муч. Аріядни, Ірини, Софії
2	В	19	Муч. Трохима, Саватія і Доримедонта, муч. Зосима
3	С	20	Влкмч. Євстафія Плакиди, з ним Теопістії, Агапія
4	Ч	21	Ап. Кондрата з 70, преп. Данила, муч. Іпатія еп. Еф.
5	П	22	Преп. Отців в печерах Антонія в Київі, прор. Йоані
6	С	23	Зачаття св. Івана Хрестителя, мч. Андрея, мч. Ксантипи

7	Н	24	Нед. 15 по Зел. Св. Рівноап. Теклі, Копрія, Никандра
8	П	25	Преп. Евфросинії Александ., муч Пафнуція, Павла
9	В	26	† Івана Богослова, муч. Хири, прав. Гедеона судді
10	С	27	Муч. Калістрата і 49 воїнів, преп. Саватія
11	Ч	28	† Преп. Харитона ісп., мч. Марка, Александра, Алфея
12	П	29	Преп. Кирика отшель., Теофана милостивого
13	С	30	Михаїла 1-го митр. Київського, смч. Григорія Вірм.

14	Н	1	Жовтень. Нед. 16 по Зел. Св. ПОКРОВ БОГОРОДИЦІ
15	П	2	Андрея Христа ради юрод., свщмч. Киприяна
16	В	3	Преп. Діонісія затв. Печер., Свщмч. Діонісія
17	С	4	Свщмч. Еротея, Володимира Новгор., преп. Еладія
18	Ч	5	Муч. Харитини, преп. Даміана Печер., святит. Петра
19	П	6	Ап. Томи з 70-ти, муч. Еротиїди діви, мч. Макарія
20	С	7	Муч. Сергія і Вакха, преп. Сергія Печер., Юліана

21	Н	8	Нед. 17 по Зел. Св. Преп. Палагії, св. Таїси,
22	П	9	† Ап. Якова Алфеевого з 12-ти, преп. Андроника
23	В	10	Мч. Євлампії й Євлампії, Собор угод. Волинських
24	С	11	Ап. Филипа з 70, Теофана пост. Печер., Теофана еп.
25	Ч	12	Муч. Проза, Тараха, Андроника, преп. Косми Святог.
26	П	13	Муч. Карпа, преп. Веніамина Печер. преп. Никити
27	С	14	Преп. Параскевії Серб., Николая Печер., мч. Назарія

28	Н	15	Нед. 18 по Зел. Св. Преп. Евтимія Нового, мч. Лукіяна
29	П	16	Муч. Лонгина сотника, св. Лонгина Печер., Леонтія
30	В	17	Прор. Осії, прпмч. Андрея Крит., Отців 7-го Собору
31	С	18	† Ап. Луки з 70, преп. Юліяна пуст., Йосифа ігумена

Ніколи не можна повернути загубленого часу,  
ніколи не можна направити зробленого зла.

Джан Рескін

"І нема ні в кім іншім спасіння. Бо під небом нема іншого  
ймення, даного людям, що ним би спастися ми мали"  
(Дії Ап. 4: 12).

## ЗАПИСКИ НА ЖОВТЕНЬ:

### ПОВОРОТ

Вернувся я, де вільхи й риби,  
де м'ята, іви, де квітчасті стіни;  
і знов цілую чорні скиби,  
припавши сонцем на коліна.

Ой, похилилось небо надо мною  
як мати понад сином, полум'яне.  
І знов мене земля напоїть,  
мов квіт росою, поцілунком тъмяним.

І чорні скиби й сині плавні,  
на полі хмари, наче плахти висять.  
Тут я у кучерявім травні  
під вільхами і сонцем народився.

Б. Антонович

# ЛИСТОПАД -- NOVEMBER

1956

має 30 днів

1956

Звич.	Кін. лік.
Дні тижня	
	Кат. Церк.

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1	Ч	19	Жовтень. Блаж. Клеопатри і Івана, Евсевія діякона
2	П	20	Велмч. Артемія, муч. Евора й Євнея, преп. Матрони
3	С	21	Преп. Іларіона Вел., Іларіона Печерського.

4	Н	22	Нед. 19 по Зел. Св. Рівноап. Аверкія еп. Еропольського
5	П	23	Ап. Якова брата Госп., св. Ігнатія патр. Царгород.
6	В	24	Преп. Аretи, Сисоя і Теофіла Печер., муч. Аretи
7	С	25	Муч. Маркіяна і Мартирія, св. Таїти, муч. Анастасія
8	Ч	26	<b>ДИМИТРІЯ ВЕЛИКОМУЧЕНИКА</b> , преп. Теофіла
9	П	27	Муч. Нестора, преп. Нестора укр. Літописця
10	С	28	Муч. Терентія й Неонілі та дітей їх, муч. Паракеви

11	Н	29	Нед. 20 по Зел. Св. Прпмч. Анастасії Римлянки
12	П	30	Муч. Зиновія і Зиновії, муч. Анастазії, св. Йосифа
13	В	31	Преп. Спиридона і Никодима Печер., ап. Стахія
14	С	1	<b>Листопад. Косми і Даміяна чудотв. і матері Теодотії</b>
15	Ч	2	Муч. Акіндіна, Пигасія, муч. Домни, преп. Маркіяна
16	П	3	Муч. Акелсима єпископа, Йосифа пресвітера, Аїфала
17	С	4	Преп. Йоанікія Вел., Ахила Печер., мч. Никандра

18	Н	5	Нед. 21 по Зел. Св. Муч. Галактіона й Епістимії
19	П	6	Павла архієп. Царгород., мч. дів.: Текуси, Александри
20	В	7	Св. 33 муч. в Мелитині: Ерона, Ісихія, Никодима і др.
21	С	8	<b>СОБОР АРХІСТР. МИХАЙЛА і др. Ангелів</b>
22	Ч	9	Онисифора іспов. Печер., Матрони Царгор., мч. Маври
23	П	10	Ап. з 70-ти: Ерасті, Олімпа, Родіона, Сотипатра
24	С	11	Муч. Мини, преп. Теодора Студита, Стефанії

25	Н	12	Нед. 22 по Зел. Св. Івана Милост. патр. Александр.
26	П	13	Івана Золотоуст. арх. Царгород., прпмч. Дамаскина
27	В	14	† Ап. Филипа з 12-ти, Григорія Палами архієп. Тесал.
28	С	15	<b>Початок Пилипівки.</b> Муч. Гурія, Самона й Авіва
29	Ч	16	Євангел. Матея (Левія з 12-ти), преп. Сергія схимн.
30	П	17	Григорія еп. і чудотв. Неокесар., преп. Никона чуд.

Святі чуття в душі ховай,  
В іх зазирять людям не дай, —  
Затопчути в грязь неправд людських.

І тільки їх тому розкрий,  
Чия душа — сестра твоїй.

Б. Грінченко

“Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить, — а гнів Божий на нім пробуває” (Івана 3: 36).

## ЗАПИСКИ НА ЛИСТОПАД:

### МИНУЛА МОЛОДІСТЬ

Минула молодість, мов подих леготом пори,  
Вже літо пишно відцвіло. Не вернуться літа.  
Лиш в спогадах ясніють щастя дій й менти гри,  
І в сутінках прожитих днів до серця завіта

Не сум, а тихий спокій споглядання. Та ж не все  
В житті намарно, без сліду пропало. Є ще грань,  
Якій століттями й до нині всесвіт дань несе  
Своїх найтяжчих мук, безмежних мрій і сподівань.

Минає все... Та серед тих страшних життя руйн  
Свята любов під сірим попелом душі цвіте  
Вогнем горячим, діямантом щирим, що без змін  
Твоїй безсмертності, о краю мій, вінок плете!...

Ол. Неприцький-Грановський

# ГРУДЕНЬ -- DECEMBER

1956

месяц 31 днів

1956

Календар  
Знак.  
Ніч  
Пор.  
Мес.

## УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

1 | С | 18 Листопад. Св. муч. Платона, Романа, Варула

2	Н	19	Нед. 23 по Зел. Св. Прор. Авдія, преп. Варлаама
3	П	20	Преп. Григорія Декаполита, преп. Варлаама Печер.
4	В	21	<b>ВОВЕДЕННЯ В ХРАМ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ</b>
5	С	22	Ап. Филимона й Архипа та муч. Апфії і Кикимії
6	Ч	23	Амфілоха еп. Іконійського, еп. Теодора Антіох.
7	П	24	Влкмч. Катерини, цар. Августини, Порфирія
8	С	25	Клиmenta еп. Риму, Мартиніяна діакона

9	Н	26	Нед. 24 по Зел. Св. Преп. Якова пуст., Алипія стовп.
10	П	27	Муч. Якова Перс., преп. Романа, Паладія, Натаанайла
11	В	28	Пртмч. Стефана Нового, муч. Іринарха, Василія,
12	С	29	Муч. Парамона і з ним 270, преп. Нектарія Печер.
13	Ч	30	† Ап. Андрея Первозв., Фрументія архієп. Індійського
14	П	1	Грудень. Прор. Наума, св. Філарета Милостивого
15	С	2	Прор. Аввакума, Атанасія затвор. Печерського

16	Н	3	Нед. 25 по Зел. Св. Прор. Софонії, преп. Івана Мовчал.
17	П	4	Велкмц Варвари і з нею Юліанії, преп. Івана Дамаск.
18	В	5	† Преп. Сави Освяще., Гурія архієп., муч. Філотея
19	С	6	<b>НИКОЛАЙ МИР. ЛІК. ЧУДОТВОРЦЯ.</b> Блаж. Максима
20	Ч	7	Амвросія еп. Медіол., Івана Печер., преп. Павла
21	П	8	Преп. Потапія, ап. з 70-ти: Состена, Аполоса
22	С	9	<b>ЗАЧАТТЯ ПРЕСВ. БОГОРОДИЦІ ВІД СВ. АННИ</b>

23	Н	10	Нед. 26 по Зел. Святах. Мч. Мини, Ермогена, Маріяна
24	П	11	Преп. Никона, преп. Даниїла стовп., муч. Акенсія
25	В	12	Преп. Спиридона еп. Триміф., свщмч. Олександра еп.
26	С	13	Муч. Авксентія, муч. Евстратія, Евгена й Ореста
27	Ч	14	Муч. Тирса, Левкія, Калиника, муч. Аріяна і Теотиха
28	П	15	Свщмч. Елевтерія і матери Анфії, Стефана арх.
29	С	16	Прор. Аггея, блаж. цариці Теофанії, муч. Марина

30	Н	17	Нед. Праотців. Прор. Даниїла і Ананії, Азарії, Мисайлі
31	П	18	Муч. Севастіяна і воїнів його, св. Модеста архієп. Єр.

Завжди дивися за собою, а раніш, чим судити  
свого близнього, подумай про свою поправу.

Л. Толстой

"А спасіння праведних — від Господа, Він їх твердиня  
за часу тісноти" (Пс. 37: 39).

## ЗАПИСКИ НА ГРУДЕНЬ:

### РІЗДВО

Свят Вечір... Сніги білють  
У срібній млі, в мовчазнім сні,  
В хатах далеких тихі світла,  
І мріє ліс у далині.

Різдво... Десь звук коляд озветься,  
Майне зоря сяйвом дуги,  
І знов врочисто, біло, тихо,  
Як чар, як тайна довкруги.

Різдвяна ніч... І зорі, зорі,  
Аж злотий шлях від них веде,  
А з ним з небес Дитятко Боже  
Тихесенько на землю йде.

Х. Х.

## О, ПОКИНЬ, МІЙ ДУХУ!

(Дует)

Ар. І. М. Поліщук

Григорій Сковорода

1722-1794.

Великий український філософ Григорій Сковорода народився 1722, а помер 1794-го року. Були це часи гетьманщини, коли освіта в Україні стояла дуже високо. Сковорода вчився в Києво-Могилянській Академії, але він не дав про кар'єру і пішов у мандри по світі. Побував у Будапешті, Братиславі, Відні; сходив пішки всю Італію й Німеччину. Нерозлучними його приятелями була Біблія і сопілка. Написав багато пісень, які містилися в збірці "Сад божествених пісень". Подаємо одну його пісню в опрацьованій бр. І. Поліщуком.

Л. Толстой

## Два старці

(Оповідання)

Зібралися двох старців йти до Єрусалиму. Один з них був багатий, називався Юхим, а другий бідний, на ім'я Єлісей.

Юхим був дуже поважним господарем, не пив горілки, не курив тютюну і два роки був старшиною. Родина в нього була велика: два жонаті сини і всі жили разом. Сам по собі Юхим був високого росту, бородатий, суворий і непохитний.

Єлісей був ані багатий, ані бідний. Ходив на заробітки, як тесля, а коли постарів, почав розводити пасіку. Один його син також ходив на заробітки, а другий був уドма. Єлісей був людиною веселою й добрішою. З усіма своїми сусідами жив у згоді, нікому ніколи не сказав марного слова. Був невеликого росту, чорнявий, з кучерявою борідкою і з великою лисиною на всю голову.

Давно були договорилися старці разом іти до Єрусалиму і Богу помолитися, та все щось було на перешкоді.

Зійшлися одного разу старці, посидали на колоді та розмовляють:

— Ну, що ж, — каже Єлісей, — коли підемо відбувати обітницю?

— Та почекай, — відповідає, зморщившись, Юхим. — Цей рік мені випав дуже тяжкий. Надумався оце будувати оту хату, думав, що коштуватиме мене дещо поверх сотні, а вона вже третю займає. Нехай вже залишиться до слідуючого літа, а тоді напевно підемо, як Бог дасть дочекати.

— По-моєму, відкладати не треба, — відповів Єлісей, — а йти треба тепер. Тепер якраз час, весна...

— Так, весна то весна, але робота розпочата і як її кинути? — знову Юхим. — А син сам не скієчить. На нього надіятися в усьому ще не можна.

— Помрємо, куме, будуть жити і без нас. Треба ѹ синові навчитися, бо з тобою завжди не буде. А роботи ніколи не скінчиш і не переробиш...

Задумався Юхим. “На ту будову я так багато грошей витратив, — каже, — що ѿ у дорогу немає з чим іти. З порожніми ж руками не підеш. Треба хоч зо сто рублів”.

Єлисей всміхнувся та ѿ каже: “Не гріши, куме, бо твої достатки проти моїх більші вдесятеро. Ти за гроши не журися, а тільки скажи, коли йдемо. У мене також нема, але будуть”. — Юхим собі посміхнувся. “Дивись, який з тебе багач, а звідки ж то ти візьмеш стільки грошей?”

— Як то звідки? — перепитав Єлисей. — Пошкраю вдома та ѿ назбираю. А коли не вистачить, продам кілька роїв. Давно вже просять люди...

— Ні, куме, — казав Юхим, — роїв не продавай, бо будеш жаліти. Цього року рої будуть гарні.

— Жаліти буду? Ні, куме, я ще ніколи нічого не жалів, відколи живу. Жалію тільки гріхів, які робив. Дорожче від душі нема нічого. Тому, коли вже обіщаю, то ѿ ходім.

І намовив Єлисей товариша. Подумав, подумав Юхим, та ѿ другого дня вранці приходить до Єлисея. “Що ж, — каже Юхим, — правду ти кажеш, що життя в Божих руках. А поки живі, та сили є, то треба піти. Хто знає...

За тиждень старці зібралися. В Юхима гроши були вдома. Він узяв собі 100 рублів на дорогу, а дружині лишив 200 рублів. Зібралися також і Єлисей. Продав сусідові десять вуликів з роями і за все взяв 70 рублів. Решту 30 рублів повигрібав у дома: дружина дала 20, які тримала на похорон, а 10 дала невістка.

Юхим наказав старшому синові, як і що треба поробити, де поскладати сіно, куди гній повивозити, як скінчити хату і як покрасити. Наперед усе обдумав, розпланував. А Єлисей тільки наказав дружині, щоб від проданих вуликів молоді бджоли окремо давати і сусідові віддати без помилки. Про працю біля господарки не згадав ні словом: сама робота, мовляв, покаже, що і як треба робити.

Зібралися старці. Домашні напекли їм на дорогу коржів, пошили великі торби, витяли нові онучі, взулися нові постоли, взяли на запас личаки та ѿ пішли. Домашні відпровадили їх за село, попрощалися і старці пішли в далеку дорогу.

Єлисей вийшов з веселою душою, а коли були далеко за селом, то забув за всі свої турботи. Одна тільки в нього була думка, як би то дорогою догодити товарише, як би в мирі й спокою зайти на місце і щасливо повернутися додому. Йде Єлисей, тихо шепоче молитви і радіє

в душі, що він іде до святого Єрусалиму. Іде Юхим. Він також нічого поганого не думає, намагається бути добрим, але на душі його якийсь тягар. Журба не виходить у нього з голови. Усе згадує дім, думає, чи не забувся чогось сказати дітям. Побачить над дорогою картоплі, чи люди возять гній, та ѿ думає про своє господарство. Хочеться йому знати, чи так сини роблять, як він їм наказав. І так хочеться йому вернутися, але соромно якосъ.

Йшли старці, мабуть, з п'ять тижнів. Домашні личаки подерлися і треба було купувати нові. Спочатку, як вийшли з дому, то мусіли платити за ноchlіг і за харчі, а коли прийшли в Україну, то люди даремно їх ноchuвали, а потім давали на дорогу книшів, хліба. Пройшли так вільно старці аж сімсот верстов; пройшли ще одну якусь губернію, а потім опинилися в неурожайній якийсь крайні. Люди там пускали їх до себе ноchuвати, за ноchlіг не брали нічого, але перестали кормити. Хліба то ѿ за гроши годі було дістати.

Одного разу затрималися старці в містечку, купили хліба з п'ятнадцять фунтів, переноchuвали, а як тільки почало світати, пішли в дальшу дорогу. Дійшли так до річки. Присіли старці на березі, зечерпнули води, розмочили хліба, поіли і перезулися. Посиділи, відпочили. Єлисей дістав з кишені капшука з тютюном, покивав на нього головою та ѿ сказав: “І ще оту погань буду носити з собою? Ні! Гріх!” — Єлисей замахнувся і кинув тютюн до річки.

Устали і пішли далі. Потім прийшли у велике село. Надворі стояла спека. Єлисей втомився і каже до товариша:

— Йди поволі, а я зайду до оцієї хатини напитися води.

Єлисей підійшов до невеликої хати, що стояла недалеко дороги. Вона була чорна, давно білена, з зеленою відмоху солом'яною стріховою. Єлисей ввійшов на подвір'я, дивиться, а під хатою біля призби лежить якийсь чоловік. Видно, що ліг у холодок, але тепер якраз сонце світить на нього й немилосердно пече. Єлисей кликнув на нього, попросив напитися води, але чоловік не обізвався. А видно, що не спить. Єлисей підійшов до дверей і чує, що в хаті плаче дитина. Постукав у двері і гукнув:

— Господарі!

У хаті ніхто не обізвався. Єлисей постукав голосніш. Знову тихо. Єлисей хотів уже відійти, але нараз почув за дверима ніби чийсь стогін. Тоді він сам відчинив двері і ввійшов до сіней. Двері до хати були відчинені. Під стіною стояв стіл, а за столом, в одній тільки сорочці сиді-

ла стара, з розкійдовженим довгим волоссям жінка. Вона сиділа нерухомо, схиливши на стіл голову, а біля неї, худий, ніби ввесь з воску, сидів хлопчина. Він сіпав бабусю за рукава і щось просив у неї. Єлисей переступив поріг хати. Тяжке і душне повітря вдарило його в обличчя. Дивиться Єлисей, а за піччю на долівці лежить жінка. Вона дивиться великими очима на стелю й важко стогне. Побачила чужого чоловіка, підняла голову й проговорила:

— Чого вам треба? Чого треба? Нема в нас, чоловіче, нічого.

Зрозумів Єлисей, що вона говорить і підішов біжче.

— Я, рабо Божа, напитися зайшов, — сказав.

— Нема кому принести. Нема й чого взяти. Йди собі з Богом... У нас ось усі хворі, чоловік надворі десь помирає, а ми отут...

Хлопчик за столом, побачивши Єлисея, замовк, але як почув голос бабусі, знову схопив її за руку й плакав:

— Хліба, бабусю, хліба...

Тільки-що Єлисей хотів щось питати жінки, як до хати ввійшов поволі той, що лежав біля прильби, хотів сісти на лавку, та й не дійшов. Заточився і впав біля самого порога. І, не встаючи, казав:

— Отак, чоловіче, і хвороба напала, і голодні. Найбільше жаль цього малого... Помре дитина...

Старий показав на хлопця рукою і заплакав.

Єлисей скинув свою торбу, поставив на лавку і почав розв'язувати. Розв'язав, добув хліб, врізав великий окраєць і подав чоловікові біля порога. Чоловік не взяв, а показав на хлопчика, — йому, мовляв, дай. Єлисей подав хлопчикові скибку. Цей зачув хліб, витягся, вхопив обіруч хліб і припав до нього так, що й носа не було видно. Із-за печі вийшла дівчинка, дивлячись, як її брат єсть хліб. Єлисей врізав і їй. Потім врізав і подав старенькій жінці. Та взяла, почала жувати, а потім каже:

— Щоб то хто води приніс. Учора я пробувала принести, але не дійшла. Впала і відро там біля криниці залишилося, коли ще ніхто не вкрав...

Єлисей пішов, набрав води, приніс до хати і дав усім по черзі. Пили всі, тільки жінка на долівці не підносилася, не взяла води, а ввесь час кидалася на всі боки.

Побачивши таку біду, Єлисей чимскоріш пішов у село, знайшов крамницю, купив пшона, соли, муки, олію. Знайшов сокиру, нарубав дров, розпалив у печі. Дівчина йому почала помагати. Єлисей зварив затірки, каші, накормив голодних людей.

Коли всі підживилися, діти пішли спати, а стара жін-

ка з чоловіком почали розказувати, як оце все з ними сталося:

— Жили ми й до того не богато, а тут ще й нічого не вродило. Проїли ми все, стали в сусідів просити. Спочатку давали, а потім почали відмовляти, бо багато й самі не мали що їсти. Та й просити було ніяково, бо всім були винні і гроші, і муку, і хліб... Шукали якоїсь праці, але ніде нічого не можна було знайти. Тоді стара почала з дівчинкою ходити по інших селах за милостинню. Давали мало, але якось таки кормилися, бо думали, що таки дотягнемо до нового хліба. Прийшла весна, люди зовсім перестали давати, а тут ще й хвороба прийшла. І зовсім стало скрутого... Один день їмо, а два голодуємо. Їли траву, то може й оце від неї набралися хвороби. Злягла стара, потім невістка. Казали дівчині йти до сусідів і просити чогось, а воно залізе за піч, сяде в кут і не піде, хоч що роби їй. Позавчора заходила сусідка, побачила, що голодні, та й пішла. У неї самої чоловік пішов, а малих дітей кормити нічим. Так от і лежали, чекали смерті...

Вислухав їх Єлисей і вирішив того дня не доганяти товариша. Другого дня Єлисей устав і почав робити в хаті порядок, ніби то він був тут господарем. Розчинив на хліб і розпалив у печі. Пішов потім з дівчиною по сусідах добиватися всього, що треба. Але ніде йому нічого не дали, бо люди і самі не мали. Тоді Єлисей почав де-шо сам робити, де-шо купувати. Пробув так в тій хаті один день, пробув другий і третій. Хлопчик поправився, почав ходити по лавці, приходив до Єлисея на руки. А дівчинка зовсім повеселішала, в усьому допомагає. Господар також підвівся, став попід стіну ходити, а стара бабуся навіть вийшла надвір і сіла на прильбу. Лежала тільки невістка.

На четвертий день було якесь свято. Єлисей не сподівався так довго баритися, але вирішив ще побуди день, розговітися з людьми, а потім піти в свою дорогу. Сьогодні він знову пішов у село, купив молока, муки, сала. Наварили всього зо старою жінкою, а другого дня Єлисей пішов на Службу Божу. Потім знову прийшов до тих самих бідних людей, розговіліся і так добре стало йому на серці. Встало того дня й невістка. А господар підголився, надів чисту сорочку і пішов у село до багача просити ласки. У того багача були заставлені левада та рілля, — то пішов просити, чи не віддасть левади й ріллі до нового хліба. Над вечір вернувся сумний і заплаканий. Багач не помилував і сказав, щоб той приніс гроші.

Задумався Єлисей знову. “Як їм тепер жити, — думає. — Люди підуть косити, а в них левада в заставі. Прийдуть жнива, люди жатимуть, а їм і жати нічого, бо десятина

їх продана багачеві. Піду я далі в дорогу, вони знову на те саме зайдуть". Роздумав Єлісей і не пішов того вечора. Пішов спати на двір. Помолився до зоряного неба, ліг, але заснути не може. І йти вже треба, бо й так багато грошей витратив. Жаль людей, але всіх не можна обдарувати. Коли залишитись тут, то треба буде поле викупити, поставити людей на ноги, а то пропадуть... Єлісей устав, надів жупана, сів і почав думати. Думав, думав, але нічого не міг придумати. І йти треба, і людей не випадає залишити напрізволяще. Як зробити, не знає. Зложив під голову жупана і знову ліг. Лежав, лежав, уже й півні проспівали. Почав дрімати, але тут ніби хтось його збудив. Й бачить себе, ніби він убраний, на плечах торба, а в руках палиця. Йому треба пройти ворітами, а відхилені ворни тільки так, що ледве можна одному пройти. Він іде у ворота і зачепив з одного боку за торбу; хотів відчепити, то знову зечепився за пліт онучею від постолів. Почав від'язувати, а тут біжить дівчина та й гукає: "Дідусю, дідусю!" Подивився. За одну онучу тримає дівчина, а за другу — хлопець. А крізь вікно дивиться господар, заплаканий, сумний... Прокинувся Єлісей і промовив сам до себе: "Викуплю завтра ріллю й леваду, куплю дітям корову, куплі мухи до нового хліба. А то підеш за море шукати Христа, а згубиш Його в самім собі. Треба людей поставити на ноги!"

Уранці Єлісей пішов до багача і викупив поле і леваду. Купив косу, бо й та була продана. Послав господаря косити, а сам пішов до шинкаря, купив муки, сторгував у нього воза з конем і пішов шукати корови. Іде Єлісей і зустрічає дві жінки, що розмовляють, а він чує, що є про нього. "Бач, — каже одна, — спочатку зайшов води напитися, і думали, що це простий собі чоловік. А він там і зажив. Купив їм усе, що треба. Я сама бачила, як сьогодні в шинкаря коня сторгував. Ні, мабуть, таки є на світі люди. Треба піти подивитися".

Єлісей почув, що це його хвалять, але не знають вони, що це він самий. Вернувся до шинкаря, заплатив гроші за коня, виніс муку на віз і поїхав вулицею. Під'їхав до воріт, зліз з воза, відчиняє. Побачив господар коня та й питає:

— А звідки у вас, діду, кінь?

— Та купив, — відповідає Єлісей. — Дешево трапився, то й купив. Накоси-но йому трави до жолоба. А з воза здійми мішок з мукою...

Тієї ночі Єлісей спав на подвір'ї. Туди з вечора виніс і свою торбу. Коли всі поснули, Єлісей устав, зав'язав торбу, взувся, надягнув жупана і пішов доганяти Юхима.

Відійшов з п'ять верстов і почало світати. Він сів під деревом, розв'язав торбу і почав рахувати гроши. Порахував і лишилося йому 17 рублів і 20 копійок. Єлісей подумав, подумав і сказав сам до себе:

— Ну, з тим за море не підеш. Кум Юхим і сам піде за мене та й поставить свічку. А мені, видно, не судилося бути в Єрусалимі.

Він устав, стряс торбою за плечима і пішов назад. Село обійшов, щоб люди не бачили, вийшов на шлях і помандрував додому. Йде, йде і так легко йому йти. Розмахує палицею, по 70 верстов робить на день.

Прийшов Єлісей додому, там уже і з полів позбирали. Здивувалися домашні, що так скоро вернувся, почали розпитувати, як і що, чому розлучився з товаришем. А Єлісей відповідав коротко:

— Та, не дозволив Господь мені зайти. Розтратив дорогою гроши і мусів вертатися. Простіть, Христа ради!

Люди почули, що Єлісей вернувся, приходили, розпитували. А потім з дива не могли вйті, що Єлісей, здається і розумна людина, а по нерозумному так зробив: розтратив гроши і без нічого вернувся домів.

\*\*

А Юхим довго чекав свого товариша. Відійшов недалеко за село та й сів над дорогою. Чекав, чекав, здрімався та й заснув. Коли пробудився, то сонце заходило за дерево. Посидів ще, а потім пішов далі. В селі сказав десятникові, що коли прийде низенький лисий старець, то щоб привів його до тієї самої хати. Але старець не прийшов.

Другого дня Юхим вибрався далі. Зустрівся з якимсь богомільцем у чорному підряснику, з довгим волоссям. Він, каже, був уже на Афоні, а оце вдруге йде до Єрусалиму. Розговорилися, познайомилися та й пішли далі.

Дійшли до Одеси щасливо. Три добі чекали на пароплава. Зібралися багато паломників з усіх сторін. Знову Юхим розпитувався про Єлісея, але ніхто не бачив його. Добув Юхим заграницьного квитка, заплатив 40 рублів за дорогу туди й назад, накупив хліба, оселедців. Пароплав відчалив від берега і поплив морем. Удень пливли щасливо, а вечером здійнявся вітер, пішов дощ, почало пароплавом гойдати. Заметувшися народ, жінки почали голосити, а чоловіки бігати по пароплаві, шукаючи якогось захисту. На Юхима також напав страх. Разом з іншими старцями він сидів у куті, тримав свою торбу і ні до кого не обзвивався. На третій день припливли до Царгороду. Багато людей висідали на берег, щоб подивитися на храм св. Софії, де тепер панують турки, але

Юхим сидів на місці. Простояли добу і знову рушили. За якийсь час припливли до Яфи, а звідтам пішки треба йти далі. На третій день прийшли до Єрусалиму. Сталі за містом, на руському подвір'ї, провірили пашпорти, пообідали і пішли по святих місцях. До гробу Господнього ще не впускали. Пішли в патріарший монастир, зібрали там усіх паломників, посадили жінок окремо, а чоловіків також окремо. Казали всім порозуватися і сісти навколо. Вийшов монах з рушником і водою. Став усім ноги обмивати і витирати рушником. Обмив і Юхимові. Вистояли вечірню, утреню, помолилися, поставили свічки і замовили заупокійні служби.

Друго дня пішли в келію Марії Єгипетської, поставили і там свічки. Потім до А враамового монастиря ходили. Бачили Савеків сад, — місце, де А враам має принести в жертву свого сина. Потім ходили на місце, де Христос явився Марії Магдалині, і в церкву Якова, брата Господнього. Всі місця показували богомільникам і скрізь казали, скільки де треба давати грошей. Після обіду вернулися на своє приміщення. І тільки що зібралися спати, як один з паломників почав обшукувати свої кишені та кричати:

— Украли! Украли 23 рублі... Украли!  
Посумував, посумував паломник і ліг спати.

Юхим також поклався спати, але сон далеко відійшов від нього. Він тепер почав журистися про свої гроші.

Устали на світанку і відразу пішли до храму Воскресення Христового, — до гробу Господнього. Прийшли. Народу повно, що й стати нема де. Монах повів їх біля турецької сторожі до того місця, де знято з хреста Спасителя. Усе показував і розповідав. Юхим поставив там свічку. Потім повів монах паломників сходами на Голготу, на місце, де був розп'ятій Христос. Показали Юхимові щілину, де роздвоїлася була земля, показували Адамів гріб і камінь, на якому молився Христос. Хотіли ще щось показати, але народ захвилювався, почали всі спішити до печери Господнього гробу. Скінчилася чужа служба, а тепер розпочиналася православна.

Стойть отак Юхим, молиться й дивиться перед собою. Над самим гробом Господнім горить 36 ламп. А між тими лампами, в ясному свіtlі, бачить Юхим якогось дідуся. На ньому грубий жупан з мужицького полотна, а на голові велика лисина, якраз така як в Єлісея. “Невже ж би він? — думає собі Юхим, але ніяк не вірить. Він не міг сюди попасті раніш, бо ж пароплав не відходив більше. Це хтось схожий на Єлісея...

Тільки-но почав Юхим молитися, а тут дідусь під свічниками обернувся, вклонився три рази православному

людovі і Юхим пізнав. Це був таки Єлісей. Юхим не міг далі спокійно молитися, бо все перед очима стояв товариш. Він тепер конче хотів добрatisя до нього, але де ж там, коли стільки народу? А коли скінчилася служба, народ заметушився і пішов ціluвати Євангелію. Юхим почав протискатися до свічників, тримаючи рукою кишеню з грішми. Він вийшов на якесь сходи, подивився навколо над головами людей, але Єлісей вже біля свічників не було. Тоді Юхим миттю добрався до дверей, став біля брами і чекає. Проходять люди, всі незнайомі, старі, молоді, всі пройшли, а Єлісей нема.

Другого дня Юхим знову пішов до Господнього гробу. Хотів пропхатися наперед, але знову не зміг через великий натовп людей. Дивиться здалека, — знову під лямпадами стойть Єлісей, підніс над престолом руки, ніби священик, а лисина світиться на всю голову. Юхим зібрав свої сили, пропхався якось під стіною, дивиться, а Єлісей нема. Видно, що пішов. Юхим ходив, заглядав скрізь, придивлявся а потім став у брамі, вдивлявся в людей, всі пройшли, а Єлісей немає.

Пробув Юхим у Єрусалимі 6 тижнів. Був у Віфанії, Вифлеємі, біля Йордану. В храмі Господнього гробу прибили йому до сорочки печатку, щоб у ній його поховати, з Йордану набрав до пляшки води, землі взяв в торбинку з Вифлеєму, в багатьох місцях дав на поминки і залишив собі стільки грошей, щоб тільки вистачило зайдти додому. І пішов Юхим назад. Дійшов до Яфи, сів на пароплава, приплів до Одеси, а звідтам пішотою додому.

Йде Юхим тією самою дорогою. Йде та й ввесь час думає про дім. Чи так закінчили хату, як він бажав, чи все зібрали з поля? То ж цілий рік не було його вдома. Йде через це саме село, де він розлучився з Єліссеем. Ось і та сама хатина, куди Єлісей зайдов напитися води. Юхим думає зайдти, спитати за товариша, але шкода гаяти часу. Хотів уже минути ворота, як оце вибігла з подвір'я дівчина в білій сорочці, та й вчепилася його за рукава.

— Діду, діду! — щебетала — зайдіть до хати.  
Вийшла на ганок жінка з хлопчиком і також просить.  
— Заходьте, дідусю, — каже, — повечеряєте, переночуєте. Заходьте...

Юхим зайдов. Зняв торбу, поклав на лавку, а тут господиня вже несе воду, рушника. Потім дісталася молока, пирогів і поставила на стіл. Юхим подякував господині й похвалив за те, що вони так гарно приймають паломників. А жінка й відповідає:

— Як нам не приймати богомільців, коли один такий богомолець врятував наше життя? На ноги нас поставив.

Жили ми, Бога забули і покарав нас Господь так, що всі чекали смерті. Минулого року дійшло до того, що і їсти не було що, і всі були хворі. І напевно були б повмирали, коли б Господь був не післав якогось дідуся. Він зайшов води напитися, побачив нас, накормив нас, викупив нашу землю, купив дітям корову, залишився з нами, аж поки ми не одужали.

До хати ввійшла стара жінка і перебила розмову.

— Та то не відомо, чи був дідусь чи ангол Божий, — казала стара. — Він усіх любив, усіх жалів, а потім пішов, не сказавши ні слова, хто він такий, щоб ми хоча знали за кого маємо Бога молити. Як тепер бачу: лежу я й чекаю смерті, аж дивлюся, йде до хати дідусь. Низенький, лисий і просить води напитися. А я собі, прости Господа, подумала: і чого воно още волочиться... А він, коли побачив нас, скинув свою торбу, дістав звідтам хліба, дав усім. А потім... Потім купив нам коня з возом, муки привіз. А найголовніше, що він нас привів назад до Бога. Ми жили, ніби та худоба, забувши Бога. Нарікали на Бога і на людей і були б так повмирали, але через нього ми і Бога пізнали і повірили, що на світі є добрі люди. Спаси його, Христе, там, де він є!...

Під вечір приїхав з поля господар. Такий веселий і радісний. Довго оповідав Юхимові про незнайомого дідуся, а потім полягали всі спати. Лежить Юхим, але заснути не може. Не виходить йому з голови Єлісеї, як він бачив його в Єрусалимі під самими свічками. “Ось де його місце, — думав усю ніч. — Випередив мене. Не відомо, чи мій труд прийме Господь, а його уже прийняв”.

Уранці Юхим зібрався в дорогу. Господиня наклали йому до торби паляниць, гарно попрощали його і він пішов за село.

Вернувшись Юхим на другу весну, якраз за рік. Сина в дома не застав, бо був у коршмі. Потім прийшов п'яний. Юхим побачив, що син замотався з роботою й нічому не дав ради, бо ні поле не пооране, сіно пропало на полі. Став батько картати сина, а син злісно відповідати. Здійнялася сварка, а потім бійка. Син був дужчий, ударив старого, виговорюючи:

— Бач, який! Забрав усі гроші, проходив цілий рік, провів гроші, а тепер вимагає з мене праці...

Другого дня Юхим пішов до старшини позивати сина. Якраз проходив біля Єлісеєвої хати. Вирішив зайди хоти на хвилину й розпитати та й розказати товарищеві про Єрусалим. А Єлісеї саме був у пасіці. Юхим пішов туди. Дивиться, а Єлісеї без сітки, без рукавиць, у сірому жупані сидить під берізкою, дивиться вгору, а велика його лисина аж блищить до сонця. Якраз такий, як сто-

яв у Єрусалимі в храмі Господнього гробу. Через віття берізки золоте проміння сонця падає на нього, а навколо голови, ніби золоті, літають бджоли. Жужать, кружляють, але не кусають. Юхим спинився, а потім гукнув на Єлісея. Єлісеї оглянувся, побачив кума і пішов йому назустріч, вибирачи з бороди заплутану бджолу.

— Здоров був, куме, здоров, голубчику, — казав Єлісеї. — Ходи й кажи, чи щасливо відбув дорогу, щасливо повернувся?... Як же там в Єрусалимі? Я не міг зайди, але нехай буде на все Божа воля...

Сіли на лавці в холодочку.

— Ноги ходили, водиці принесли тобі з Йордану. Заїдеш і візьмеш. Маю листя з Гетсиманського саду, але не знаю тепер, чи прийняв Господь мій труд.

— Слава Богу, що щасливо повернувся, — відказав Єлісеї.

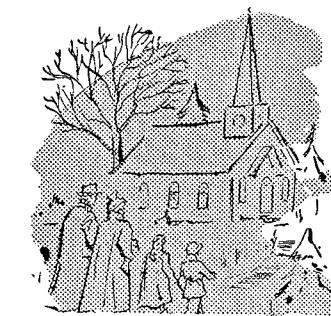
Юхим мовчав.

— Куме, — сказав по хвилині, — Ногами був, але не знаю, чи був я там душою, чи може хтось інший...

— Це Боже діло, куме, Боже діло, — додав Єлісеї.

— Так, справді Боже діло, але не знати чие. — казав зажурений Юхим. — Заходив я також до хати, де ти залишився напитися води. Розповідали мені...

Але Єлісеї перебив нараз розмову і заговорив про різні домашні справи. А потім приніс свіжого меду. Юхим важко зідхнув і вже не згадував ні про те, що він бачив Єлісеї в Єрусалимі, ні про те, що був у лісдей, в яких залишився Єлісеї. І зрозумів Юхим те, що Бог казав виконувати кожному найбільшу обітницю аж до самої смерті, а обітниця та — робити своїм близкім добро.



В. Г—к

## ВОЛИНСЬКО-ПОДІЛЬСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН БАПТИСТІВ

(1941-1944)

На світанку 21-го червня 1941 року я несподівано прохинувся від страшного реву німецьких літаків, що пролітали над містом Холмом у бік советського кордону, який проходив річкою Бугом. У двадцятьох кілометрах від нас розпочалася советсько-німецька війна. Обрій сходу покрився чорними хмарами й огнем, а дві годині пізніше у місті з'явилися перші ранені.

Минуло від того ранку два місяці, я вистарався від німецького воєнного управління перепуску, взяв старого ровера, сів до товарового потягу і їхав на Волинь, щоб відвідати свого хворого батька. Потяг довіз мене тільки до станції Ківерці, а звідтам треба було продовжувати дорогу ровером. Я вийхав на широкий шлях. Кругом мене лежали простори рідної моєї землі. Свідомість того, що я знову на Волині наповняла мое серце великою радістю. Над шляхом у ровах лежали спалені авта, розбиті танки, зустрічалися знищенні села. Я їхав, дивився на знайомі мені села і поля, дихав запахом зрілого, запашного збіжжя і якесь невимовне приємне почуття наповняло всю мою істоту. Все навколо було мені таке близьке, дороге, рідне... Так, це була моя земля, моя гарна, чарівна Волинь, земля, де я родився, ріс, де я пізнав моєго Спасителя і де пропливли золоті літа моєї молодості...

Місяць пізніше я був запрошений на з'їзд Євангельських Християн-Вільних (Брати) до міста М-ва, де я довідався, що місцеві віруючі вже встигли побувати за старим польсько-советським кордоном і відвідати там деяких наших братів і сестер, які довгі роки жили за залізною зачлененою. На з'їзді я почув, що там дуже велика духовна потреба, що немає робітників на ниві Божій, зовсім немає проводу, братство наше не зорганізоване і чекає допомоги від віруючих із Західної України.

Тоді я зрозумів, що Господь кличе і мене до тієї великої праці на Сході, зрозумів, чого я приїхав на Волинь і яке має бути мое завдання.

Незабаром після того був скликаний другий з'їзд в Л-ку, на якому було зорганізоване Волинсько-Подільське Об'єднання Євангельських Християн Баптистів. Прибуло багато делегатів від різних громад. Делегати в Л-ку намітили двоє головних завдань: 1) зорганізувати віруючих за колишнім польсько-советським кордоном і 2) об'єднати євангельських християн, баптистів, а також інші релігійні союзи і групи в одну спільну родину дітей Божих. На цьому з'їзді я був вибраний предсідником Об'єднання, а



Біблійні курси в Рівному на Волині 1943-го року

sekretарем був вибраний брат С. Н-к, якого потім замінив брат Ф. В-ч. Навесні 1942-го року наше Об'єднання нараховувало вже 213 громад і біля 12.000 членів; мало досить велику кількість досвідчених місійних робітників, які походили з різних релігійних союзів бувшої Польщі.

Залишившись на Волині, передо мною постало ще третє особисте питання: спровадження сюди моєї родини і її матеріальне забезпечення. Через війну економічне життя в Україні було цілком знищене. Люди були бідні, щеркви були не спроможні підтримувати своїх духовних робітників. Через це самому треба було думати про щоденний хліб і думати не тільки для себе, але й для інших. То ді я згадав давню свою професію хіміка і вирішив відкри-

ти фабрику різних харчових продуктів. Незабаром я одержав дозвіл, щоб монтувати фабрику в великому будинку колишньої бані, яка тепер стояла порожня.

Почалася довга й важка направа будинку й інсталяція машин. В Україні на цю пору не було ані будівельного матеріалу, ані машин, ані потрібних дрібниць, як цвяхів, гвинтів та ін. Усе це треба було особисто привозити з Польщі за 300 кілометрів. Не було також транспорту, а тому українська управа міста радо приходила мені на поміч, а банк позичив гроші. Незабаром у фабриці гуділи 10 електромоторів, стояли різні машини, котли і приладдя, біля яких працювало до 100 робітників. Були між тими робітниками люди різних національностей, різних віроісповідань, які кидали свої хати й радо працювали у фабриці, щоб тільки втікти примусового вивозу на тяжку працю до Німеччини. Через це фабрика давала працю більшій кількості робітників, як їх потребувала.

Щоденно ми виробляли тони цукорків, мармоляди, штучного меду, штучного чаю у пляшках, хімічні напої, ощет, пасту до взуття, пасту до підлоги та ін.

Ця фабрика була присвячена Богові, тому з самого початку вона почала допомагати у праці Божій. На першому поверсі будинку було фабричне бюро, а внизу приміщувалася централья всього Волинсько-Подільського Об'єднання, яке займало кілька кімнат. В одній кімнаті приміщувалося бюро Об'єднання, в другій стояли ліжка з м'якими матрацами і чистою білизною, де знаходили добрий відпочинок подорожуючі духовні робітники. Окрім того, була там також кухня, в якій готувалася для приїзджих гостей пожива. Духовні робітники одержували безплатно з магазину фабрики продукти, а рахівник мав доручення переливати до каси Об'єднання десятину фабричного прибутку.

Але на цьому завдання фабрики не кінчалося. Під час війни в Україні не було поштового зв'язку, не ходили також потяги для цивільного населення, а через це було дуже важко вести духовну працю. Треба було шукати якісь доріг, щоб можна було пересилати листи та щоб можна було іздити нашим проповідникам. І такі дороги несподівано знайшлися, завдяки нашій фабриці. У нашому місті стояв німецький генеральний штаб. Деякі офіцери зверталися до нас за цукерками, а ми просили в них перепусток для наших проповідників. Наше прохання було задоволене і таким чином усі працівники нашого Об'єднання, а також брати інших Об'єднань користалися цими перепусками.

Багато молодих наших братів розпочали подорож по широких просторах України. Їздили вони товаровими потягами, військовими транспортами, грузовиками, часто між вагонами, на сходах вагонів, у великій небезпеці, часто голодні, холодні й невиспані. Тоді ми називали цих братів "духовними кур'єрами". Завдяки великій посвяті цих щиріх братів звершилася на нашій Батьківщині велика духовна праця. Деякі з них опинилися після війни на американському континенті і тепер вони з великим задоволенням згадують свої незабутні лицарські чини.

Найбільшою перешкодою в нашій духовній праці була цілковита відсутність релігійної літератури. Не було ані Біблій, ані Нових Заповітів, ані співаників, не було жод-



Останні диригентські курси на Волині

них книжок, ані трактатів. Зустрічалися в Україні переписувані від руки окремі Євангелії і тому голод Слова Божого був такий великий, що люди жертвували ввесь свій маєток, щоб тільки дістати один примірник Біблії. У тому часі духовного голоду можна було б поширити мільйони Нових Заповітів, але, на жаль, ми їх не мали.

Щоб хоча частинно задоволити цю велику потребу, ми закупили цілий великий запас духовної літератури в Варшаві і повели широку акцію збирання Святого Писання в різних країнах Європи. Багато віруючих широко відгукнулися на наше прохання. Книжки надходили звідусіль до Польщі, до міста Холма. Там брат І. Б-к старанно їх

впорядковував, пакував у пачки, а я потім неофіційно перевозив через т. зв. польсько-український кордон в Україну. Така праця була дуже небезпечною і можна було кожної хвилини сподіватися, що німці переловлять і арештують. Але завдяки нашим фабричним солодощам, які я завжди возив з собою, прикордонна сторожа ніколи не перевіряла моєго багажу, думаючи, що це сирівець для фабрики.

Пригадую, коли одного разу я заладував на потяг у Холмі цілий віз гарно спакованої братом І. Б-м духовної літератури. Всю цю літературу я виладував на своїх пле-



Село Городок біля Рівного на Волині

чах на станції в Ковлі. В цю хвилину мене несподівано окружив цілий загін німецьких вояків.

— Що ви везете? — спитався мене суворо німецький офіцер.

— Біблії, Нові Заповіти та іншу релігійну літературу, — відповів я спокійно.

Офіцер був здивований моєю відповіддю.

— Чи ви правду кажете? — спитався знову.

— Так, правду, — відповів я, — і ви це можете провірити.

— Я вам вірю, — сказав офіцер і відвів від моїх пакунків вояків. Що це був за офіцер, я не знаю. Може хрис-

тиянин, і радий був, що Слово Боже піде туди, де гримять гармати, проливається людська кров. Я дякував Богові, що Він вивів мене з небезпеки.

На двірці в Рівному чекав уже на мене фабричний наш віз. Ми наладували на нього цей неоцінений духовний скарб і щасливо завезли до приміщення нашого Об'єднання. Таким чином я багато разів їздив з Рівного до Холма і перевіз біля 6 тон релігійної літератури. А з Рівного наші "духовні кур'єри" розвозили її скрізь по Україні. І зерно правди Божої, Христового світла сіялося між нашим народом.



Громада Євангельських Християн Вільних (Брати) в М-ві

Умовини життя, духовна праця, а також праця на саді фабриці не були забезпечені. Завжди можна було сподіватися або німецького арешту, або що українські повстанці заберуть до лісу, щоб поповнити свої кадри. У місті завжди були німці, а зараз таки за містом в поблизу селах стояли повстанці, які вели з німцями завзяту боротьбу. Вдень була Німеччина, а вночі — Україна.

У таких, власне, важких воєнних обставинах велася духовна праця в Західній Україні. Особливо важко і небезпечно було подорожувати чи то піхотою, чи потягами. Трохи відмінне положення було в Східній Україні. Там, правда, не було повстанців, але німці, для кращого висику людей, залишили колгоспи, в яких наші люди мусіли виконувати надлюдську працю. Наші віруючі також працювали разом з іншими людьми, але окрім невільни-

чої праці в колгоспі, вони пам'ятали також і про працю Божу, яку виконували з великою горливістю й любов'ю. Внаслідок цієї праці в Україні почалося велике пробудження, яке охопило багато тисяч народу. Люди наверталися до Бога, каялися, приєднувалися до щеркви і щиро свідкували про Христа іншим людям. Богослуження відбувалися в найнятих будинках, бо своїх молитовних домів віруючі не мали. Відбувалися також Богослуження в приватних приміщеннях, які докраю були переповнені бажаючими слухати Боже Слово. Великий релігійний рух розпочався в такому розмірі, в якому його мабуть ще ніколи не переживала наша земля. Розпочиналася своєрідна релігійна реформація.

Ми робили все, що тільки могли, щоб цей рух скерувати на властиву дорогу, охопити його та відповідно зорганізувати. Але всі наші зусилля і намагання були ніби та краплина в морі. Ми потребували сотні робітників, які б організовували громади, недільні школи, гуртки молоді, жіночі гуртки, хори. Ми потребували багато професорів, які б викладали Біблію в кількох рухомих біблійних школах. Ми потребували власне видавництво, власну друкарню, не кажучи вже про будову багато сотень молитовних домів.

Ми встигли організувати тільки одні Біблійні Курси навесні 1943-го року, які відбулися в приміщенні нашого Об'єднання. На ці курси приїхали майже всі наші духовні робітники. Окрім того відбулися і диригентські курси під проводом бр. І. П-ка.

У 1942-му році відбулися перші величаві з'їзди в Житомирі, Києві, Дніпропетровську (кол. Катеринослав) і в Кіровограді (кол. Єлисаветград). Ті з'їзди визначив і організував комітет Волинсько-Подільського Об'єднання і вони відбулися з дуже великим піднесенням, глибоким надхненням, радістю і любов'ю. На всіх цих з'їздах були сотні делегатів від церков, а я мав щастя бути предсідником кожного з'їзду.

На цих з'їздах були організовані ще чотири Об'єднання, до яких увійшли майже всі Євангельські Християни, Баптисти, Євангельські Християни Вільні (Брати), Союз Церков Христових (Ярошевича з Кобриня) й ін. І тоді, власне, сталося те, чого ми не сподівалися: тисячі п'ятдесятників у Західній Україні почали приєднуватися до спільноти Євангельсько-Баптистського Братства. Одного дня прибула до Рівного делегація п'ятдесятників на чолі з братом С-кою і приїднала до Волинсько-Подільського Об'єднання біля трьох тисяч членів своїх церков з Костопільського, Сарненського і Ковельського районів. Були

між братами п'ятдесятниками проповідники, які почали широко та ревно пропагувати в своїх церквах ідею єдності. І тоді сповнилися слова Господа нашого Ісуса Христа: "Хай будуть всі одно..."

— Ви, баптисти, маєте велику майбутність, — сказав під час війни єпископ православної церкви в Кіровограді. І це була правда.

Ми бачили своїми власними очима, як звершалися на нашій рідній землі великі Божі події...



"Благенні ж ті, що слухають Божого слова й його бережуть".

В. Волинець

## ПАМ'ЯТІ РОБІТНИКА НА НИВІ БОЖІЙ

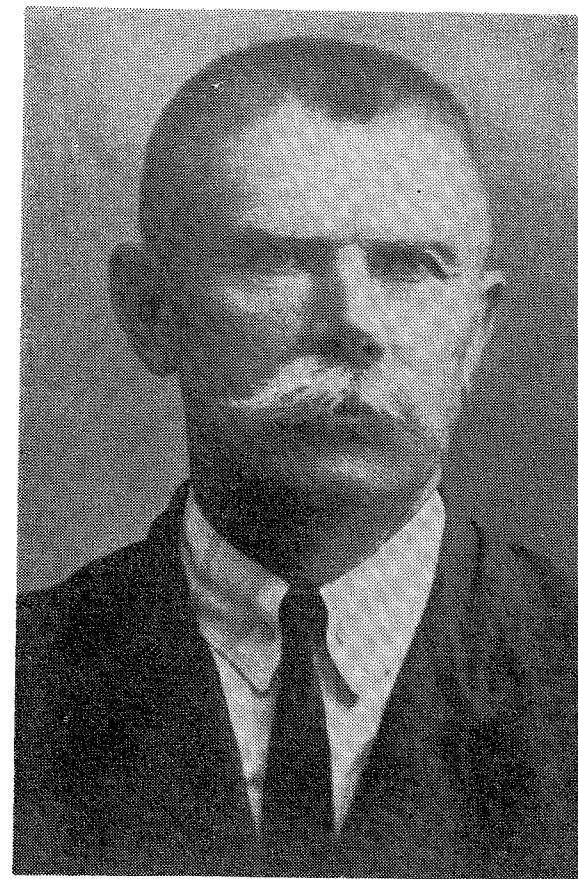
26-го червня 1951-го року в Монреалі, Канада, відійшов у вічність, після важкої та довгої недуги, заслужений і відомий нашему Євангельсько-Баптистському Братству робітник на ниві Божій, брат Дометій Антонович Болсуновський, проживши 77 років.

Дометій Болсуновський народився 1-го серпня 1873 року в селі Болсунах, Овручського повіту, колишньої Волинської губерні; народився в православній родині шляхтича Антона Юліяновича Болсуновського, який займався господарством. В родині Болсуновських було четверо дітей, Домінік, як його називали вдома, був найстаршим і тому вже змалку мусів тяжко працювати на господарстві та доглядати свого меншого брата і двох сестер. Коли мав 14 років, померла йому мати і батько оженився вдруге. Мачуха відносилася до дітей зле, а тому, маючи 15 літ, Домінік змушений був залишити рідний дім і йти у світ, шукаючи собі кращої долі. Коли сповнилося йому 24 роки, він став на державну працю в місті Житомирі, а потім служив у Берестечку, Ст. Олексинці біля Вишнівця, Бересті і Степані на Волині. В 1906 році Болсуновський одружився і в них народилися дві дочки, з яких одна рано померла.

Під час першої світової війни Д. Болсуновський перевіз свою родину з Волині до Катернославщини, а сам пішов до війська, де прослужив аж до революції 1917-го року. В часі війни перебував з російськими військами в Галичині, Румунії, на Волині і Поділлі. Контузений, він повернувся до своєї родини, до Межової і там проживав. Час був суворий, непевний, бо ввесь край палав у революції, іогні. Там Д. Болсуновський запізнався з одним німцем-мельником, який мав гарний звичай збиратися зо своєю родиною і разом читати Біблію в себе в хаті. Потім Болсуновський довідався, що це були лютерани, але, не дивлячись на те, він часто заходив до тієї родини. На Різдвяні Свята 1917-го року до тієї групи людей, на їх запрошення, приїхав з Гришина, Донецького Басейну, один менонітський проповідник. Коли він проповідував на тему 3-го розділу Євангелії від Івана, Господь торкнувся серця

Д. Болсуновського і він щиро навернувся до Бога. Від того часу він відразу почав іншим свідчити про Христа.

У 1918-му році брат Болсуновський повернувся разом з родиною назад на свою рідну землю, на Волинь і поселився в м. Луцьку. В тому часі, як в Луцьку, так і в околиці не було віруючих, окрім однієї родини Кравчуків.



ДОМЕТИЙ БОЛСУНОВСЬКИЙ

Але брат Болсуновський щиро свідкував людям про Бога, особливо своїм сусідам і чекав, що Бог колись оживить посіяне Своє Слово. Прийшов 1920 рік, дуже важкий рік на Волині. Була польська війна, менші й більші повстання і населення переживало великий голод. Тоді, власне, брат Болсуновський найбільше говорив людям про Бога, що тільки у Нього можна знайти безпечний захист. Тоді як-

раз переїхали до Луцька дві віруючі родини, зібралися вже невелика група і вона відкрила свої офіційні євангельські Богослуження в місті.

У 1920-му році брат Болсуновський прийняв у Рівному святе по вірі хрещення, а в 1921-му році став місіонером Російського Місіонерського Товариства (паст. Фетлера). Від цього часу перед ним відкрилися великі можливості для духовної праці. Він бачив велику ниву, яка ще не була торкнута Божим плугом, а тому всім своїм серцем і душою працював для Бога, віддавши для цього все своє життя, ввесь свій час. У дома дуже часто не було їсти, але, не дивлячись на те, бр. Болсуновський радісно звершав свої місійні подорожі по далеко віддалених селах і містах Волині, нераз ідучи піхотою по 50-80 кілометрів та несучи вістку Євангелії спрагненому нашему народові. А був це час, коли на Волині відбувалися великі духовні пробудження і прагнення Слова Божого було дуже велике. Бувало брат Болсуновський приходив до якогось села, люди великими натовпами збиралися до чиєїсь звичайної житлової хати, довгими годинами стояли в сінях, під вікнами, в хаті і з жадобою слухали Божого Слова. А потім відбувалися масові хрещення, не одиницями, а десятками... Одного разу, разом з іншим проповідником, брат Болсуновський охристив 140 осіб. А коли повертався після хрещення додому, був утомлений, виснажений фізично, але духом радісний і бадьорий. Переноочувавши у дома, другого дня знову йшов у путь, перед ним лежали нові села, нові люди, яким також треба було нести світло Боже.

У 1924-му році брат Д. Болсуновський вів дуже благословенну працю Божу поміж бувшими російськими полоненими в таборах у Воломині та Шолкові у Польщі. Багато там людей навернулося до Бога, а коли табори полонених були роз'язані, ті люди роз'їхалися до своїх домів, несучи з собою живе свідоцтво про Бога.

У році 1927-му бр. Болсуновський переїхав з родиною до Холма і розпочав місійну працю в селі Ростоках, 22 кілометри від Холма. У тому часі в Ростоках був тільки один віруючий чоловік, а також на сусідніх колоніях були німецькі віруючі. Євангельські Богослуження розпочалися в хаті одного німецького брата на хуторі. Вони відбувалися кожного вечора в будні дні, а також в неділю два рази. Українці почали приходити на ці Богослуження, слухали проповідь Божого Слова і наверталися до Господа. Незабаром постала невелика громада, яка потім з кожним роком зростала, а в 1939 році нараховувала вже 175 членів. У тому самому часі брат Болсуновський розпочав місійну працю в селі Вигнанцях, 12 км. від Росток. Господь bla-

гословив і цю працю і перед війною 1939-го року там була громада віруючих з 78 членів. Обидві громади побудували гарні молитовні domи, мали гутки молоді, жіночі гуртки, хори, а в різних сусідніх селах, де мешкали поодинокі віруючі, було 11 недільних шкіл. В обох цих громадах було більше як 30 братів, які ревно допомагали братові Болсуновському в його праці. Ці брати заступали брата Болсуновського, коли він виїздив на довші місійні подорожі, вели недільні школи і проповідували Євангелію в сусідніх селах. У тому самому часі, при участі брата Болсуновського, постала громада віруючих у Холмі і брат Болсуновський був вибраний предсідником громад Холмського району.

Місійна праця брата Болсуновського була дуже благословенна, хоча була й дуже важка. Нераз доводилося йому ходити далеко піхотою, або їздити ровером восени і зимою, не зважаючи на погоду. Нераз його переслідували люди і поліція. Нераз він звершав хрещення, коли ріка вже була покрита льодом. А одного разу захопив його в подорожі сніг і він змушений був 22 кілометри нести на плечах свого ровера. Усі невигоди праці, подорожі, а особливо останній випадок підірвали здоров'я самовідданого робітника-місіонера. Він почав чатіше занепадати і жалітися на серце.

1941-го року брат Болсуновський передав свою працю в Ростоках брату І. Барчуку, а сам переїхав на Волинь. На Волині була німецька окупація, духовна праця була дуже утруднена, але де тільки була нагода, брат Болсуновський служив Словом Божим по громадах віруючих. Через стан свого здоров'я не міг звершати місійних подорожів по тих дорогих йому волинських селах, де він в минулому так багато пропрацював. Тепер його місце зайняли інші, молодші. Потім прийшла евакуація з Волині. Брат Болсуновський опинився у Львові, потім у Кракові, а звідтам далі й далі стелився шлях на захід. Брат опинився на чужині в Німеччині. Але усюди, де брат не був, де не проїздив, проходив, він жваво цікавився ділом Божим, був завжди активним проповідником і місіонером у різних церковних громадах, між різними народами.

У 1949-му році брат Болсуновський, разом зо своєю дружиною, доночкою й зятем та внуками переїхав до Канади. Дуже був радий, що по багатьох пригодах та мандрівках він нарешті знайшов другу землю батьківщину. Поселився в великому місті Монреалі. Не зважаючи на свій пожилій вік, на слабе здоров'я, брат Болсуновський був завжди ревним і діяльним членом церкви в Монреалі, проповідував там Слово Боже, розмовляв з різними людьми. Останні місяці він майже не виходив з дому, але нараз

6-го травня 1951-го року церква в Монреалі була приємно схвильована, коли він несподівано з'явився на Богослуженні. Якраз було ломання хліба, Вечеря Господня. Братья-диякона помогли йому сісти за стіл, на якому стояло вино і хліб. Брат Болсуновський поглянув на стіл, поглянув на зібраних братів своїх у Христі і сестер, на велику родину дітей Божих, важко зідхнув і заплакав. Не думав він уже бути в церкві, не надіявся ділити зо своїми братами хліб і вино, але Милосердний Господь дав йому таку ласку. Тому й рясніли у нього на очах слези, але це не слози якогось смутку, а слози радості, милого зворушення, слози подяки Богові за це, що він ще може бути в церкві й звершати ломання хліба. І, можливо, що відчував його серце, що це остання його Вечеря Господня на землі, що скоро він буде пити нове вино в Царстві Божому разом з усіма дітьми Божими, які раніше нього відійшли. Після того Господь дозволив йому ще раз бути в церкві в часі конференції й сидіти за столом разом з усіма пресвітерами. Від того часу він уже не встав з ліжка. Віруючі відвідували його дуже часто, а він усім говорив про Слово Боже, кожному в нього знайшлася якесь порада. Здавалося, що треба йому, хворому, потіхи, але навпаки, він потішав інших, що приходили до нього, розмовляв з усіма до самої смерті. Помер у дома якраз тоді, коли віруючі прийшли його відвідати.

Брат Д. Болсуновський був глибоким християнином, богобоязливим й у всіх відношеннях чесним. Був дуже терпеливий і маломовний. Не любив нікого судити, не любив також слухати, коли інші судять своїх близких. Був християнином з дуже розвиненою духовною дисципліною, а тому завжди слухався Бога і церкви, був смиренний і все своє життя намагався вчитися від Бога, від людей і від самого життя. Через це він більше думав, ніж говорив, а коли говорив, то в його словах було багато життєвої мудrosti і досвіду. Усім цим він радо ділився з іншими. Через це всі віруючі любили послухати його слів, бажали зачерпнути в нього поради. З характеру він був дуже добрий. Коли приходило літо, він завжди збирал лічниче зілля і квіти на пахучих полях Волині, Холмщини, а потім Квебеку, щоб лікувати ними людей. Він знов вартість і силу кожної рослини, кожної квітки, а тому збирав це все для лічничих цілей.

26-го червня 1951 року перестало битись його любляче серце. Після багатьох життєвих мандрівок, бур і тривог закінчився його шлях і Господь прийняв до себе Своєго вірного слугу. “Гаразд, слуго добрий і вірний. Увійди ти до радощів пана свого”.

## I. O.

# “БОГИНЯ РОЗУМУ”

Франція — головна колиска атеїстичного розкладу Европи. І то Франція католицька. Вона, католицька Франція XVIII ст., породила найбільших атеїстів світу, т. зв. енциклопедистів, які релігійно розкладали християнську Европу. Помітний атеїзм в Україні появився також із Франції, через Росію, де вся інтелігенція найбільше заразилася безбожям.

Французька революція 1789-го року підготовлена була багатьма причинами, а в тому й розкладовою тодішньою “філософією” т. зв. енциклопедистів, що найперше підтримали віру в Бога. Французька Революція скоро захопила її релігію, і скрізь допровадила до великих церковних спустошень.

Народ кинувся на церкви, — і пограбував їх. Мало того, — багато церков були поруйновані або осквернені. Багато священиків були перебиті.

І ось тоді, діячі Революції дійшли до того, що Бога “відмінили”, а 1793-го року “обрали” собі нового бога — “Розум”.

Одним з найбільше кривавих французьких революціонерів був Г'єр Шометт (1763-1794). Це він ограбив церкви, руйнуючи їх, а замість Бога запровадив Культ Розуму.

У четвер 17-го жовтня 1793-го року генеральний прокурор Г'єр Шометт видав наказа, що в неділю 10 жовтня відбудеться “всенародне” свято в честь Розуму, відбудеться в стінах найбільшої й найдавнішої паризької святині, — в соборі Паризької Богоматері.

А Богиню Розуму мала представляти молоденька опера-артистка, — Тереза Анжеліка Обрі, сама з бідної родини. Була це дівчина справді надзвичайної краси, і їй наказано було виконати роль “Богині Розуму”.

Усю ніч з 9-го на 10-те жовтня лив страшний дощ, як з відра. Уранці дощ перестав, але скрізь стояла непроходима грязюка, і дув сильний вітер. Здавалося, що природа була проти задуманого блюзініства.

Але урочистості “скинення Бога” не відмінили. Зібралися “патріоти”, приказав генеральний прокурор, — і соромна вистава почалася.

Забили гармати, загуркотіли барабани, заспівали численні хори й балети, закричала юрба...

Чотири величезних мужчин підхопили на свої плечі трона на якому возідала Богиня Розуму, молоденька Тереза Обрі, убрана в блакитну мантію та в червону шапочку.

Грязюка під ногами була невилазна, холодний вітер зривав мантію з напівголої богині, — вона від холоду сильно посиніла й цокотіла зубами... Хори й балети були віграні в тонесенькі білі сорочечки, які вітер хватав з дівчаток і загортав їм їх на голови... Усі щокотіли зубами, але мусили співати...

Грязюка чавкала під ногами, і густо позáбрізькувала і богиню і її численних анголів.

І тут же, у натовпі, настромивши на високі патики, несли церковні шати паризького архиєпископа, глузуючи з них. На предовому патику несли митру архиєпископа...

Уся процесія супроводила “богиню розуму” в Конвент. А там — урочисте прийняття. Президент вітає богиню, і проголошує її “новим божеством людства”... Проголошує урядово.

А з Конвенту богиню понесли в собор Богоматері, і там посадили богиню на троні, — на престолі.

Натовпи співали, кричали!  
“Новий світ почнеться!”

\*\*

Але нового життя не почалося.

“Рече безумний у серді своїм: нема Бога!”

Цебто, хто каже, що нема Бога, той безумний.

Оце всі наслідки паризького проголошення Богині Розуму 10-го жовтня 1793-го року.

А Божа кара на богохвальніків не загаялася, — через півроку, 13-го квітня 1794-го року гільйотина знесла голову авторові культу Розуму, Г'єру Шометт...

А сама Тереза Обрі, що змушенна була грati таку богохвальну ролю? Незабаром по Революції, коли Обрі грава в “Поверненні Улісса” Мінерву, й спускалася з хмар на землю, вона впала й сильно склічилася... І вже більше грati в опері не змогла.

І всі її забули. І всіма забута, і всіма покинена, Тереза Анжеліка Обрі померла в січні 1829-го року, й похована в Парижі на Монмартрському цвинтарі.

Оце недавно вийшов том вибраних творів одного з най-

більших нових російських письменників, Івана Буніна (помер 8 листопада 1953 р. в Парижі), і серед уміщених тут оповідань є й “Богиня Розуму”. Великий письменник оповідає, як він 6 лютого 1924 року відвідав могилу Терези Обрі в Парижу. Довго Бунін розпитував по конторах Монмартрського кладовища служачих та сторожів, — ніхто нічого не знати ані про Богиню Розуму, ані про Терезу Обрі. І ніхто з парижан не вказав, де її могила.

Виявилося, що ніхто ніколи не питався про цю могилу... Усі її забули, ніхто ніколи не приходив...

І тільки випадково сам Іван Бунін таки знайшов закинену й поруйновану часом могилу з написом на малій колоці: “Пам’яті Терези Анжеліки Обрі”.

Це та, що відважилася грati богохвальну ролью “Богині Розуму”.

\*\*

Іван Бунін — один з небагатьох письменників, які переконано визнають у житті панування Добра, а Зло — воно тільки випадкове. За цю світлу філософію Іван Бунін одержав правдиво призначенну йому Нобелівську нагороду. Один із усіх слов’ян.

І ось своє оповідання “Богиня Розуму” Іван Бунін закінчує по-своїму, по-бунінському:

Роздумуючи на долею Терези Обрі, Бунін пише: “Що ми знаємо, що ми розуміємо, що ми можемо? Одне добрe: від життя людства, від віків, від поколінь позостається на зелі тільки високе, добре й прекрасне, тільки ще.

Усе зло, підле й низьке, дурне в кінці кінців не позоставляє й сліду: його нема, не видно!

А що позосталося, що є? Країні старінки кращих книг, передання про честь, про совість, про самопожертву, про шляхетні подвиги, про чудові пісні й статуї, великі й святі могили, грецькі храми, готицькі собори, їх райські-чудові кольорові шкла, хорові й органні громи й скарги “Dies irae” і “Смерть переміг”...

Остався, є й навіки пробуватиме Той, Хто з хреста любови й страждання простягає обійми Своїм убивцям”.





Страшно життєве хвилюється море;  
Хвілі човна і гойдають і б'ють;  
В смертній тривозі, в великому горі: —  
Боже! молюся: не дай потонуть!

Згляньсь надо мною, спаси і помилуй:  
З днів моїх ранніх в житті я борусь;  
Дальше змагатись не маю вже сили:  
Боже, помилуй, благаю, молюсь!

Дай-но до берега швидше пристати,  
Далі я вже не здолію пливсти;  
Дай же прибитись до рідної хати!  
Боже, почуй мене, Боже Святий!

З ласки Божої наше Українське Євангельсько-Баптистське Братство одержало чудового євангельського співаника з нотами "ВІДРОДЖЕННЯ". Співник виданий Укр. Баптистської Церквою в Чікаго, за фінансовою допомогою бр. І. Шкули. В співникові є 700 пісень для загального співу, для співу хорового, квартету й ін. Співник виданий гарно, з твердою мистецькою обгорткою і він є великим надбанням для нашого Євангельського Руху. Ціна його — \$6.00. Громади одержують знижку. Виписувати по адресі:

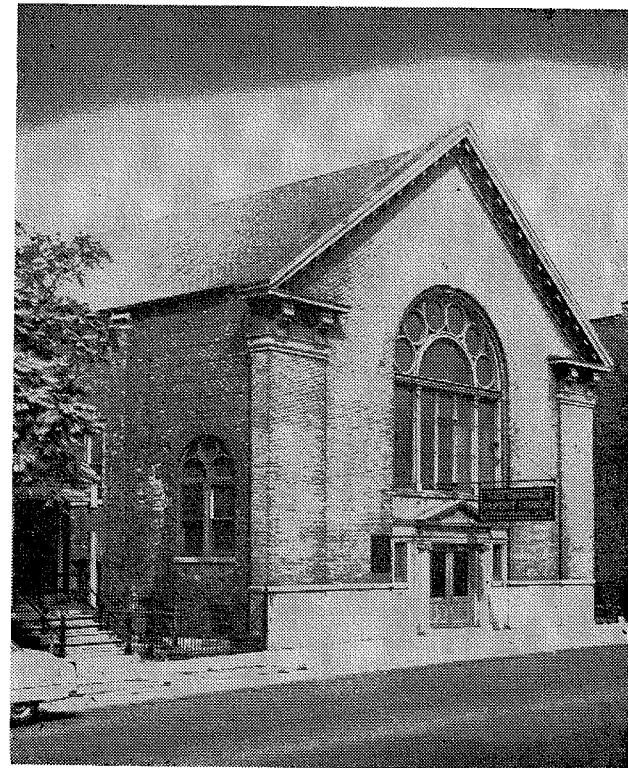
First Ukrainian Baptist Church, 1042 N. Damen Ave.,  
Chicago 22, Ill., U.S.A.

Анатоль Горинський

## УКРАЇНСЬКА БАПТИСТСЬКА ЦЕРКВА В ЧІКАГО

(До історії постання й розвитку)

**Вступ.** Початки діла Божого сягають аж до 1913 року, коли-то із ласки Господньої в одній із чеських баптистських церков навернувся до Бога брат Йосип Шкула. Він вважається першим українським баптистом у Чікаго. Зараз після свого навернення, при наявності тієї



Молитовний дім Української Баптистської Церкви в Чікаго

першої любові до Господа та до свого народу, він розпочинає проповідувати слово Боже своїм братам по крові. Щоб нав'язати контакт із своїми вітчизняними й засвідчити їм про любов Христову й спасіння душі в Богі, він відвідує народні збори, інші українські церкви, окрім родини і таким чином знайомиться з людьми, входить із ними в дружні відносини, роздає брошюри та свідчить їм про Ісуса Христа, як Спасителя їхньої душі.

В наслідок такої поведінки, ім'я брата Шкули починає популяризуватись, а відношення до нього роздоюються: одні цікавляться і навіть захоплюються "новою науковою", а інші, починають переслідувати благовісника Євангелії. Але одне й друге сприяє на користь слузі Божому (Рим. 8: 28) — ім'я його стає широко відоме.

При наявності такого контакту з людьми, брат Шкула довірюється, що не тільки він один держиться "тієї Дороги", а що в Північній Баптистській Семінарії (Northern Baptist Theological Seminar) є вже українські студенти, які студіюють теологію й готовляться на місійну працю. Він негайно злучується з ними і дає їм поштовх до праці в Винограднику Христовому.

**Перші Богослуження.** Таким чином 1915-го року вже відбуваються в Чікаго перші Богослуження, які проводив учасник згаданого семінару, брат Харківців при підтримці брата Шкули. Такі Богослуження з малими перервами провадилися аж до 1917-го року. Бувало, що провід змінявся, але сутність і мета їх була та сама — проповідувати грішникам спасіння, невільникам волю, нещасним рай, а всім — Христа, Спасителя кожної людини.

Не були ці Богослуження надто численними, але все-таки були вони тією іскоркою світла, що кидалась у темряву ночі й ніколи не згасала.

**Змагання до зросту.** 1917-го року українськими віруючими починає цікавитись Чікаське Трактатне Товариство, дуже солідна міжденомінаційна місія, і при її допомозі в українській церкві, як її провідники, стають працювати місіонери Юзва й Барап. Не можна говорити про якісь особливі їх успіхи, але було це регулярне продовження отієї розпочатої праці, яка вже ніколи не переривалась. Правда, змінялися місця Богослужень, наші віруючі переходили з однієї вулиці на другу, але діло Боже й напрямок праці були незмінні. Євангелія проповідувалась, відбувалися святі за вірою хрищення, люди наверталися до Бога...

У роках 1923-39, коли в Західній Україні — на Волині й у Галичині розпочався рух пробуджень і масових перевищень, цей дух життя досягнув частково і наших вірую-

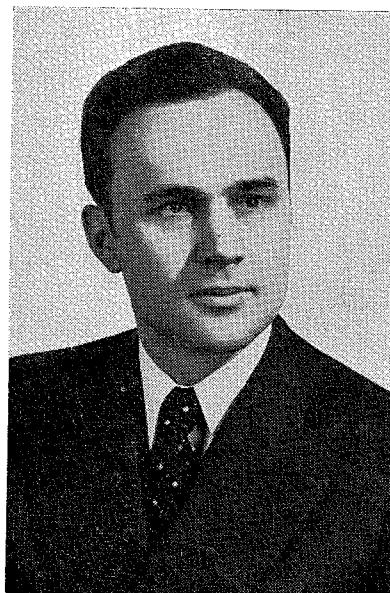
чих тут і тоді до місійної праці в Чікаго долучається відомий співак, брат Шепуль. Хоч сам він походив із братнього нам білоруського народу, але так полюбив діло Боже між українським народом, що йому він посвятив найкращу частину свого життя — молодість. Потім долчується ще до місійної праці брат В. Петляк і разом, як духовна трійка: брат Шкула — інспіратор місійного духа, брат Шепуль — співак і брат Петляк виступають, як незломні вояки українського Євангелизму.

У цих роках бувало, що чисельний і духовний бік справи підіймався навіть досить високо, і знову бувало, що підупадав, сил не вистачало... Но ж сатана не спить!

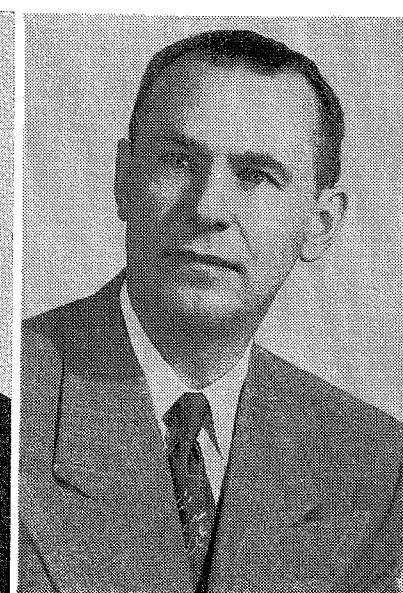
Під час другої світової війни працю проповідника займає брат Данило Шейда і біля шести років виконує ці обов'язки, які опісля перебрав молодий проповідник із Канади, брат Микола Ганчар, що закінчив теологічні студії в Українському Біблійному Інституті в Саскатуні, Канада. Останній виконував ці обов'язки служіння церкви до 1949 року.

**Особливий зріст діла Божого.** 1949-го року брат Шкула вирішив "виписати" з Німеччини тодішнього редактора "Дороги Правди", єдиного українського баптистського

#### ПРОПОВІДНИКИ УКР. БАПТИСТСЬКОЇ ЦЕРКВІ В ЧІКАГО



Олекса Гарбузюк



Іван Барчук

органа між усіма слов'янами в Європі (ні росіяни, ні поляки, ні білоруси, ні чехи не мали тоді свого журналу) та проповідника баптистської церкви в Німеччині, брата Олексу Р. Гарбузюка. В половині серпня 1949 р. брат Ол. Гарбузюк за допомогою Божою вже був у Чікаго і зараз енергійно взявся до місійної праці й проповіді слова Божого. Першого вересня того року церква вже передала йому офіційно всі обов'язки пастора. З невеличкою групою членів (18 душ) новий проповідник із європейським запалом взявся до своїх обов'язків і завдань, які прийняв, як із Господніх рук. Зараз спостеріг він, що з цими щирими, відданими справі Божій віруючими, при беззастережній підтримці братів Шкули й Якимова, можна робити велике діло. І до нього молитовно він взявся...

Завдання стояло двояке: Підняти духовний рівень віруючих, що є передумовою до зросту церкви, та здобути якнайбільше число членів церкви. Перше Дух Святий виконував у серцях вірних, а до другого ужито два засоби — навернення нових душ до Господа та спровадження з Німеччини наших віруючих вже скитальців, що так прагнуть побачити Америку, як обіцяну землю. І Господь допоміг працювати в цих двох напрямках.

До спровадження нових членів чи не найбільше спричинився проп. Никодим Лук'янчук, що сам виробив понад 50 ашурансь для родин і окремих віруючих, більша частина яких прибула до Чікаго. Брати Шкула і Якімів без зупинки підписували ашуранси і наші віруючі прибували до Чікаго й чулися щасливими в своїй українській церкві, в благословенній Америці. Труднощі були тільки з працею та помешканнями, але це вже падало на рамена проповідника церкви. Він був новоприбулих за перекладача, за "емплоймент едженсі", за "релістейт'а" і за все інше, чим треба було бути.

Брат Ол. Гарбузюк побачив, що поле праці дуже велике і обов'язків забагато, тому звернувся до брата проповідника Івана Барчука, який у Німеччині був для нього правою рукою у підтримці українського друкованого слова, щоб він переїхав до Чікаго й очолив багатообіцячу працю. У грудні 1949-го року проповідник Ів. Барчук до Чікаго таки переїхав, але зайняв становище асистента в церкві й усі свої зусилля і свій глибокий досвід прикладав до зросту діла Божого і церкви Христової.

Сконсолідована праця обох проповідників на своїх місцях відразу принесла видні овочі. За кілька місяців церква в Чікаго подвоїлась, бо в січні 1950 року число її зросло до 36 душ. На свому річному зібранні цього січня чле-

ни церкви прийняли рішення молитися, щоб Господь у році 1950 допоміг зрости церкві до 100 членів. І по молитві діти Божі взялися до чину, до праці, Кожен брат і кожна сестра робили все потрібне й можливе у тому напрямку, щоб допомогти зростові церкви, а проповідники були пульсом тієї праці. На досвіді спроваджувалось прислів'я: "Де катедра горить, там і церква горить". Господь вислухав горливу молитву вибраного народу Божого. Того року 17 душ вступили в заповіт із Господом через святе за вірою хрещення, а 50 душ було прийнято до церкви із новоприбулих, які навернулися до Господа на скитанні або в рідному краю.

На річному зібранні в січні 1951 року проповідник у своєму річному звіті повідомив своїх віруючих, що Господь послав їм більше, ніж вони просили: вони просили в Господа тільки 100 членів, а Він послав 103 члени. Який добрий наш Господь!...

Однак не було б справедливо говорити про одні тільки успіхи. Там, де Христос буде церкву, сатана намагається побудувати каплицю. Так було й тут. Цього таки 1951 року сатана пробував через впавших віруючих при церкві побудувати ще й собі каплицю. І тут розпочалась перевірка вартостей та випробування сил. І цього разу Сам Бог призвався до Своїх вірних, а все безвартісне й зайве саме життя викинуло геть. Однак рік минув без особливих числених успіхів, хоч іспити церква з честю витримала...

1952 рік — це особливий рік в історії Української Євангельсько-Баптистської Церкви в Чікаго, може тому, що ввесь український баптистський Рух обходив століття своєї праці в Україні.

1) Внутрішнє життя церкви повертається до свого нормального стану і в серцях вірних видний запал до діла Божого.

2) Церква набуває на власність чудового молитовного дома за 50 тисяч доларів.

3) Церква з ініціативи д-ра М. Гітліна розпочинає під керівництвом брата Ол. Гарбузюка й чинній участі брата Ів. Барчука три радіонадавання зо станції Н. С. І. В. в Кіто, Еквадор, і ці радіоблаговістя провадять аж дотепер.

4) Церква має свій гарний хар під проводом диригента Євгена Маслюка.

5) У церкві є шість кляс недільної школи, суперінтендентом якої є брат Володимир Якімів.

6) При церкві існує гурток молоді, який бере жававу участь у церковному житті, а також жіночий гурток.

7) Церква провадить свої євангелізаційні зібрання під відкритим небом у міському парку, де на протязі літа сотні людей мають нагоду почути Слово Боже.

8) Церква закладає духовну й матеріальну базу для провадження діла Божого в прийдешніх роках.

1953-го року церква продовжує в ласки Господньої зростати і давати поштовх до праці та притягати до себе нові сили. Щоб допомогти духовному зростові молодих віруючих, брат д-р М. Гітлін стає дійсним членом нашої церкви і відкриває при церкві Біблійну Школу, яка продовжувалася аж до часу його від'їзду до Канади.

16-го травня 1953 року розпочала четверте льоакальне радіоблаговістя, яке приносить для церкви великі благословіння.

В наслідок переобтяження різними обов'язками брат Ол. Гарбузюк добровільно звільняється з обов'язків пастора церкви й від тоді увесь свій вільний час присвячує для радіоблаговістя. На своєму річному зібранні 1954-го року церква покладає обов'язки пастора на проповідника Івана Барчука, відомого і заслуженого діяча на ниві українського євангелизму. У додаток до всього існуючого, брат Ів. Барчук, як місіонер, організовує при церкві ще й місійний гурток, члени якого ходять від хати до хати, вишукують наших людей, роздають їм духовну літературу та свідчать про Христа. Праця радіопроповідника Ол. Гарбузюка і проповідника церкви Ів. Барчука йде впари, тому й Господь благословляє цю працю і надалі прибавляє спасених до церкви.

**Вклад до загального здобутку.** Передові члени церкви на протязі всієї історії своєї церкви намагалися жити не тільки інтересами льоакальної церкви, але робили все можливе для загального українського євангельсько-баптистського Руху. Брат Й. Шкула зараз після першої світової війни нав'язав контакт із нашим Братством у Галичині, підтримуючи там діло Боже. Його заходами при "Післанці Правди" вийшло у світ чимало духовної літератури — брошур та книжок.

Після другої світової війни церква бере чинну участь у допомозі нашему Братству на скитанні, висилаючи одіж, поживу й ашуранси.

Українська Баптистська Церква в Чікаго є також матір'ю Укр. Місійно-Біблійного Товариства, яке для більше успішної праці роздвоїлось на американське й канадійське і тепер веде широку місійну працю в Європі та в республіках Південної Америки.

Особливо в останньому періоді зросту члени церкви беруть участь у всіх ділянках життя нашого Братства, живуть його спільними інтересами і творять його історію.

Проповідники нашої церкви часто звершають місійні подорожі, дописують до всіх наших часописів, а брат Ів.

Барчук у міжчасі видає свої друковані праці: "Божа Мати", "Хрест і хресне знамення", "Вірою, чи заслугами" й ін. Восени 1954 року церква завершує свій вклад до скарбниці українського євангелизму виданням великого "Євангельського Співаника Відродження", з якого починає вже співати на славу Божу все наше Братство по цілому світі. Ми глибоко віримо, що в недалекому майбутньому з нього заспіває також усе наше Братство у вільній Україні.

Українська Баптистська Церква в Чікаго зробила на полі Господньому те, що дотепер було в її силах. Але на своїх успіхах вона не затримується, не приписує тих успіхів собі, бо знає, що все це зробив добрий Господь. Вона працює далі і сердечно просить Бога, щоб Він і в майбутньому благословив її працю.



Українці на Всесвітньому Конгресі Баптистів  
у Клівленді, ЗДА в 1950-му році

Олександр Зорге

## АВРЕЛІЙ АВГУСТИН

(До 1600-ліття його народження)

Минуло тисячу шістсот років з дня народження Августина (354-430). Тому й варто нам запізнатися з життям і діяльністю цього мужа, який займає перше місце між учителями древньої Церкви. Церква саме тоді вирвалася з кайданів поганства і переживала великий розвиток. На ранку життя Августина тяжіють тіні поганства, але коли Божа ласка торкнулася його, то життя Августина стало дуже плодотворчим для Царства Божого. Ті внутрішні сутички й боротьбу, ересі, від яких Церкві довелось тоді страждати і подолати їх не лише для тої доби, але й на всі часи, Августин перетерпів у своєму власному житті дуже багато і тому більше, ніж хто інший, він міг стати Божим знаряддям для їх поборювання.

**Молодість Августина.** Життєвий шлях Августина цікавий не лише для служителів Церкви, але він має велике значення для християнської родини, показуючи, як піднесення Августина з глибин внутрішнього розкладу стойть у зв'язку з вірою й молитвою його матері. Тому й повість про Августина почнімо з оповідання про його матір.

Мати Августина, Моніка, народилася від християнських батьків 332-го року в місті Тагасті, в північній Африці, недалеко від Картахени. На виховання дівчини дуже вплинула стара, побожна рабиня. Вона привчила дівчину до суворої стриманності, між іншим викорінила в неї пристрасть до вживання вина. Маючи 20 років, вона вийшла заміж за члена міської ради в Тагості Патрикія. Він, хоча був поганином, але за тих часів батьки Моніки не вважали це перешкодою для шлюбу їх дочки. Патрикій був людиною запальної вдачі, але Моніка вміла обережно поводитися з цим характером. Аврелій Августин народився 354-го року, як і Павлів учень Тимофій, від матері-християнки й батька-поганина. Правда, добра, здержаніва вдача Моніки навернула на християнство і її чоловіка, який

охристився незадовго перед смертю. Сприйнятливістю до всього вищого, син був подібний до матері, а невздергливістю вдачею й гарячим темпераментом нагадував батька. За звичаєм перших віків Церкви, хлопець не був охищений в дитинстві. У школі він набув знання, але ніхто не звертав уваги на виховання його серця. Батько-поганин навіть радів з диких вибриків сина, вбачаючи тут зародки чогось великого. Августин до навчання не був охочий.

Потім, однак, взявся до науки з шанолюбства, щоб вести перед серед товаришів. Через шанолюбство не відставав від компаній й у злих речах. Коли вступив до вищої школи в Картахені, залишки відвідував театри, виучував погані латинські і грецькі вірші. Мати в розпуці благала його не вчащати до місць розпусти. Августинові ще не сповнилось двадцятьох років, як він уже мав позашлюбного сина Адеодата. Бачачи, як горює й молиться за сина Моніка, місцевий єпископ, потішаючи її, одного разу висловився:

— Син стількох матірних сліз і молитов не може загинути.

За молодих років Августин був небезпечно захворів і забажав христитись. Мати покликала священика, але синові полегчало і хрещення відложили. У цьому зволіканні Августин пізніше вбачав причину багатьох своїх прогріхів, кажучи:

— Коли б я тоді був христився, то став би іншою людиною.

Батько не жалів коштів, щоб підготувати талановитого сина до почесної кар'єри судді. Але батько рано вмер. Мати відмовляла собі в усьому, щоб тільки забезпечити синові майбутність.

**Духові блукання.** Августин п'янів від похвал учителів і співучнів. Але у вірі світу мучили його серце потягнення до Бога, до вічного, до істини. Особливо вплинуло на нього читання трактата Ціцерона "Гортенцій", де автор говорить про обов'язок богоподібної людської душі не тільки шукати й любити мудрість, але й поводитися згідно з її вказівками. Ці думки засоромили молодого дослідника. Він став почувати марноту колишніх своїх стремлінь. Ухопився за Біблію, але вона йому не подобалася, бо твори Ціцерона були написані більш добірною мовою. Внутрішній зміст Святого Письма також видавався йому більш подібним до дитячих оповідань про давно минулі часи, які, здавалося йому, він давно випередив. Розгублений і незадоволений відклав він Святу Книгу. Не зінав, що йому лишається робити далі.

Отримавши освіту, Августин став учителем красномовства в Карthagені. В Карthagені були тоді громади широкого розповсюдженії секти маніхіїв. Основоположник цієї секти Мані злив докупи елементи перської, буддиської і християнської релігій. Наука ця висміювала віру простих християн. Ця секта хрестила олівою замість води, вважала Св. Письмо за ніщо й висувала таку думку:

— Зло мусить бути і людина не винна, що вона гриється, бо це походить від сили темряви.

Таким чином в основі маніхейства лежав дуалізм. Вони визнавали, що всесвіт розвивається з боротьби двох істот: добра і зла.

Августин у своїй розгубленості й душевній боротьбі перестав готуватися до церковного хрещення, а захопився тією сектою. Маніхії обіцяли привести його до Бога лише доводами розуму, запевняли, що він досягне пізнання походження добра й зла, і не тільки досягне, пізнання, але й звільниться від зла. Вісім років чекав Августин у секті на вище відкриття, але не знаходив розв'язання своїх сумнівів.

У такому стані повернувся Августин до матері, щоб у рідному місті бути вчителем літератури. Моніка зо слізми намовляла його залишити духові блукання й повернутись до науки Христа, молилася за сина вдень і вночі. Одного разу бачила вона сон: Христос прийшов і, потішуючи, сказав їй: “Де ти стоїш, стоїть і твій син”. З радістю розповіла вона ранком синові про видіння. Ясний розум і щира душа Августина не могли довго залишатися чужими християнству. Він розійшовся з маніхейцями. Вирушив до Риму шукати щастя в центрі мудрості й багатства. Моніка лякалась, що син потоне у вирі світу. Августин утік потайки, коли мати спала, бо не бажав, щоб вона їхала з ним. Моніка прибігла, коли пароплав уже відійшов. Вона впала на березі, ламаючи руки й голосячи. Але подорож Августина до Риму була шляхом, на якому Божа ласка знайшла її сина і притягла до себе навіки.

У Римі Августин працював, як учитель красномовства; тут він важко захворів. Коли виздоровів, узявся до вивчення філософії новоплатоніків і на основі її положень з'ясував собі християнську віру. Новоплатонізм наштовхнув його повернутись до Св. Писання. Христос тепер для Августина великий, післаний Богом Учитель. Але сумніви не покидали Августина, спокою для душі він не знайшов і тепер. За намовою ученого свого друга він переїхав до Міляну, де єпископ Амбросій був відомий своєю побожністю і красномовством. Августин почав приходити до

церкви і слухати його проповіді. Спочатку цікавився їхньою формою, а потім і змістом. Потім знайшов у Амбросія друга і батька, захопився його викладом Христової науки. Євангельське світло проникало до його душі.

У цей момент, коли серце Августина вже переживало зміну, прибула до Міляну його мати й син Адеодат. Мати з радістю почула про зміни її сина, і щиро дякувала за це Богові.

Августинові сповнилося тридцять років життя. Він був утомлений духовими шуканнями, ваганням і спокусами. Навчився розуміти безсилия людини відносно добра. Він звернувся до життя на самоті, знову почав читати Св. Письмо і молитися. Найбільше заглиблювався в листи апостола Павла. У ньому боролися дві волі, стара й нова, тілесна й духовна. Любов до Христа охопила душу Августина, він прагнув відкуплення. Одного разу він почув про навернення філософа Вікторина, ревного оборонця поганства. Це зробило великий вплив і на Августина. Потім дійшли чутки про життя Антонія, основоположника єгипетського пустельництва, про його самозречення й смиреність. Потиціян, Августинів приятель, сказав йому, що один з його товаришів навернувся, коли почув і побачив життя єгипетських пустельників.

**Навернення Августина.** Розмова з другом відбувалася у маєтку Касісія, недалеко від міста північної Італії Міляну. Схвильований Августин, вийшовши в гущавину саду й там під фіговим деревом став на коліна і зо слізми молився:

— Господи, доки Ти будеш гніватись? Не пам'ятай моїх гріхів! Доки, доки я буду їх невільником? Завтра навернутись до Бога! А чому не сьогодні? Чому не зараз? Чому не щієї години покінчiti з моєю наругою?

Тут несподівано він почув із сусіднього двору ніби чийсь голос вигукнув:

— Візьми й читай!

Спочатку Августин не звернув уваги на це. Але голос повторився. Августин устав і спітався сам себе:

— Чи не був це голос Божий?

Він побіг до альтанки, де лежало його Св. Письмо, розкрив Біблію і зір його упав на місце Римл. 13: 12-14. Августин прочитав і зупинився. Небесне світло спалахнуло в його душі. Радісно поспішив він до матері розповісти про своє пережиття. Моніка зраділа, дякуючи Богові, що Він почув її молитви. Ці події вирішили достаточно про навернення Августина. Він покинув своє зайняття, оселився в будинку за мурами Міляну і з молитвою приготовлявся до хрещення.

У Страсну суботу 387 року, в присутності Моніки, Августин прийняв хрещення, маючи 33 роки. Єпископ Амбросій хрестив його, його п'ятнадцятирічного сина Адеодата й друга Алопія. Тепер Августин вирішив повернутись із матір'ю до Тагасту (в Нумідії) і жити для Бога. Але ще дорогою в Італії, мати захворіла й умерла на 56 році життя. За прикладом Антонія Великого, Августин роздав свою спадщину церкві і бідним, залишивши собі лише саме необхідне, живучи з декількома друзями монастирським життям у світі. З ним перебував і його син, який рано умер.

**Августин — служитель Церкви.** 391-го року Августин прибув до міста Гіппо, щоб відвідати свого брата. Там уже його ім'я було широко відоме. Мешканці міста вибрали його за пресвітера, щоб тим самим прив'язати його назавжди до міста. Августин зо слізми запевняв людей, що через погане минуле своє життя він не гідний духовного сану. Але його майже примусово притягнули до престолу й висвятили не тільки у пресвітеря, але і в наступника старого вже єпископа. Августин віддав громаді всі свої сили. 395-го року став єпископом і залишився ним 35 років, до самої смерті. Його ім'я притягало до себе і християн, і паган, а особливо молодих людей. Августин ревно приготовляв їх до духовних становищ. Викладаючи для них різні науки, Августин утворив свого роду духовну академію. Кількість учнів так зростала, що треба було розділити їх на різні групи. Він учив їх не лише як виховувати простих людей, але й учив, як треба боронити євангельських істин перед скептиками й філософами. З цих лекцій виникло багато його творів.

**Боротьба з ересями.** Однаке така енергійна й обдана людина, як Августин, не була народжена тільки для вузького кола людей. Він незабаром виступив як голова всієї Західної Церкви. Спочатку це виявилося в його боротьбі з маніхеями. За тих часів маніхеї стали особливо поширювати своє навчання. Августин добре знав їх фальшиву науку, а тому краще всіх міг з ними змагатися. Усі чекали з великим зацікавленням, як він поставиться до колишніх своїх друзів. Спочатку Августин викрив їх порожню таємницість; потім показав, як у них християнство змішане з перськими науками й звичаями і як воно споторене. Він доводив, що зло живе в людській волі, а не в матерії, не в почуттях. Далі він показав, що до пізнання Божествених речей приходять не через філософські виклади, не через працю розуму. Навпаки, таке пізнання повинно виходити з внутрішнього відродження, і тільки розум, що уздорвлений вірою, може досягнути правди-

вого Богопізнання. “Віра попереджує знання; я не пізнаю, щоб вірувати, але вірю, щоб пізнавати” — казав Августин.

Другим супротивником був Пелагій. У дискусії з ним ішла мова про гріх і ласку. В той час, як на Сході сперечалися відносно Божественної Тройці й особи Ісуса Христа, на Заході цікавились учненням про гріх. Ірландський чернець Пелагій, людина суворого життя, здійняв горе-звісну дискусію в Римі. Він навчав, що кожна людина, як колись і Адам, створюється Богом спочатку доброю й має вільну волю вибирати добро або зло. Навіть коли людина якнебудь і згрішила, то пізніше вона може знову вибрати для себе добро. Тому людина, при бажанні, може побожно жити й досягнути спасіння своїми силами. Отже, людям відкуплення не було потрібне. Однаке добре, що Ісус Христос прийшов, бо Своїм зразком досконалого життя Він допомагає нашим душам, знесиленим гріховними звичками, знайти кращий шлях до спасіння. Бог зо Свого боку всіх людей призначив до спасіння. Христити немовлят непотрібно, бо спадкового або перворідного гріха немає, їй тому новонароджені діти безгрішні.

Ці міркування спонукали Августина виступити проти Пелагія. Листи апостола Павла переконали його, що спаситись своїми силами неможливо. Це стверджував і власний гіркий досвід Августина. Він не міг досягнути спокою і звільнитися від гріха без допомоги ласки, яка дала йому нового духа. Августин почав писати, що спочатку Бог дійсно створив Адама безгрішним і з вільною волею грішити чи не грішити. Коли б Адам ніколи не згрішив, то нарешті через постійні вправи в добрі, він досягнув би того, що не міг би ні грішити, ні вмертв, придбав би безгрішність і бессмерття. Але Адам згрішив і тим утратив здібність вибирати добро. Тому, після гріхопадіння він мусів грішити й умерти. Адам — батько людства, і властивості влавшого Адама перейшли на його нащадків. Отже, ніхто не є вільний від гріха, навіть новонароджені діти. Цей природній нахил до гріха Августин назвав спадковим гріхом. Від того походять усі інші гріхи. Через спадковий гріх усі люди ніби одна величенська маса засуджених; лише декого Бог, за Своїм вічним пляном, вибрав для блаженства. Щоб відкупити їх, Бог післав у світ Свого Сина. Спасіння залежить лише від всемогутньої волі Божої, все одно бажає цього людина чи ні. Це вчення про безумовне призначення деяких людей до блаженства називається предистинацією. На думку Августина, хрещення немовлят конечне, бо новонароджена людина заражена перворідним гріхом, який містить у собі і Божу кару; цей

гріх здіймається через хрещення, але гріховна натура залишається в людини і після хрещення. Діти, що вмерли без хрещення, засуджені. Гут Августин забув, що, за словами апостола, діти освячуються в батьках віруючих (1 Кор. 7: 14). Сам Ісус про нехрищених юдейських дітей сказав: “Царство Небесне належить таким” (Матв. 19: 14; Марк. 10: 14; Лук. 18: 16).

Проти думки Августина про безумовне призначення Пелагії посилається на голос натури, на власну свідомість і застерігав, що твердження Августина можуть дати злій людині підстави виправдовувати свою поведінку нездібністю людини робити добро і зроблять чесноту безкорисною, беззвартісною.

На третьому Соборі, в Єфесі 431 року, вчення Пелагії було засуджене, а вчення Августина прийняте в тому розумінні, що без ласки Божої людина не може ні виконати закона, ні вірити в Євангелію. Ласка мусить підготувати людину до навернення, викликати добру волю, співдіяння в добрі і нарешті втримувати людину в праведності. Наука про безумовну предистинацію була відкинена. Через кілька років група напівлагіян спробувала знайти середину між науковою Пелагією й Августина, але цей рух скоро втратив на силі. Але півлагіянські погляди, з наголошуванням спасіння власними заслугами, почали переважати наприкінці середніх віків, а пізніше в єзуїтів і в православних.

Знаменний той факт, що Вселенські Собори стають полем боротьби, на якому вирішується перемога ортодоксального вчення. Вселенські Собори набирають усе більшого значення. Це додавало додаткової сили вселенському принципові традиції, передання. Незабаром передання почали ставити нарівні з Св. Письмом, а іноді ще навіть вище.

Августин здобув собі ім'я ще в третій боротьбі — проти донатистів. Словом “донатизм” означають великий розкол, що мав місце в північній Африці після останнього великого переслідування християн. Імператор-поганий наказав видати на знищенння книги Св. Письма. На цей наказ один картагенський єпископ видав еретицькі твори. Частина громади цим обурилася і вибрали собі окремого єпископа Доната. Це трапилося за кілька десятиріч ді народження Августина. Донат виступив проти того, щоб Церква змішувалася зо світом і вимагав виключення з Церкви всіх недостойних членів. Під Христовою Церквою Донат розумів, за Єф. 5: 26-27, союз цілком чистих і досконаліх віруючих. Причину зіпсуття Церкви він вбачав у впливі

імператора на церковні справи і не хотів нічого знати про зв'язок Церкви з державою. Але Донат знайшов мало підтримки. Доната і його прихильників виключили з Церкви і переслідували їх. Нарешті він цілком зірвав з рештою Церкви, завівши перехрищування.

Донатизм дуже був поширился в Африці, так що 411 року, під час одного диспути в Картахені, були присутні щонайменше 279 донатистських єпископів, яким противівались 286 правовірних єпископів на чолі з Августином, який змагався там за єдність Церкви. Проти донатистів Августин твердив, що всі акти Церкви дійсні, хоч би священик був і людиною недостойною. Ознаки правдивої Церкви: істина віра, таїнства і походження єпархії від апостолів. Отже, Августин виставив поняття таїнства. Спочатку він уважав застосування сили у справах віри неприпустимим. Але пізніше звірства і впертість донатистів штовхнули Августина на те, що він з 405 року взявся захищати віру державною силою, обґрунтуючи це текстом з Луки 14: 23: “Силуй прийти”. Августин забувся за те, що Христос застерігає не виполювати завчасу куклю між пшеницею (Матв. 13: 29). І Він же заборонив апостолам звести огонь на село, яке не прийняло Ісуса, сказавши: “Ви не знаєте, якого ви духа” (Лук. 9: 55). Помилка Августина тим широколивіша, що за пізніших часів церковні переслідування часто обґрунттовували заявюю Августина. Проти пелагіян теж запровадили засоби примусу: знімали з посад, засилали їх. Богослужбу донатистів заборонили під загрозою смертної кари, іх оголосили поза законом (з 411 р.). Але прихильники цього руху чинили одчайдушний спротив. Віддані донатизму селяни збройно змагалися з імператорськими легіонами; країна була спустошена, цілі райони обезлюднені. За розходженням в думках карали, як і за часів інквізії, мечем і катуванням. Ця боротьба не робить шані ні Августинові, ні імператорові. Коли вандали залишили Африку, донатизм загубився в хаосі, який тоді створився.

**Августин у своїй єпископії.** Вплив Августина на молоде духовенство, яке він збирав навколо себе на форму ордена, дав Церкві відмінних пресвітерів і єпископів. Його сестра керувала спілкою жінок, через яку Августин вів широку християнську харитативну діяльність. З єпископських прибутків він залишив собі частину, яка ледви задовольняла мінімальні потреби. Його господарка відзначалася вбогістю. За єпископським обідом кращою проправою була дотепна й ласкова бесіда. Особливий напис закликав гостей ні про кого не говорити зле. Для харитативної мети він продавав навіть священний посуд. Коли

один жертвовав з рукувався, Августин повернув йому його багату пожертву. Всупереч католицькій практиці, Августин відкидав, як забобон, думку, що Бог краще слухає молитви на якомусь особливому місці, напр., на могилах мучеників. Усю силу молитви він вбачав у стремлінні душі до Бога.

Навала поган-вандалів спричинила великі спустошення північноафриканській Церкві. Лише укріплені міста чинили деякий час спротив. Голово теж було обложене. На третьому місяці облоги Августин, глибокий старець, захворів на гарячку. Хворий, він читав із молитвою і слізми покаянні псалми Давида. Умер, не доживши до жаху здобуття міста, 28-го серпня 430 року, маючи 76 років. Його останки вірні врятували від штурму вандалів і перенесли спочатку в Сардинію, потім у Павію (в Італії), а 1842 р. знову повернули до Африки і поховали в м. Альжирі.

Загально вважають, що після апостола Павла Августин був найвпливовішим церковним письменником. До епохи Августина належить ряд інших славетних отців Церкви. Афанасій Олександрийський (300-373), борець проти аріянства. Іван Золотоустий (347-407), патріарх Костянтинопольський. Еронім (347-420), можливо із слов'ян, перекладач Старого Заповіту з єврейської мови й Нового Заповіту з грецької; переклади ці склали Вульгату (латинську Біблію), Амбросій Медіолянський (340-397), оратор Західної Церкви, духовний отець Августина.

**Твори Августина.** Письмові твори Августина складаються з багатьох десятків томів. Майже всі підручники історії, філософії називають Августина духовим учителем Заходу. Найбільше відомі його "Самовизнання" ("Confessiones") і "Про Божу державу" ("De civitate Dei"). "Самовизнання" — зразок захоплюючої сповіді переживань, що до неї частинно тільки подібні аналогічні твори Руссо, Гете, Кіркегарда, Л. Толстого. Все, що ми знаємо про ранні роки Августина, про його матір і батька, про його навернення, ми черпаємо з майстерного викладу його сповіді. В зображені внутрішнього конфлікту душі він психолог найвищого значення. Яскраво показує тут Августин складність нашого внутрішнього ества. "Людина — темна загадкова глибина. Господи, Ти перерахував волосся на її голові, однак легче перелічити її волосся, ніж її пристрасті й потягнення її серця". А ось так висловлює він сповіту заздрість до простих, віруючих людей, які здобувають небо: "Прості й неосвічені люди постають і здобувають небо для себе, але ми у своїй ученості застягли й закопалися в тіло і кров. Може ми соромимося наслідувати бідних і простих людей, тому що вони нас випередили? За-

містъ цього ми повинні соромитися, що не хочемо бути щонайменше їх послідовниками". Можливо, що найбільш захоплюючі слова у сповіді, знаменні як для Августина, так і для нас: "Боже, Ти створив нас для Себе, і наше серце страждає, поки не заспокоїться в Тобі".

Незадовго до смерті Августин закінчив свою працю "Про Божу державу". Твір цей складається з 22-х книг і був написаний 412-426 р., у чорні роки після захоплення Риму Аларихом. Бачачи загибель старого світу, Августин спрямовує погляди християн до вічного Христового Царства, яке має прийти. Твір "Про Божу державу" зробив великий вплив на західне християнство. Цей твір особливо підкреслив різницю між церковним і світським, яка й досі кладе свій відбиток на західну цивілізацію. В історії Августин не бачив прогресу й розвитку людського суспільства, а тільки боротьбу добра з злом.

Існує цікава легенда, зв'язана з працею Августина "Про Святу Тройцю". Обмірковуючи зміст цієї праці, Августин ходив берегом моря. Несподівано побачив він хлопця, який зробив собі в піску ямку й черепком наливав туди воду з моря.

— Шо ти робиш? — спитався Августин хлопця. — Невже ж ти думаєш твоїм черепком перелити в цю ямку море?

— Скоріше мені вдається зробити ще, ніж ти спроможеш зрозуміти таємницю Святої Тройці, — відповів хлопець і зник.

Августин здогадався, що це був ангол, посланий Богом, щоб навчити його смирення.

**Августин і Реформація.** З упливом часу, розвинена Августином наука про спасіння вірою, відійшла в забуття. В католицькій і православній церквах запанувало вчення про спасіння побожними вчинками. Рідко можна було зустріти людину, яка знала, що ми "спасені ласкою" (Єф. 2: 4-10). Але наука Августина зробила рішучий вплив на реформатора Німеччини Мартина Лютера. З 1508-го року Лютер почав вивчати твори Августина. Особистий досвід переконав Лютера, що людина не може спастися добрими вчинками. Після диспуту з Екком (1519) Лютер почав ревно читати твори гуситів і з подивом знайшов у них дорогій йому тези ап. Павла й Августина. Він писав своєму приятелеві Штаупіцу: "Ми всі гусити, Павло й Августин — гусити. Істинна була проголошена й засуджена вже 100 років тому". Але в центрі, як посередника Божої ласки, Лютер поставив Слово Боже, а не Церкву, як це зробив Августин, а за ним папство і православіє.

Вчення Августина про призначення людей Богом до спасіння або до загибелі сприйняв і розвинув дс крайніх меж французько-швайцарський реформатор Жан Кальвін. Наприкінці 17-го століття доктрину Августина відносно гріха і ласки оживив Корнелій Янсен, єпископ міста Іпру у Франції. Цей рух подібний до руху пурітан в Англії. До янсеністів належало багато видатних людей, напр., математик і філософ Блез Паскаль. Але католики, з допомогою королівської влади винищили цей реформаторський рух.

Для нас, українців, Августин і його твори не менше важні, як для Заходу, не тільки тому, що із Заходом нас лучить духовий зв'язок. Під історично-політичним огляdom Августин вводить нас в нове розуміння змісту історії. Від Августина довідуємося й переконуємося, що життя даного народу залежить від того, скільки він зуміє поставити опір силам зла. Життя нашого народу також буде розвиватися згідно того, скільки він доложить праці до знищення і поборення зла серед нашої суспільності. Сам наш євангельський рух має своє коріння у доктрині Августина про гріх і ласку, про те, що людина оправдується, завдяки ласці Божій, вірою без діл закону.



Хор Української Баптистської Церкви в Торонті (Канада)  
зо своїм диригентом С. Бичковським

Іван Барчук

## УКРАЇНСЬКИЙ МІСІЙНИЙ ХОР

(Слогади з недавнього минулого)

1945 рік. Був ще рік великої і невимовної радості для мільйонів невільників, яких німці набрали з усіх захопленіх ними народів і вивезли на каторжні роботи до Німеччини. Але найбільше тих невільників було з України, яка повністю була окупована німецькими військами. І ось прийшов 1945 рік, рік закінчення війни, рік волі для багатьох нещасних людей.



Укр. Місійний хор перед подорожжю

йні комісії, насильно виловлювали людей, а їм енергійно допомагала німецька поліція, яка тепер за всяку ціну бажала позбутися тих самих "унтерменшів", яких ще так недавно вона ловила на їх рідних землях, везучи їх на працю до Німеччини. Допомагали також виловлювати наших людей і албанські війська, які ніяк не могли зрозуміти трагедії нашого народу. Вони бачили французів, бельгійців, італійців, норвежців та інших західних народів, які з піснями радості верталися до своєї батьківщини і

Але закінчення війни не всім принесло радість. Особливо народи, яких країни опинилися під большевиками, не бажали їхати додому. І великою тоді було трагедією, як всі довідалися, що албанці погодилися віддати советам їхніх горожан. І тоді власне почалося полювання на людей. Больше-вицькі репатріації

ніяк не могли зрозуміти, чому то молоді українські дівчата ховаються по лісах, по горах Німеччини і не хочуть вертатися до своїх матерів. Тому й допомагали їх виловлювати і вивозити силою.

Годі докладно сказати скільки більшовикам вдалося репатріювати насильно наших людей "на родіну", але багато тисяч таки залишилося в Німеччині. Після багатьох неймовірних переживань, страждань, тривог і поневірень; після чудових допомог від Господа Бога, що рятував людей з руки ворога, неповоротці почали організовуватися у великі табори, нераз по 10-15 тисяч осіб. За короткий час такі табори постали по всіх містах західної Німеччини. До того часу аліянти збагнули свою велику помилку, щоб видавати більшовикам їхніх горожан і дозволили різним доброочинним організаціям взяти тих неповоротців під свою опіку. Таким чином нещасні скитальники одержали можливість залишитися в Німеччині і були врятовані від смерті. Скитальнікам дозволено займати бувші німецькі військові будівлі, різні бараки, бувші робітничі колонії, а в деяких місцях цілі села, з яких були виселені німці.

Розмістившись в цих таборах і, не знаючи, як довго приайдеться в них жити, люди поволі почали організовувати і своє суспільне життя. Найперше почали організовувати по таборах свої церкви, потім школи, різні курси та різні наукові товариства. Появилися перші газети, а потім і книжки.

Між неповоротцями залишилося чимало людей євангельського віроісповідання з різних націй, а особливо українців, білорусів, поляків і росіян. Не знаючи дійсного положення і своєї дальшої долі, ці віруючі на першому своєму з'їзді в Шальксмюлле (Вестфалія) літом 1945-го року організувалися в союз, якому дали назву 'Слов'янська Баптистська Церква'. Мета цієї організації була та, щоб організаційно виступати перед аліянтською військовою владою в обороні своїх членів перед насильною репатріацією і вишукування зв'язків з заокеанськими віруючими, щоб згодом через них можна було виїхати з Німеччини туди, куди відкриється дорога.

Але час ішов. На виїзд з Німеччини поки що не було видно жодних можливостей. Тому Слов'янська Баптистська Церква вирішила не дармувати, а розпочати духовну та місійну працю між нашими людьми. Особливо ця ідея дозріла тоді, коли в місті Люденшайді, в великих колишніх військових будинках примістився польський табір неповоротців, а в ньому організувалася велика громада баптистів, у якій однієї тільки молоді було біля 80 осіб.

Було в ній також багато проповідників, але всі ці сили сиділи нишком, будучи залякані насильною репатріацією. Окрім того, кожний думав, що незабаром відчиниться дорога за океан, тому й ніхто не починав чогось робити в справі духовної праці. Правда, деякі брати іздили по інших таборах, проповідували там Євангелію, організовували розкиданіх віруючих у групи, робили велике діло Богу, але все це було ще не організовано для ширшої діяльності. І щойно восени 1945-го року братові В. Гусарукові, що був головою Слов'янської Баптистської Церкви, вдалося спонукати молодих братів, щоб організувати чоловічий хор і поїхати по таборах з євангельською піснею



Український Місійний хор вибирається в дорогу

із проповіддю Євангелії. Хор був організований і він виїхав у місійну подорож. Бог ряснно поблагословив служіння цього хору. Наприклад, коли цей хор відвідав великий український табір в Геттінген, то комендант табору був такий прихильний, що розіслав по всьому таборі післанців сповідати, що до них прибув український чоловічий хор і вечером виступатиме в театральній залі. Наші брати і забули відрекомендуватися, що вони баптисти і що їхній репертуар складається з євангельських пісень, декламацій і з євангельської проповіді на закінчення. Вечером велика театральна заля була по береги виповнена

людьми. Відчинилася кутина і на підвищенні стояв невеликий наш хор. Це була крапля в морі для такої великої залі. Але ось поплила пісня "Отче наш", а потім декламація. Люди тиснуться наперед, напружують слух, щоб вловити, що це за пісні, які це слова. З хором був також брат В. Гусарук зі своїм сином Євгеном, який чудово виконав на скрипці кілька пісень. Люди якісь насторожені, схвилювані, в багатьох на очах блищають сльози. Репертуар вичерпався. Командант табору, пожилий вже інтелігент, дає рукою знак, щоб хор не сходив з підвищення. Він виходить сам до наших співаків й обертається обличчям до людей. А наші співаки перелякалися і думають, що оце він зараз почне їх громити за те, що вони не виявили того, що вони баптисти, що він зібрав людей, а тепер вибачиться перед ними, а тоді юрба нападе на них... Але командант став на підвищенні й сказав:

— Дорогі громадяни! Дозвольте від вашого імені подякувати оцим незнайомим людям за їхнє слово, за їхні пісні.

А потім, обернувшись до наших співаків, кожному тиснув руку і схвилюваним голосом казав:

— Панове, дякуємо вам щиро за ваші чудові пісні. Ви справді принесли нам те, що треба. Ми часто маємо тут різні виступи, бо виступають хори, приїздять різні гуртки, але такого, як ви нам принесли, ми ще не мали. А через те наші душі відпочили. Ви вили в них надію, що є Бог і Він не залишить нас, бідних скитальців...

Наші співаки були схвилювані, задоволені, бо бачили, що потрібна їх праця, велике це діло.

Не обійшлося в цій подорожі і без деяких неприємностей. В одному невеликому білоруському таборі наш хор організував концерт, а після всього підходить до них якийсь інтелігент, білорус, та й відразу:

— Ви, будь ласка, забирайтесь з нашого табору і щоб ваша нога більше тут не стала.

— У чому ж справа? — питают наші співаки.

— А в тому, що ви агенти і працюєте на користь репатріаційної комісії, — відповів білорус. — Ваші пісні спрямовані до того, щоб ми верталися додому...

Тоді один з братів подав йому репертуар пісень. Білорус відкрив і почав читати:

“Ти покинув Отця, в грішний світ пішов,  
В світі щастя ти все ж не знайшов.

Чуєш, голос ласкавий тебе зове:

Сину мій, сину мій! Йди додому!”

— Бачите, — задоволено казав білорус, думаючи, що отут і впіймав наших братів. — Ми не хочемо слухати

таких закликів і не бажаємо вертатися додому, бо ми знаємо, який нас “батько” там чекає.

Зібралося навколо багато людей. Наші брати довго розмовляли з ними, а люди потім зрозуміли, весело посміхалися й дякували співакам. Зрозумів також цей білорус і заспокоївся.

Відвідавши кільканадцять таборів, цей хор повернувся до свого табору і через страшні невигоди в подорожуванні, більш нікуди не виїздив.

Після цього, за ініціативою бр. В. Гусарука, був по-кліканий бр. І. Поліщук, щоб організувати другий хор, мішаний. Брат С. Нищик, секретар нашого союзу, володів англійською мовою, а тому був призначений за опікуна для цього хору, а також організатора його концертів. Мені ж припала шана бути проповідником при хорі.

Незабаром хор був організований. Властиво був ще не повний хар, а тільки подвійний квартет. Маленька це була група, всього дев'ять осіб разом з диригентом, але голоси були хороші і досить сильні. Перед своїм виїздом у подорож, хор цими вечорами мав свої практики співу, а окрім того знали багато декламацій й інших точок.

Навесні 1946-го року Український Місійний хор вирушив у свою першу подорож. Перший табір, який ми відвідали в Менхенгофі біля Касселя, був російський табір, але було в ньому також багато українців.

Ми розвісили по таборових будинках наші оголошення і готовилися до виступу. Вечором у великій таборовій театральній залі зібралося понад тисячу людей. Народ був спрагнений якоїсь сенсації. І ось тепер трапилася нагода побачити її і почути. То ж буде співати баптистський хор! Були там і такі, які відразу почали діяти проти нашого виступу, а особливо російське духовенство. Але тут була не їхня влада. Директор УНРА, якийсь добрий американець дав дозвіл і все; а він у таборі найвища влада. Він також дав дозвіл розвісити наші оголошення і оголосити концерт через таборові гучномовці.

Відкрилася кутина і перед очима слухачів з'явився маленький гурток молодих людей, що напевно розчарував присутніх. Брат С. Нищик пояснив присутнім мету наших відвідин, а після того відразу залунала євангельська пісня. Годі описати, яке велике враження вона зробила. Сотні очей були повні сліз. Якесь дивне почуття огорнуло всіх присутніх. Хвиля спогадів, туги за рідним краєм збудилася в усіх людей. Коли затихли останні звуки пісні, заля вибухнула голосними оплесками. Після цього виступив один брат і продекламував вірша “Рідна хата”. Де-

які люди, слухаючи цього вірша, згадуючи свою залишенну хату, що "стоїть десь у вишневому садочку", плакали вголос. І так мінялися пісні з декламаціями, а на закінчення я проповідував Слово Боже. Після проповіді ми всі молилися, а люди в пошані стояли на ногах. Після концерту всі підходили до нас, дякували нам, що ми принесли ім ніби тихий подув вітру з рідного краю.

Так розпочався тріумфальний похід Українського Місійного хору по Німеччині. Два рази ми об'їхали майже всю західну Німеччину, почавши від Кілью й Гамбургу на півночі й кінчаючи Фіссеном, гарним німецьким містом, яке лежить далеко на півдні Німеччини, біля самих вершин чудових Альп. У своїй подорожі хор пережив багато радісних і ніколи не забутніх хвилин, коли на його концертах збиралося біля трьох тисяч осіб. На ті часи подорож по Німеччині була дуже важка, треба було нам подорожувати в холодних товарових вагонах, часто стояти на буферах між вагонами, стояти довгі виснажуючі години. Все це відбирало в членів хору сили, але, бачачи голодних Слова Божого людей, до наших сердец верталася байдарість, сила, і бажання іхати в нову подорож.

У часі подорожі Українського Місійного хору були приемні, зворушливі, а одночасно страшні випадки, які ніколи не зітрутися з пам'яті. Ось, напр., одного разу ми іхали в потязі з Касселя до Фульди. Ми зайняли собі цілий переділ європейських вагонів і розмовляли між собою та співали пісень. І нараз, бачимо, якийсь молодий хлопець заглянув до нашого переділу, і пішов далі. Потім він знову пройшов. Ми бачили, що він хоче нам щось сказати, або чогось потребує. І коли він ще раз проходив біля дверей, одна з наших сестер подала йому брошурку. Він узяв, подивився на брошурку, потім подивився на нас і тихо спитався:

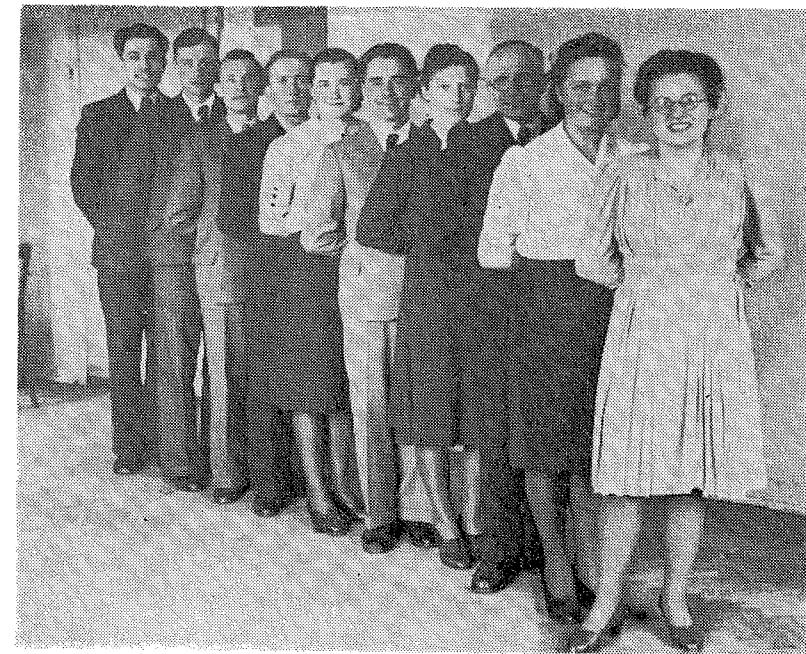
— Ви може віруючі?

— Так, ми всі віруючі, баптисти, — відповів котрийсь з наших співаків.

І тоді молодий хлопець вбіг до нашого переділу і почав плакати, зігнувшись на лавку. Ми намагалися потішити його, знати, хто він такий, чому плаче, але його ніяк не можна було заспокоїти. Потім, прийшовши до себе, він крізь сльози нам розповів, що сам він з Волині, десь біля Рівного, а тепер zo своєю матір'ю перебуває в одному польському таборі. На ввесь великий табір їх тільки двоє віруючих, він і мати. Кілька літ вони вже не були на євангельському Богослуженні, не брали уділу в Вечері Господній. Вони думали, що ніде в таборах немає віруючих,

що тільки їх двоє. Коли ж він почув наш спів, він насторожився, що це щось знайоме йому, рідне. І тому тепер плакав з великої радості, що знайшов своїх братів і сестер у Христі.

Розпрощавшись у дорозі з цим віднайденим братом, ми прибули на вечір до Фульди, великого польського табору, в якому було кілька віруючих родин з Білорусі. Вечором ми мали в цьому таборі такий успішний концерт, якого ми не сподівалися. В нашому репертуарі ми мали



УКРАЇНСЬКИЙ МІСІЙНИЙ ХОР

Зліва направо: І. Поліщук, Л. Єфимович, І. Барчук, Є. Куценко, Ю. Стебельська, М. Подворняк, Т. Сіра, В. Сірий, В. Куценко і О. Махнік. На знімці немає бр. С. Нищика

також польські пісні, білоруські, бо кожному народові несли євангельську пісню в його рідній мові. В цьому таборі видали нам харчі на час нашого перебування, дали місце для ночлігу, а після концерту двох молодих хлопців стали у дверях з шапками і зібрали з людей гроші, щоб хоча таким чином винагородити нас за нашу працю.

Дуже великі і благословенні були наші концерти в Мюнхені, в цьому осередку українського скитальства. Навколо цього міста було кілька таборів, українських, поль-

ських, де ми провели багато днів. На кількох наших концертах приймали уділ віруючі американські вояки, промовляли американські військові капеляни, а це надавало нашому хорові більшої пошани від людей. З Мюнхена ми відвідали Авгсбург, мали там кілька концертів, а потім відвідали історичне місто Інгольштадт, місце народження Української Капелі Бандуристів. А в Інгольштадті особливо були спішні наші духовні концерти. Я б сказав, що це вже були не концерти, а великі пробуджуючі євангельські Богослуження. На одному такому Богослуженні в приміщенні місцевого театру багато десятків душ піднесли руки, а потім виступили наперед, щоб за них молитися.

З Мюнхена ми поїхали до Дінгольфінгену, польсько-білоруського табору, де жив тоді брат А. Ничипорук. Ми мали там багатолюдне Богослуження в місцевій театральній залі, а кількох братів проповідували слово Боже по-польськи, по-українськи і по-російськи. Це Богослуження було зорганізоване комендантом табору, а від брата А. Ничипорука ми отримали в Мюнхені телеграму, що нас там чекає ввесь табір. І дійсно, табір нас чекав. Ми просто були схвилювоні їхнім ширим прийняттям. Після концерту, чи радше Богослуження, нас приймали загальним обідом у тaborovій кухні. В великій залі стояли довгі столи, а за столами багато людей. Кухарі в білих фартухах подають добрий борщ, кашу... Голова табору публично дякує нам від імені всіх мешканців свого табору.

А звідтам ми поїхали ще далі на південь, до міста Фюссена, де був також великий табір. У цьому таборі ми були кілька днів і мали, здається, два концерти і кілька Богослужень для віруючих. Надворі була рання весна. Одного дня ми всі ходили на високі-високі гори, які зараз простягаються за містом. Треба було йти кілька годин, щоб вийти на найвижчу гору, багато разів треба було дорогою відпочивати. Але ми таки вийшли. На самому верху стояв великий дерев'яний хрест, а під хрестом лавка для тих, хто втомиться і бажає відпочити. Таке чудове місце! Далі за цією горою видніли верхи Альп, покриті вічними снігами. Величні картини Божої природи, від яких очей не можна відірвати! А внизу між тими горами і скелями дзюрчать струмки чистої води, зеленіє трава, розцвітають квітки...

З Фюссену ми повернулися знову до Мюнхена, а звідтам поїхали до великого українського табору в Новому Ульмі. А там чекало нас інше прийняття, як ми мали по всіх таборах дотепер. Греко-католицькі священики, почувши, що приїхав баптистський хор, зорганізували про-

ти нас усіх своїх вірних у таборі. І коли ми вечором ввійшли до якоїсь шкільної залі, щоб мати свій заповіджений концерт, ми побачили, що перед школою зібралася розлючена католицька темна маса. Вони окружили будинок, грозили нам кулаками і напирали на сходи, що вели до школи. Але на сходах стояла тaborova поліція і не пускала їх. А юрба кричала:

— Геть з цими сектярями! Зрадники!... Ми з ними розправимося, коли повернемося в Україну! Одна тільки віра має бути в Україні!...

Ми дивилися через вікно на розлючену католицьку юрбу і дякували Богові що ми були під опікою американ-



Брати С. Нищик і М. Теслюк роздають у Мюнхені Нові Заповіти

ської військової влади, що ми не в руках оцієї темноти католицької.

Бачачи таке положення, комендант табору, справжній демократ з Великої України вивів нас зо школи, сказав тaborovій поліції нас окружити і, ніби якихось злочинців вивести за табір до міста. Ми проходили крізь відчинену браму, а по подвір'ї стояли люди з киями і камінцями в руках. Але ніхто не відважився щось злого нам зробити, бо комендант табору сказав, що в разі потреби викличе з міста американську військову поліцію. Він ішов разом з нами і співчутливо казав до нас:

— Мені дуже неприємно, панове, що таке сталося в нашему таборі. Це темнота, розгнузданість, вулиця... Вони вибивають в таборі вікна своїм же людям і я не можу ніяк зрозуміти, де така дичина виховувалася. Не дай Бо-

же, щоб отаке шумовиння повернулося в Україну, а тим більш, щоб перебрало в свої руки владу. Оце тоді була б Україна!...

Переночували ми у місті в добрих німецьких віруючих, яким ніяк не могло поміститися в голові, чому ж то нас вигнали з табору свої люди.

Другого дня ми від'їхали, але в слідуючій своїй подорожі ми таки відвідали Новий Ульм і мали там свій концерт, на якому було багато людей. Там ми довідалися, що після нашого попереднього від'їзду УНРА довідалася про це, що зайдло було в таборі і шукала винуватців. Деякі організатори цього нашого "прийняття" повтікали з табору. Нам казали внести цю справу до американської військової влади, але ми того не бажали, бо це був би сором для українського табору і для багатьох добрих людей, які там жили.

Український Місійний хор здобув собі признання і шану в німецьких віруючих, а тому його часто запрошували німецькі церкви на свої Богослуження. В тому часі пастор Б. Гетце подорожував по німецьких громадах з проповідлю слова Божого, а до помочі взяв собі наш хор. Брат Б. Гетце проповідував по-німецьки, а хор наш співав по-українськи. Потім хор навчився кілька німецьких пісень. Okрім пастора Б. Гетце, Український Місійний хор подорожував і з братом Л. Галусіянном, служачи співом по німецьких громадах.

Спочатку нас скрізь перевозила безплатно УНРА своїми тягаровими автами, але пізніше ми самі оплачували свою подорож залізницею. На наших концертах ми робили добровільні грошеві збірки, а з того вистачало нам на наші видатки і ще й залишалося. Скарбником нашого хору був брат М. Подворняк.

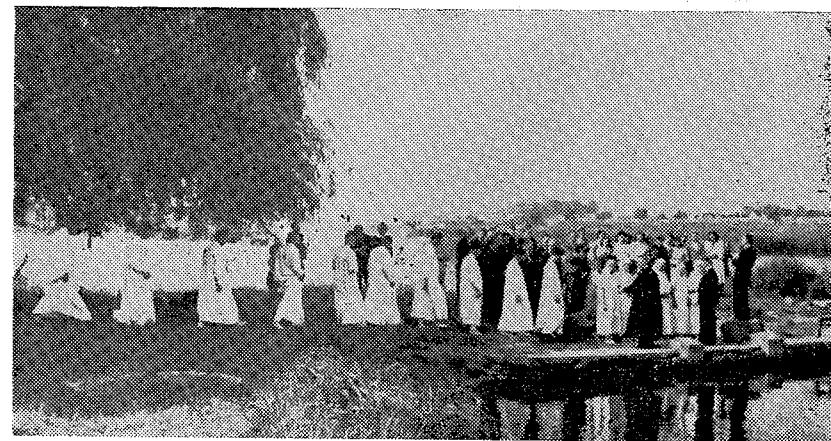
Працю Українського Місійного хору було видно тоді, видно її й тепер. Наприклад, у одній тільки Українській Баптистській Церкві в Чикаго є п'ять членів, що знайшли Господа через служення цього хору. Скільки таких душ є в інших місцях, знає тільки Господь.

Отже, місіонерське серце брата В. Гусарука добре розуміло, що треба робити для діла Божого. Хор дійсно приніс велику користь для розвитку діла Божого в Німеччині серед скитальців.

Дяка Богові, що Він поклав на серце бр. В. Гусарука ідею зорганізування такого хору; що Він надхнув бр. І. Поліщука невпинно працювати над хором; що Він дав хорові бр. С. Нищика, сміливого та здібного організатора й опікуна; що Він дав співакам велику самопосвяту та терпеливість, з якими більше як два роки завжди вируша-

ли в нову дорогу в неймовірно важких обставинах. Часами 14-16 годин доводилося ім іхати потягом, стоячи на одному місці між тиждою людей. Сестри наші просто вмлівали від утоми, а все ж таки не впадали на дусі. Багато-хто про цю велику працю мало знає, але знає про неї Господь. А майбутній історик, коли писатиме про працю Божу між слов'янським народом у Німеччині, повинен відвести окрему сторінку для Українського Місійного хору, бо праця ця достойна того.

Я завжди із приємним схильованням згадую ті радісні хвиlinи, хоча вони були важкі, але при тому які були милі й солодкі. Як приємно було бачити тисячі людей слухаючих Слово Боже! І завжди дякую моєму Господу, що Він удостоїв мене подорожувати разом з Українським Місійним хором, як його проповідник. А за все, що ми спільно могли зробити на ниві Божій, нехай буде слава Господеві навіки.



Хрищення в українському таборі в Ашафенбурзі, яке звершає брат С. Нищик



Іван Гус проповідує у Вифліємській каплиці

Українська євангельська література збагатилася новою цінною працею. Є це книжка євангельського проповідника З. Бичинського п. н. "ІВАН ГУС", яку видало наше видавництво "Дорога Правди". Книжка ця вийшла вже третім накладом і успішно розходитьться по всьому світі. В ній описане життя, праця і мученича смерть великого чеського реформатора Івана Гуса. Кожний християнин повинен її мати в своїй хаті.

Книжка "ІВАН ГУС" має 200 сторін друку, видана на гарному книжковому папері, з багатьма малюнками. Ціна — \$1.50. Виписувати її по адресі:

"DOROGA PRAWDY"

148 Tecumseth St., Toronto 3, Ont., Canada

Богдан Любомиренко

## "І СВІТЛО У ТЕМРЯВІ СВІТИТЬ, І ТЕМРЯВА НЕ ОБГОРНУЛА ЙОГО"

(З моєго щоденника)

**Йдемо на Схід.** Надворі панувала люта зима. Тисяча дев'ятсот сорок перший рік готовився передати велики запаси свого снігу наступному році. На чистому небі яскраво миготіли мільйони таємно-зажурених зірок. А там, ген на далекому сході заносилося на світанок. Мороз немилосердно щіпав за вуха, влазив у рукавиці і кусав за пальці. Ми йшли й тішилися, що незабаром із-за гори покажеться сонце і перлами заблищить на снігу, який щільно вкрив простори нашої рідної землі. Десь далеко злорадно стогнали гармати, але їхній рев віддалявся від нас все далі й далі. Всміхався веселий ранок.

Свіжі святочні враження з Різдва Христового родили в серці нові, солодкі думки й поривання до любові, добра й братерства між усіма народами. Серце журливо тужило за спокоєм. Не зважаючи на жорстокі події на землі, просякнутій людською кров'ю, слізми та горем, здавалося в той ранок, що небо так близько до землі, а чутливе вухо з захопленням ловить дивну мелодію давно проспіваної ангольської пісні:

"Слава Богу в небі,  
і на землі спокій,  
в людях уподобання"...

Сніг голосно скрипів під нашими ногами, а серце радісно билося в грудях в надії, що незабаром зустрінемо своїх братів і сестер, з якими довгі роки ділив нас кордон. Тепер його немає, бо воєнна завірюха зруйнувала. Ми йдемо до свого народу, окраденого й поневоленого, щоб занести йому найцінніший дар, — святу Євангелію.

**На кордоні.** Хтось з друзів звертає увагу, що підходимо до бувшого кордону. При цьому росте наша цікавість. Ось і він, кордон. Переходимо повільно, поважно. Замість прикордонної сторожі, тепер усюди лежать роз-

биті панцерники, великі танки. Якесь дивне почуття наповняє серце при думці, що ще недавно ми не могли бути ось тут на своїй землі. Не осмілююсь ступити на потусторонню, покриту снігом землю... В пам'яті воскресають імена мучеників за Христа, про яких нам уже розказали ті, які врятувалися. Перед очима стають довгою низкою страждальці за віру, за волю сумління. Ледве вчувається глухий, передсмертний всенародній стогн багатомільйонових жертв голоду з років 1932-33. Ця земля для мене свята. Вона насичена слізами і кров'ю моїх людей, поневолених братів і сестер. Вона просякнута кров'ю мучеників за віру в Бога...

Поволі йдемо далі. У вічі кидаються нові порядки. Перед нами простягнулося широке поле. На довгі кілометри не видно ні одного будинку, — це прикордонна смуга. Де-не-де на сніговому полотні чорніють плями якихсь кущів. Ці широкі поля чомусь мені пригадали оповідання моого старенького діда про панщину та про широкі панські лани, що на них колись тяжко працювали кріпаки...

**Перший вечір у підсоветській Україні.** Йдемо далі. Нарешті, з-поза великих дерев визирають муровані будинки, мабуть помешкання прикордонної сторожі. Тепер вони порожні. Вечоріє. Перед нами показалося село. Наближаємося до окремих будівель, які нагадують собою якийсь панський фільварок, але неогорожений, занедбаний. Це колгоспний двір. На ньому стоїть різне рільниче знаряддя, порозкидані неотіпані коноплі. Все лежить і чекає весни. В долині розкинулися селянські хати і ми йдемо до них. Біля хат немає плотів, а також не видно хлівів і клунь. На вулиці не видно людей в довгих червоних кожухах, ніхто не їде санями у гості, хоча тепер і святкові дні. Якось усе по-новому. Селяни вбрані дуже бідно, але зустрічають нас широко, привітно. Йдемо до сільської влади і просимо приділити нам нічліг. Після цілодenneї подорожі на холоді, так хочеться відпочити в теплі. Мене з М. Н. приділили до дуже гостинної родини, для якої ми були великою несподіванкою. Ми скоро познайомилися і розмовились. В хаті тепло і чисто. Обстановка, звичайно, селянська. Під однією стіною довга лавка, коло вікна — стіл, а біля стола два коротких стільчики. Під другою стіною дерев'яні ліжка, накриті некрашаними ряднами. Шира господиня запрошує нас до столу. Ми радо частуємо всіх у хаті своїми домашніми пирогами. Господиня крізь слізозажалітється, що вона також колись такі пироги пекла.

По селі розлетілася вістка, що прийшли люди з Західної України і проповідують Євангелію. До нашої хати походилися чоловіки, жінки, а навіть діти. Читаемо лю-

дям про Божу любов, про дорогу спасіння через Господа нашого Ісуса Христа. Яка радісна зустріч! Усі слухають з найбільшою увагою. Потім молимося. Після молитви зав'язується розмова, питання, відповіді. Один з присутніх того вечора розповів нам про свої переживання.

— Бачите, — казав він, — у нашему селі всі люди православні... Ми колись ходили до церкви, слухали Бо-



Хрищення в Західній Україні в часі німецької окупації

жу службу, але потім усе перемінилося. А то тоді, коли до села приїхав якийсь агітатор-безбожник і скликав був збори. А він на тих зборах як заходився доказувати, що Бога нема, молитися не треба, що світ сам з себе постав, а чоловіка на світ привела якась там дуже стара мавпа. І, бачите, хтось не витримав та й сказав, що людина таки створена Богом. Потім тих, що так говорили, позаписували. За якийсь час уночі всіх їх забрали і досьогодні ніхто не знає, де вони ділляться. А потім і нашого священика вивезли на Сибір. Не відеряв, бідний, була чутка, що замерз, Царство йому Небесне, добрий був чоловік. Після того ми вже мовчали, або й потакували про все, щоб тільки залишилися вдома. Дякуємо Богові, що Він вас послав до нас з Євангелією, що ми могли так радісно провести цей вечір...

Надворі мороз втішався, що заморозив рослинний світ і наклав на нього холодну перину снігу, як печатку смерти. Та його кайдани не вічні, бо тільки блисне тепло проміння весняного сонця і вся природа буде звільнена з його кайданів. Зовсім вистачає евангельського про-

міння Божої любові, щоб розігріти холодне серце людини і воскресити в ній духове життя й шукання свого Творця...

Пізня година ночі. Готуємося до спання на лаві, до якої приставили ще одного стільця, щоб можна вдвох поміститися. Господина затурбована, вибачається, що не має що дати постелити та вкритися. Дає тільки одне маленьке рядно і солом'яну мату. Але ми помагаємо собі своїм одягом. Застеляємо солому рядном, а плащеми накриваємося. Під голову, замість подушок, кладемо під солому поліна дров, щоб було вище. Ніч ми переспали солодко, а тієї ночі я ніколи не забуду.

**Перша зустріч з віруючими.** Другого дня вранці ми йдемо в дальшу дорогу. Під вечір прибули ми знову до одного села, де нас радо привітала одна віруюча родина, яка потім дуже багато прислужилася для поширення проповіді Євангелії в цій околиці. Це була наша перша зустріч з віруючими по той бік кордону. Ми дякували Богові за нагоду зустрітися зо своїми рідними в Христі і нашої радості годі передати на папері.

Вістка про наше прибуття блискавкою облетіла вулиці міста. Невелика громада євангельських християн, що вже встигла позбиратися зо свого "розпорошення", дуже тішилися з нашого прибуття. Вечором скликали зібрання в якомусь великому державному будинкові. Ще перед визначенім часом приміщення наповнилося народом. Кількох нас того вечора з великою відвагою і силою Святого Духа проповідували Євангелію. Того вечора Господь проговорив до багатьох сердець. Віруючі раділи, що після багатьох років жорстокого переслідування, пониження й висміювання вони знову можуть вільно збиратися, молитися, співати і прославляти Бога. Вони від радості плакали. Духовні пісні співали напам'ять, бо не було співаників. На закінченні зібрання багатьох молилися. Одні дякували Богові за Його вірність в обітницях, другі в слюзах просили прощення іхніх гріхів, інші благали в Бога сили і проводу на життєвій дорозі. Особливо з гіркими слізами заносились молитви до Бога за вивезених на Сибір братів.

Вечір проминув дуже скоро. Мене забирає до себе один брат і багато розповідає про свої переживання в минулому. Я дивуюся, що в нього збереглася ще Біблія, яку дуже важко в кого-будь знайти. Він привів мене до стіни, вийняв одну цеглу й сказав:

— Отож, як почали безбожники забирати в людей святі книги та палити їх, то я отут довгі роки ховав свою Біблію. Бувало вночі, як вікна позаслонювані, я дістану з

криївки мою дорогу Біблію, почитаємо над нею, помолимося і знову заховаемо... Тому то вона і збереглася в мене...

Потім я бислухав довгу історію, переплетену жахливими фактами про страшний голод, коли трупи померлих людей валялися на вулицях міста і не було кому їх підбирати. Наслухавшись тих страшних оповідань, я всю ніч не міг за нутри. Мені впрост не хотілося вірити, що люди нашого віку можуть допуститися до такого ганебного народовблизства. Але це була правда, гірка правда.

**Господь посилає пробудження.** По деякому часі ми знову були в подорожі. Надворі тепер стояла весна. Поле, гай, сінохаті й городи, — все вдягнулося в зелені шати. Все цвіло, тішилося. В селі Д., куди ми прибули панувала також духова весна. Господь послав туди велике пробудження. Ми довідалися, що за довгі літа релігійної неволі було там тільки кількох віруючих осіб, які нишком сиділи і, як праведний Лот, мучилися, дивлячись на велике беззаконня. Але ось воєнна хуртовина принесла їм тимчасову волю. Віруючі почали збиратися, молитися і проповідувати Євангелію. Люди, втомлені духовною неволею, радо приймали Слово Боже. Сотні душ навернулися до Бога. Постає велика громада євангельських Християн-Баптистів.

Ми якраз прийшли на велике торжество хрещення. Була неділя. Велике приміщення не вміщало людей, що прийшли послухати Слова Божого. Багатьом довелося стояти надворі під відчиненими вікнами. Після Богослугження всі повільно ходою, з піснею на устах, пішли до річки, щоб виконати святе по вірі хрещення. На обох зелених берегах річки зібралося багато сотень людей. Вони прийшли з різних довколишніх сіл подивитися, як у віруючих відбувається хрещення.

День був погідний, сонячний. Поміж багатьма людьми особливо відрізнялися своїми білими одягами 72 особі, кандидати до хрещення. У чисту воду ввійшло чотирох проповідників, а з берега по чотири особи входили у воду. Відбувалося святе по вірі хрещення.

Тут під відкритим небом було виголошено кілька проповідей і проспівано багато духовних пісень. Глядачі уважно прислухалися до всього. Особливо зворушливе враження зробили на всіх свідоцтва тих, що приймали хрещення. З сяючими від радості обличчями вони складали прилюдну обітницю служити Богові.

Хтось із натовпу голосно обізвався:

— Отак нам усім грішникам треба каятися і христитися, бо так навчає Христос. А то христять маленьку дитину,

коли воно нічого не розуміє. А тоді може б і краще жити на світі...

Голубінь неба привітно всміхалася. Річка, чиста ніби сльоза, спокійно пливла, хлюпаючись до берегів. Зеленими берегами розливалася пісня:

“О, дивний день, чудовий час,  
Коли Христос у перший раз  
Зо мною в заповіт вступив  
І спокоєм серце наділив”.

---



СЕЛО! І СЕРЦЕ ОДПОЧИНЕ...  
СЕЛО НА НАШІЙ УКРАЇНІ, —  
НЕНАЧЕ ПИСАНКА: СЕЛО, —  
ЗЕЛЕНИМ ГАЄМ ПОРОСЛО.  
ЦВІТУТЬ САДИ, БЛЮТЬ ХАТИ,  
А НА ГОРІ СТОЯТЬ ПАЛАТИ  
НЕНАЧЕ ДИВО, А КРУГОМ  
ШИРОКОЛИСТІ ТОПОЛІ;  
А ТАМ І ЛІС, — І ЛІС, І ПОЛЕ,  
І СИНІ ГОРИ ЗА ДНІПРОМ:  
САМ БОГ ВИТАЄ НАД СЕЛОМ!...

Т. ШЕВЧЕНКО

#### Iv. Ткачук

### ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ХРИСТОВОЇ ЦЕРКВИ ЗА РИМСЬКИХ ІМПЕРАТОРІВ

Починаючи раннім віком християнства, цей період відзначається десятма головними переслідуваннями Християнської Церкви. Десять римських імператорів видавали укази переслідувати і нищити Церкву Христову. Перших сім переслідувань були льокального характеру і укази були видані імператорами тільки в деяких провінціях імперії, але три останніх переслідування були загального характеру, вони обіймали собою всю Римську Імперію.

**1. Нерон** (54-68) був першим жорстоким гонителем християн у Римі. Коли він тільки зайняв свого престола, він жорстоко розправився зо своєю рідною: приказав убити свого брата Британіка та свою матір. Він також причинився до смерті своєї розвідної першої дружни Октавії та заподіяв смерть і другій своїй дружині. Це свідчить про страшну його жорстокість і божевілля. Любуючись у своїх злочинах, Нерон спричинив пожежу Риму, звалюючи вину на невинних християн. Страшних і невимовних мук завдали кати християнам, а Нерон сидів в амфітеатрі й любувався, коли їх розпинали і віддавали диким звірям. Згідно передання, під час цього переслідування згинули також великі апостоли Христові Петро і Павло.

**2. Доміціян** (81-96), ставши імператором, наказав, щоб йому поклонялися, як Богові. Він вважав християн за одну з юдейських сект, боявся, що юдеї чекають приходу свого Месії-Царя, тому й розпочав люте переслідування християн. Найперше Доміціян намагався винищити провідні сили Церкви. Він вважав християн атеїстами, а невільників вживав як шпіонів, щоб вони видавали своїх панів-християн. Це він чинив найбільше через т. зв. “погоронні бенкети”, які він підступно влаштовував. Ціsar справляв якийсь бенкет, запрошуєвав на нього визначних християн, а потім наказував своєму війську виловити всіх

християн і на його очах повбивати. Багато християн Доміціян вислав на заслання, між ними Івана Богослова. Це переслідування мало льокальний характер і на всю імперію не розповсюджувалося.

**3. Троян** (98-117) був одним з кращих римських імператорів. Він не знатав християнської науки, але, забороняючи різні тайні організації, заборонив і Християнську Церкву. Про відношення Трояна до християнства знаємо з його листу до Плінія, губернатора Бітінії в Малій Азії. Пліній, будучи не обізнаний з християнством, пише до Трояна, щоб цей порадив йому, що він має з ними робити. В своєму листі до Трояна Пліній наводить низку прикладів ув'язнення християн, відречення декого з них від своєї віри і т. ін.

Троян у відповідь на листа Плінія пише, що він поступав у цій справі дуже добре. Однак, він радить губернаторові спеціально не вищукувати християн, а на анонімні доноси на християн не звертати уваги.

Коли ж Троян приїхав до Антіохії, то загрозив християнам муками і смертю, коли вони не принесуть жертв поганським богам. Чимало християн тоді загинули мученичною смертю, а між ними єпископ Ігнатій, якого вислали до Риму і там кинули диким звірям.

**4. Гардіян** (117-138) продовжував переслідування християн свого попередника Трояна. Погани особливо під час своїх традиційних свят домагалися християнської крові. Гардіян пильно слідив за законами своєї імперії і тільки тих християн, яким було доказано, що вони дійсно належать до християнської громади, тих мучили і віддавали на смерть. Усіх інших, яким не могли довести їх належності до християн, відпускали на волю, а карали їхніх обвинувачувачів. За панування імператора Гардіяна юдеї зробили велике повстання проти Риму, і винищили в Палестині багато християн, які відмовилися брати в повстанні уділ.

За час свого панування Гардіян знищив маси юдеїв, а також і християн. На місці, де ніби був розп'ятий Христос, Гардіян побудував поганського храма.

**5. Антонін** (138-161) переслідував християн у Римі і видав наказа своїм проконсулам, щоб вони пильно слідкували за виконанням його указу щодо християн. Під час його панування Римська імперія переживала критичні часи: внутрішній державний недад, голод, землетруси й ін. Усе це викликало в народі великий неспокій. Погани вважали, що все це походить від того, що їхні боги обурюю-

ються на християн, які відмовляються приносити їм жертви. І народ домагався винищення християн. І хоча Антонін сам був дещо прихильний до християн, навіть видав був едикта, в якому докоряв свому народові за нелюдське поводження з християнами, але він не мав сили спинити поганських мас, які нападали на християн, завдаючи їм смерть. За цього кривавого періоду прийняв мученичу смерть і Полікарп, особистий приятель апостола Івана і старший пресвітер Смирнської Церкви. Він відмовився відректися свого Царя і Спасителя, Якому він служив 86 літ і сміливо заявив, що на протязі всього свого життя він одержував від Христа тільки любов і ласку, а тому бажає залишитися Йому вірним аж до смерти. Полікарп з радістю пішов на горючий костер і серед полум'я він просив Бога, щоб Він зробив його гідним бути в числі Своїх мучеників, пити чащу Христових страждань аж до вічного воскресення душі і тіла в нетлінні Святого Духа.

**6. Марко Аврелій** (161-180) був людиною освіченою, філософом і належав до культу стойків, які не вірили в безсмерття людини. Він не мав найменшої симпатії до християн і вважав, що доктрина безсмерття, якої навчають християни, є шкідливою для держави. Він видав наказ вислати на заслання всіх тих, які будуть перемовляти людей і лякати їх судом Божим. І десь біля 170-го року аполог Меліто писав: "Маси народу, що служать Богові, терплять тяжкі гоніння і тортури в Азії через новий указ, суворість якого не була ще примінена ніколи перед тим". Дійсно, Церква переживала велике гоніння. Невільники були примушенні видавати своїх панів-християн. Єпископ Порній, маючи 90 років життя, був відданий на тяжкі муки, а опісля був кинутий до глибокої ями, де мучився через два дні і помер. Невільничка Блондіна виявила надприродну витривалість у вірі під час найжорстокіших муки. Прикінці її обвинули сіткою і кинули диким звірям. Тіла трупів валялися по вулицях, а потім їх позбирали на одну купу і спалили. Молодого юнака-християнина вели на смерть, а мати кричала слідом за ним: "Мій сину, будь мужній і не бійся цієї смерті, бо вона веде тебе до вічного життя. Дивися на Того, що тепер панує в небесах. Сьогодні твого життя не відбирають від тебе, але воно перемінюється через благословенну зміну в життя на небесах".

Аврелій вважав християн фанатиками і сам заохочував народ до переслідування їх. У Римі Юстин Мартир прийняв також мученичу смерть року 166-го.

**7. Септимій Северій** (193-211) в першій половині свого панування був прихильний до християн. Але року 202-

го він видав едикта, в якому забороняв навертати людей на християнство чи юдейство. Це принесло осуд на християн, які ревно ширили Христову науку. Тоді був обезглавлений Леонідій, батько Орігена; Пололенка, вродлива дівіа, була мучена мукаами гіршими смерти, а потім пово-лі була спалена зо своєю матір'ю в кип'ячому котлі. Пер-петуя, жінка з аристократичного двору, не прийняла благання свого батька-поганина, щоб відректися Христа і з маленькою дитиною на руках пішла на смерть Тоді най-більше згинуло християн в Єгипті й Африці. Климент з Олександри про це так описує: "Багато мучеників щоден-но палять, прибивають до хрестів, відтинають їм голови просто на наших очах".

Між льокальними переслідуваннями по всій імперії настав короткий спокій майже на протязі півстоліття. Через це Церкви росли з кожним днем по всій імперії. Навіть і під час переслідувань християнські громади не маліли, а навпаки, помножувалися. Кров мучеників при-носила рясні овочі. Але цей відпочинок був короткий, бо незабаром імператор видав свого едикта проти християн і люте переслідування знову відновилося по всій Римській Імперії.

**8. Доцій** (249-251), з походження був римським воїном, який за хоробрість у битві з ворогами дійшов до престолу імператора. Мета нового імператора була завес-ти лад, силу та добробут у всій великій імперії. Доцій ще перед тим пильно придивлявся, як державна релігія Риму розпадається, а зненавиджена поганами християн-ська віра з кожним днем набирає більшої популярності і сили. І Доцій бачив рятунок своеї держави в таких точках: винищенні християн, які зневажають римських богів і закріплення державної поганської релігії, поставлення її на високий рівень і змушування людей віддавати богам жертви, бо від богів залежить добробут імперії.

Причина гоніння була єдна, що 248-го року імпе-рія святкувала тисячелітній ювілей основання Риму. Це був час відновлення старих поганських традицій. Це святку-вання викликало більше зацікавлення мас до поганських культів, збудилося переконання, що Рим стався великим і могутнім завдяки поганських богів. Коли ж під цю пору імперії загрожували зовнішні вороги, недад внутрі країни, землетруси та голод, то ціsar вважав, що все це прихо-дить через християн, які не поклоняються поганським богам. І тоді Доцій, року 249-го видав едикта, приказуючи всім людям своєї імперії приносити жертви богам. В кожній області імперії люди мали приходити перед губернатора і складати свої жертви. Тоді власне прийшло

для Церкви Христової велике випробування, — багато вірних християн відмовилися принести богам жертви і вони були віддані на страшні муки. Після муک, їх кидали до в'язниць, а потім знову виводили на тортури, намага-ючись таки зломити їхню волю. Між тисячами вірних християн-мучеників прийняли тоді мученичу смерть знані єпископи: Табіяній, єпископ Риму, Бабиляс, єпископ Ан-тиохії і Олександр, єпископ Єрусалиму. Оріген також витерпів страшні муки і в наступних роках помер (254). Багато християн, бачивши страшні муки, повтікали в інші місця і таким чином уникли смерті. Між тими вті-качами був також єпископ Карthagenu, Кипріян, який в оборо-ні втікачів писав: "Наш Господь заповів нам, щоб у ча-сі переслідування втікати. Він так навчав і Сам ще практи-кував. А тому, що вінець мучеництва приходить від Бога через ласку і не може бути здобутим призначеної нам години, той, що відхиляється на якийсь час від мученицт-ва, але залишається вірним Богові, він тільки чекає свого часу". І так сталося. За панування Валеріяна єпископ Кип-ріян з глибокою вірою прийняв мученичу смерть.

На щастя переслідування за Доція було коротке. Ро-ку 251-го він був убитий в бою проти готів і переслідуван-ня до певної міри припинилося. Його наступник Галій, хоча й не вів переслідування в таких широких розмірах, але справжнього спокою для Церкви Христової ще не було.

**9. Валеріян** (253-260) спочатку виявився прихильним до християн, але під впливом своїх політичних діячів став потім суворішим гонителем християн за свого по-передника Доція. Під загрозою муки і заслання він наказав усім єпископам принести жертву богам. Християн, які будуть сходитися на свої Богослуження, або відвідувати кладовища мучеників, наказав карати смертю. Спочатку, року 257-го Валеріян хотів знищити Церкву без пролит-тя крові, але побачивши даремні свої намагання, видав дуже жорстокого наказа. Року 258-го едикт був розісла-ний по цілій імперії, а зміст його, як подає Кипріян, був дуже жорстокий. Найперш наказано умертвити всіх єпис-копів, пресвітерів і дияконів; сконфіскувати всі церковні маєтки. Сенаторів і членів царського двору, коли вони є християнами і не виречуться своєї віри, наказав скинути з їхніх високих становищ і обернути у невільників. Указ цей приніс страшні і криваві гоніння на християн по всій імперії. Страшних муки не можна описати, а листа муче-ників така велика, що її не можна було б помістити в най-більшій книзі. У Римі зловлено єпископа Сикстера II разом з дияконами в катакомбах і відразу замучено їх. Ди-

якона Лаврентія спалили живцем на розпечених гратах. Єпископові Кипріянові в Африці стяли голову, а в Іспанії улюблений народом єпископ, разом з дияконами, були спалені на огні посеред амфітеатру. І кінець тим переслідуванням прийшов щойно тоді, коли сам Валеріян зник з історії, будучи вбитим у бою проти Персії.

Після Валеріяна гоніння притихло майже на півстоліття (260-303). Християнська віра з кожним днем зросла. До Церкви наверталося багато поган, які приносили з собою різні поганські звичаї. Тому, в часі наступного переслідування за Діоклітіана Церква вже не була такою чистою й ідеальною, як дотепер. Скількість християн побільшувалася, але якість їх стала жертвою світськості. Розуміється, що період волі приніс для християн великий зовнішній ріст, по містах поставали великі будівлі для Богослужень, книги Св. Писання швидко переписувалися та оздоблювалися золотом і сріблом. Але дисципліна в Церкві була пом'якшена, прийшли свари та різні розходження в думках. Тому, коли прийшло знову переслідування, багато християн зрадили свою віру.

**10. Діоклітіян** (284-305) прийшов на імператорський престол, як один з найсильніших володарів Риму. Він був великим державним діячем, тому відразу взявся за відбудову своєї імперії, до привернення її колишньої могутності. Добропут і єдність держави він пов'язував з виконанням служби національних обрядів та зложенням жертви перед богами державної релігії. “Тільки тоді, — говорив Діоклітіян, — наші боги пошлють могутність і спокій нашій імперії”.

Християни відмовилися приносити жертви поганським богам і фіміям перед статуює імператора. В 295 році було наказано всьому війську принести ідолам жертви. З цього постало переслідування в армії, де було чимало християн. Потім, року 303-го Діоклітіян видав з черги три укази, наказуючи по цілій імперії винищувати християн. Перший імператорський наказ повелівав знищити в імперії всі християнські будови, в яких відбуваються Богослуження; другий наказ повелівав ув'язнити всіх єпископів та пресвітерів Християнської Церкви, знищення всякої християнської літератури, включно зо Св. Письмом; третій наказ повелівав, щоб усіх християн взяті на жорстокі муки аж поки вони не виречуться своєї віри. І жорстоке переслідування почалося. Великий церковний будинок в Никомідії був спалений і зрівнений з землею, а в ньому спалені примірники Св. Писання. Один християнин, побачивши прибитого імператорського наказа про вини-

щення християн, публично порвав його на шматки. За це він негайно був покараний смертю.

I ще один, четвертий наказ був виданий Максиміляном, співправителем Діоклітіана. В цьому наказі давалося християнам вибір: зрада віри, або мученича смерть. Тоді щілі християнські міста були окруженні римськими військами і разом з людьми спалені. За часу цього жорстокого переслідування чимало християн, не видержавши тортуру, зрадили християнство, а всіх відступників називали зрадниками віри.

Діоклітіян зо своїм співправителем року 305-го зреклися престолу, а Діоклітіян того ж року помер. На їх місце прийшло двох імператорів: Костянтій Хлор (батько Костянтина Великого), який володів західною частиною імперії і Галерій, що володів східною частиною.

Галерій спочатку був жорстоким гонителем християн, але побачивши свою безрадність у цьому, року 311-го, разом з імператорами Костянтином і Лісинієм, дали християнам волю нарівні з поганами.

Цей едикт закінчив період переслідування Церкви Христової. Хоча в деяких місцях відбувалися переслідування християн, але вони вже не набирали загального значення. А року 313-го був виданий відомий едикт і християнська віра стала державною вірою всієї Римської Імперії. На чолі всієї імперії став тоді імператор Костянтин Великий.



“ХТО НАС РОЗЛУЧИТЬ ВІД ЛЮБОВІ ХРИСТОВОЇ? ЧИ НЕДОЛЯ, ЧИ УТИСК, ЧИ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ, ЧИ ГОЛОД, ЧИ НАГОТА, ЧИ НЕБЕЗПЕКА, ЧИ МЕЧ?

ЯК НАПИСАНО: “ЗА ТЕБЕ ЗАБИВАЮТЬ НАС ЦІЛИЙ ДЕНЬ, НАС ЗАЛІЧЕНО, ЯК ОВЕЦЬ НА ЗАКОЛЕННЯ”.

АЛЕ В ЦЬМУ ВСЬОМУ МИ ПЕРЕМАГАЄМО ТИМ, ХТО НАС ПОЛЮБИВ” (До Римлян 8: 35-37).

Остап Крем'янченко

## ДО СВІТЛА

(З моїх споминів)

Не маючи з того далекого часу жодних записок, не можу докладно сказати, який це був рік, але, здається мені, що було це 1923-го року. У нас за садом чорніли ще глибокі окопи з недавньої війни, а кільканадцять кроків від цих окопів простягнувся довгий рядок колючого дроту. Це "заграждені" пересікало ріку Горинь, снувалося сіножатями, виходило на гору і ховалося десь за Куличином. Тепер цей дріт нікому не був потрібний, а тому мій дід, узвіши великі ножиці, розтинав його, складав накупу, а сухі кілки носив на своє подвір'я. Потім дід прийшов до хати, кинув кашкета на покут, сів біля столу і підпер рукою сиву свою голову. Після якоїсь хвилини сказав:

— А я йому казав, що не треба було йти. То гріх навіть дивитися на тих антихристів...

Бабуся пряла біля вікна куділля, виводила довгу нитку і важко зідхала. В хаті було тихо і якось сумно. Ніби дід і баба чекали якогось нещастя, якоїсь страшної новини. І нараз у сінях заскрипіли двері й до хати ввійшов мій дядько Михайло. Коли він тільки переступив поріг, дід відразу:

— Ну що, бачив?

— Так, бачив, — відповів дядько, — але цезовсім не таки люди, як казав Опанас. Коли ми прийшли з Гаврихом до хати, нас відразу посадили біля мисника на лавці, а я собі ввесь час думаю, що коли будуть щось робити, то відразу в двері та й надвір. Почали сходитися. Багато так. Посідали кругом стола, приставили ще ослона. Ті, що сиділи за столом, тримали книжки. Потім співали. Я не зрозумів, які це були пісні, але згадували Бога, Христа, Євангелію. А потім стали на коліна і почали молитися. І то неправда, що під столом була бочка з водою, бо я навмисне нагнувся під стіл подивитися. Не було нічого. І молилися, плакали... Правда, не хрестилися. А потім знову співали, читали якусь книжку і казали, що це Євангелія...

— Ну, а чорного півня не бачив дебудь у кутку? — пе-ребив дід.

— Ні, не бачив, бо тільки вони почали знову молитися, ми повтікали з хати. Страшно якось стало...

— О, то вони при вас нічого не робили, — знову дід, — але як ви пішли, то вони клали на землі хреста і ходили по ньому ногами. Допкали образи, плювали на Матір Божу... Мені ж казав Опанас, що він сам бачив.



Одна з найстарших громад Євангельських Християн в селі Свинюхи, Крем'янеччина.

Дядько мовчав. Мовчав і дід. І знову в хаті було тихо і сумно. Потім дядько встав, підійшов до сволока, де лежали якісь старі його книги і почав між ними чогось шукати. Знайшов якусь книжку, витер рукавом порох, а потім довго перекидав сторінки, шукаючи чогось.

— Ось, дивіться, це Євангелія, — казав до діда. — Та, що зо школи ще приніс. Ось тут вони читали. Я собі записав. Дивіться, так само, як і в них: "Аще, хто уда ріт тебя в праву щеку, постав ему і леву". Те саме. А щодо того, що вони не хрестяться, то казали, що того також нема в Євангелії.

Бабуся поклала веретено, стряслася з запаски прядовиння і собі вмішалася до розмови:

— А я вам кажу, що то вже дійсно недалеко кінець світа. Антін мельник про це бувало завжди розказував. Він усю Біблію перечитав і казав, що перед страшним судом

буде ввесь світ обснований дротом, а тепер, бачиш, так і є. Казав, що перед страшним судом люди будуть їздити не тільки водою, але й будуть літати такими машинами під самими хмарами. А потім прийде такий звір, що буде говорити. Він буде зводити з неба огонь, буде людям прибивати печатки, а хто не схоче тої печатки, то не буде мати права ані води в криниці набрати, ані в млині змолоти. А ті, що послухають того звіря, будуть ходити по селах і будуть зводити людей. І ото вони й є. Ти, сину, більше туди не йди... Кажуть, що хто до них пристає, то вони прибивають йому печатку і він мусить своєю кров'ю розписатися...

Дядько мовчав. Дід устав, надів кашкета і сказав:

— Ходи-но, поможеш трохи зволочити дріт і поскидати дрова. Ось хмора суне, то може знову заслотиться.

Коли дядько з дідом вийшли надвір, моя бабуся стала перед образами, перехрестилася, склала на груди руки і почала напівголосно молитися. А я тимчасом дістав із полиці книжку, яку дядько читав, виліз на піч і почав читати. Євангелія була написана один листок по-слов'янськи, а другий — по-російськи. Я вже ходив до школи і легко міг читати російські слова. Присівши під стіною, куди падало з вікна світло сонця, я почав пильно перегортати книжку і читати. Все там було мені якесь чуже, незрозуміле і ні одного слова не було такого, як в мому "Букварі". \*

Коли бабуся скінчила молитися, я зліз з печі, присів біля її куділля і просив:

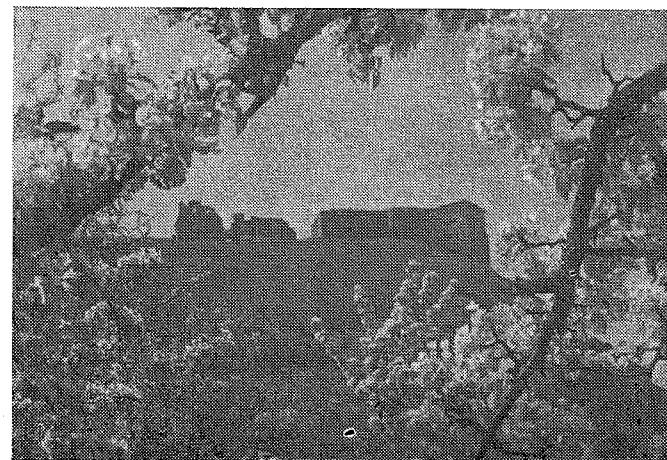
— Бабусю, що то дядько розказував? Де він ходив?

— Тобі, сину, ще не треба того знати, бо ти ще малій, — казала бабуся, не відриваючи пальців від куділля. — То, як у Біблії написано, що при кінці світу прийдуть такі люди, що будуть зводити народ, будуть мучити, вбивати всіх тих, що будуть вірити в Бога і ходити до церкви. І от тепер вони вже є. Це штунди. У Свинюхах їх уже багато, а потім може й до нас прийдуть. Треба, сину, говорити отченаш, ходити до церкви, сповідатися... Прости Бога, щоб вони сюди не прийшли, бо тоді буде дуже велика біда, буде кінець світу.

Я притулився до бабусі, слухав дрібненьке журчання веретена і в моїй юній уяві стояли ті якісь страшні люди, що з'явилися в Свинюхах. Мені здавалося, що вони були чорні, неучесані, мали великі очі, були худі і сердиті.

Від того часу я пильно почав читати дядькову Євангелію. Коли приганяв з сінажатів під вечір гуси, негайно брав книжку, йшов до саду, сідав під дуплавою грушевою і читав довго, довго, аж надворі робилося темно і треба

було йти спати. А про штундів у Свинюхах з кожним днем ходили страшні і дивовижні чутки. Казали, що вони, коли моляться, то накривають голови чорним полотном; що в хаті, де вони збираються, стоїть бочка з водою, та-кож накрита чорним рядном, а вони всі після молитви туди заглядають і бачать там нечисту силу. А хто переходить на їхню віру, то мусить дати з мізинного пальця лівої руки трошки крові, яку вони збирають, виносять на роздоріжжя і там закопують. І чим більше таких чуток розходилося по нашему селі, тим більше мое серце прив'язувалося до дядькової Євангелії, бо бабуся казала, що це Божа книга і мені здавалося, що чим більше буду її читати і молитися, то тоді жодна сила не відрве мене від Бога, коли б навіть усі люди поробилися штундами.



Весна у Крем'янці. Між виттям видніє гора Бона

Бачачи, що я пильно читаю Євангелію, дядько дав мені ще й молитовника. За короткий час я навчився напам'ять багато молитов і щодня рано і ввечері говорив їх перед образами. Побачивши, що я так пильно молюся і читаю молитовника, бабуся каже одного разу до дядька:

— І сидить дитина в тих книжках, сидить, так і видно, що вже господаря з нього не буде. Ти б не давав йому їх... Попом не буде, а краще навчився б якого ремесла. А коли так любить читати, то можна завести до Почаєва, до монастиря...

Від того часу я не переставав думати про Почаїв. Ця думка тепер не давала мені спокою і я щодня просив

маму, щоб мене завели туди. Душа моя прагнула Бога, бажала Йому служити, шукала Його. Бувало, пасучи за селом гуси, я виходив на гору, звідки було видно далекоу Почаївську Лавру і туди я спрагненим зором дивився довго, часом і вечір мене там заставав. А потім гнав гуси додому, приходив до матері і знову своє:

— Мамо, заведіть мене до Почаєва. Там так багато церков, свічок, книжок, завжди правиться в церкві, дзвонять дзвони. Віддайте мене туди...

І коли я щодня надокучав мамі і дядькові, вони, порадившись, вирішили мене віддати до монастиря. Разом зо мною хотів іти до монастиря також сусідів Петро, з яким ми разом пасли гуси, ловили в Горині рибу, клали на сіночатах огонь і часто сварилися.

Однієї суботи мама наділа на мене нову сорочку, білі з грубого полотна штани, підстригла мое волосся, понастила олієм голову. Казала, що сьогодні поведуть мене з дядьком до Почаєва.

Ми вийшли за село, а навколо нас поле дзвеніло голосними піснями. Ми пройшли через високу гору, минули якийсь ліс і греблю з великим дерев'яним мостом. Потім знову вийшли на гору, з якої було вже видно золоті хрести Почаєва. Над дорогою в ровах лежало каміння, а в долині між очеретами блищаля ріка. Йдемо, а мати нам з Петром оповідає:

— Ото, бачите, діти, те каміння, то воно лежить відтоді, як Почаїв будувався. Тоді Бог так зробив, що каміння на монастир само котилося. Але як монастир вже був готовий, каміння було більш не треба, то Бог так дав, що воно перестало котитися й залишилося так над дорогою... А ось, там далі буде долина, з якої колись турки стріляли на Почаїв. Бог так зробив, що стріли верталися назад, бо на небі з'явилася Божа Мати, Іов і багато анголів, які ті стріли завертали... То було дуже давно, діти...

Я тримався материної руки, слухав цих щікавих оповідань і був дуже щасливий, що я тепер іду туди, де колись відбувалося стільки чудес.

Ось і Почаїв. Широкі вулиці, великі будинки, багато більші, як в нашому селі. А на вулицях повно людей. Місто. По обох боках дороги будки з іконами, бліскучими хрестиками і довгими червоними щукорками, які потім дядько обіцяє мені купити. Ми проходимо великою брамою, в якій стоять двох монахів з маленькими іконаами. Далі за брамою стоїть дзвіниця. Її видно аж з нашого поля, але я тепер тут біля самої неї. Для мене це історичний, великої ваги день. Як багато в моєму селі моїх товаришів, які ще ніколи не були в Почаєві, ще не бачи-

ли камінної дороги. Біля дзвіниці за огорожею щось роблять молоді монахи, а трохи далі стоїть крамниця з книжками. Оце й є Почаїв. Серце мое тримтить і мені аж не віриться, що я можу бути тут, зможу ходити під цими чіхратими каштанами, дивитися на дзвіницю, слухати музики вечірніх дзвонів, бачити так багато книжок.

Дядько тепер йде зо мною і все навчає:

— Пам'ятай, коли прийдемо до настоятеля Лаври, то насамперед підійдеш і поцілуєш його руку. Але не хрестися, пам'ятай! І будь сміливий, не бійся...

Ми ввійшли до якогось гарного будинку, дядько там щось поговорив з монахом і він сказав нам на коридорі почекати. Потім вийшов і завів нас до великої кімнати. З других дверей вийшов сам настоятель Лаври, в довгій чорній рясі, з сивою бородою. Мій дядько, мати і Петрів тато підійшли і по черзі поціluвали його руку. А ми з Петром стояли біля дверей, перелякані, бліді.

— Прости благословіння, — сказав до мене монах, але я не зінав як то просити. Коли ж мати прийшла, підвела мене до настоятеля, я аж тоді поціluвав його руку. Потім те саме зробив і Петро. Настоятель погладив мене по голові і посміхнувся.

— Ну, що ж, хлопчику, хочеш до монастиря? — спитався він мене.

— Так, батюшка, хочу, — відповів я дрижачим голосом.

— А що ж ти будеш тут робити?

— Буду робити те, що скажете, але я не хочу бути вдома, бо бабця казала, що скоро буде страшний суд, буде горіти земля, а штунди будуть мучити людей.

Настоятель посміхнувся. Дав мені якусь книжку і казав читати. Потім монах взяв скрипку, водив по ній смичком, а я мусів так тягнути голосом. Спочатку низько, а потім вище, вище і вище. Здавалося, що не вистачить мені повітря, але ще трошки, ще раз і скрипка перестала.

Настоятель казав нам іти, а дядька і Петрового тата залишив. Ми знову були біля дзвіниці, знову дивилися на ворони, що табунами літали біля самого хреста і збиралі білі квітки з каштанів. Потім прийшов дядько і сказав, що мене прийняли, на Покрову я вже маю бути в монастирі, а Петро залишився аж на другий рік.

Від того часу я ще більше почав читати Євангелію і вчитися молитов з молитовника. Тепер у мене було тільки одне бажання: щоб якнайскорше прийшла та Покрова.

\*\*

Була неділя перед самими Зеленими Святами. Світило сонце і пахла липа. Як тільки люди вийшли з церкви, по нашому селі розлетілася чутка, що зо Свинюх прийшли штунди і будуть мати в Оліяна Ровашнього зібрання. Все село, чоловіки й жінки, старі й малі спішили за річку, де стояла Оліянова хата. Я також побіг. На подвір'ї в Оліяна повно народу. Стоять під вікнами і в сінях малої хати. Крізь відчинені вікна з хати вилітає спів. Мені вдалося протиснутися до сіней і вилізти на драбину, яка стояла біля комина. Через людські голови мені було видно до хати. За столом сиділи незнайомі люди, співали пісень, читали якісь книжки. Вони були одіти, як і всі люди, говорили такою самою мовою, але для мене вони були страшні і я дрижав усім тілом, стоячи на драбині. Це ж вони, штунди, звідники людей.

У дверях хати стояв Федір, найповажніший господар нашого села. Він найкраще за всіх співає в церкві і щонеділі читає апостола. Кажуть, що він має Біблію, але нікому не хоче показати. А грамотний над усе село, всі йдуть до нього писати листи, навіть до Америки. Недалеко від Федора стоїть у кутку Артем. Він злісно нахмурений і дуже сердитий. Колись, кажуть, Артем був у солдатах і стояв аж під Бердичевим. Він говорить по-нашому, але з священиком говорить завжди по-російськи. Також, коли з ким свариться, то по-російськи. Тепер він дивиться до хати і ніби чогось чекає.

У хаті затих спів і якийсь чоловік за столом голосно сказав:

— Може хто хоче щось спитати, то спітайте, може що не ясно?

Артем поступився наперед і високо витягнув голову. Потім тупнув ногою об долівку і голосно крикнув:

— Закрой свой рот!

У хаті стало тихо. Я віліз вище на драбину і серце мое завмерло з переляку. Я знов Артема, як неспокійного дядька, знов, що він зараз скочить до хати, поскадає зо стало книжки, буде їх дерти, допкати ногами, а штундам порозбиває голови, буде багато крові, крику. Але так не сталося. Оліян, господар хати вийшов з-за мисники і спокійно сказав:

— Дядьку, Артеме, ті люди прийшли до мене, а коли вам не подобається, то ви собі йдіть додому.

Артем поступився до Оліяна, але Федір узяв його за плече і шарпнув назад.

— Дядьку, нічого не починайте, бо сьогодні свята неділя. Не хочете слухати, не слухайте, вас ніхто не застав-

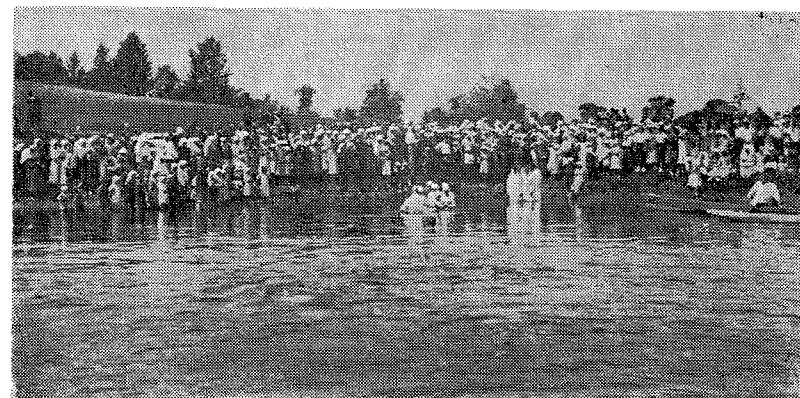
ляє. Бачте, скільки людей і ніхто не підносить бучі, тільки ви. Негарно так. Це також люди.

Артем почевронів, але що це був Федір, він тільки сплюнув, залаявся і пішов з хати. А Федір каже:

— Дійсно, як і написано: Но еслі в вашем сердце ви імєєте горкую завість ілі сварливість, то не хвалітесь і не лгіте на істину.

Люди в сінях, у хаті оберталися, дивилися на Федора, але ніхто не знов, що це він казав. Він грамотний і то, мабуть, з якоїсь книжки, може з Біблії...

Другої неділі знову було зібрання в Оліяна. Знову йшло туди все село, пішов мій дядько і я з ним. За столом сиділи ті самі люди, а між ними з нашого села Оліян, Федір, Юхим, Андрей... I між людьми на подвір'ї



Хрищення в громаді Євангельських Християн в Малеві на Волині

кружляє страшна новина, що й Федір вже записався до штундів, уже стає на коліна, співає разом з ними.

I так розпочалося в моєму рідному селі велике діло Боже. Зібрання в Оліяна відбувалося щонеділі, а люди в хаті не могли зміститися, а тому, коли молилися, то в сінях, під вікнами, на подвір'ї ставали на коліна і молилися. Незабаром найкращі співаки з хору православної церкви пішли до Оліяна. Під осінь відбулося багатолюдне хрищення, на якому більше 20 осіб з нашого села прилучилися до існуючої вже в Свинюх громади Євангельських Християн.

Однієї неділі віруючі вийшли з Оліянової хати, поставали під липами і почали співати пісень. Я стояв недалеко них і так мені бажалося бути в їхньому гурті, що серце мое аж розривалося від якоїсь невисловленої ту-

ги. Оліян побачив мене, взяв за руку, привів до віруючої молоді і сказав:

— Ось де тобі, Остапе, місце. Стій тут!

Я став біля Оліяна, а серце мое паленіло від якогось схвилювання. Від того часу я почав також ходити на зібрання. Коли ж прийшла Покрова, я не пішов до Почаєва, бо мою молоду душу сповнили нові думки, нові бажання, нова мета відчинялася передо мною.

Ми збиралися щонеділі і щосуботи в Оліяна, мали вже дві Євангелії і одні “Гуслі”. Знали не більше п'яти пісень і тими піснями починали зібрання й кінчали.

Одного вечора ми прийшли на зібрання і застали в Оліяна якогось незнайомого чоловіка в довгому чорному плащі.

— Оде посітив нас брат, — каже Оліян.

Ми підходили до незнайомого, віталися з ним і цілувалися. Підійшов Мартин, Андрей, Юхим, я. Незнайомий цілувався з нами, посміхався, а ми надзвичайно були раді, що якийсь брат довідався про нас і прийшов.

Ми посідали за стіл, заспівали пісню. Незнайомий брат сів за столом на самому покуті. Потім ми молилися, але чужий брат чомусь не ставава на коліна. А після молитви Оліян каже:

— А тепер ви, брат, почитайте нам щось.

Незнайомий вийняв зо свого сундука якусь книжку і поклав біля себе. Потім склав три пальці, піdnіс до чола і голосно на всю хату сказав:

— Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, Амінь.

Якийсь холод пробіг нам поза плечима. Ми ж так тішилися, що ще якийсь брат, поцілувалися з ним, а він ось хреститься рукою. Андрей хотів щось сказати, але Юхим його спинив. А незнайомий говорив далі:

— Ах ви, кляті штунди! Ви нехристи, думали, що я вас не обману? Ви вороги хреста Христового, ви попрали образа Божої Матері, надругалися над усіма святыми. Ви топчете хреста Господнього, а хрест — оруддя проти диявола. Ось він, дивіться!...

Він вийняв десь з-за пазухи маленького дерев'яного хреста, піdnіс його високо до стелі і говорив:

— Ось хрест Господній, якого ви потоптали. Ось розп'ятий Христос дивиться на вас, відступників від віри. Покайтесь, а то погибнете. Огонь вас попалить!...

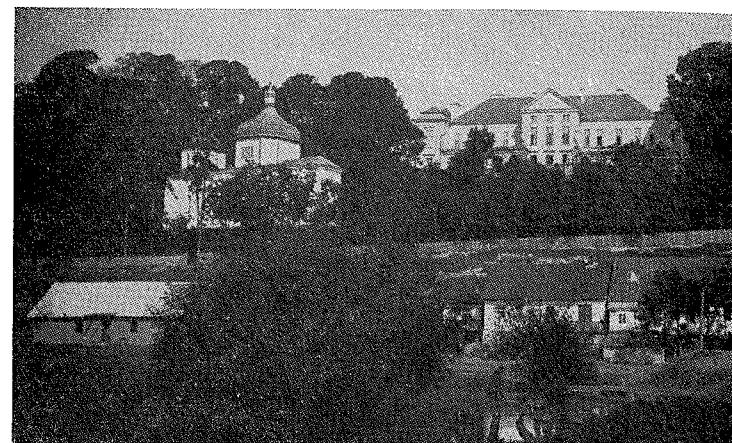
Коли він виговорився, тоді став Оліян, відкрив Євангелію, щось хотів прочитати, але незнайомий не дав. Почалася суперечка, і замість зібрання вийшов якийсь диспут. По селі розлетілася вістка, що прийшов якийсь чо-

ловік і сперечаеться з віруючими. До Оліянової хати посунуло знову все село. І безкорисний диспут вівся цілу ніч аж до ранку.

Другого дня була неділя. Незнайомий наш “брат” зранку був у православній церкві, говорив там проповідь і казав, що він прийшов сюди порозганяти “штундів”. Після служби у церкві знову прийшов до нас. Ми його не пустили до столу, а тоді він стояв у хаті між людьми і як ми співали пісню, він піdnosив хреста над головами людей і голосно говорив:

— Оце він, хрест Божий, якого оті нехристи топчууть ногами, якого вони оплювали, збезчестили. Ось він!...

Після зібрання він ходив по селі з хрестом, іконою, святою водою і кропив хати. Деякі люди не пускали його до хати, а тоді він ставив біля дверей ікону, кропив во-



Замок князів Вишневецьких. Біля нього в Горині відбувалися перед війною багатолюдні хрищення

дою хату і відправляв якісь молитви. А вечером знову приходив на наше зібрання, знову сперечався з Юхимом і Андреем, піdnosив піd стелю хреста і співав церковні пісні, щоб нам перешкоджати. І все село заворушилося, затривожилося. Оліянова хата не зміщала й половини людей, бо одні приходили послухати, другі подивитися.

І пробув цей “брат” у нашому селі цілих три тижні. На кожне наше зібрання він приходив і не давав нам молитися ні співати. Вдень ходив по хатах і відчитував якісь молитви. Потім виявилось, що це був якийсь православний місіонер, присланий з Почаєва, щоб припинити Божий огонь в нашому селі. Але замість того, щоб його погасити, він допоміг йому ще більш розгорітися.

\*\*

Був день 12 липня 1926 року. Надворі стояла чудова погода, а на березі ріки Ікви, недалеко Почаєва, зібралися багато сотень людей. Сміється сонце, втішається природа, сріблом блищити поверхня води. А над розлогими сіножатями лине голосний спів, бренить проповідь Євангелії. На шляху, що проходить біля самої ріки, згромаджуються нові юрби людей. Ці люди йдуть з Почаєва, з відпусту, бо ж сьогодні свято Петра і Павла. Вони несуть великі близкучі хоругви, хрести, ікони, йдуть цілі процесії і всі затримуються над рікою. А в ріці, в чистій, як сльоза, воді, довгий ряд людей у білих одежах. Це ті, що приймають святе по вірі хрещення. Між ними і я.

Виходячи з води, проходжу через дорогу до наших наметів. Якась старенька жінка, побачивши мене, пере хрестилася, важко зідхнула і голосно сказала:

— Ах, люди, люди, який гарний хлопчина, такий ще малий, а вже записав дияволові свою душу. Геть, згинь, нечиста сило!...

А мені ж було так приємно, так радісно! Мені здавалося, що сьогодні особливо ясніш світить сонце, краще цвітуть і пахнуть квіти, яскравіше виблизкує вода, а очерт під берегом разом з віруючими співає.

Я йшов додому полями. Залишився від віруючих сам, щоб багато думати, самому собі тихенько співати, розмовляти з собою і з Божою природою. Через мое плече висіли чоботи, а босі ноги ступали гарячими волинськими стежками. Колоски пшениці хилились мені назустріч, котилися ніби хвилі на морі. По квітах стрибали польові коники й метелики, в конюшині співали перепелиці. О, який це був для мене великий і радісний день! День 12-го липня 1926 року. Не забуду його ніколи.

Удома мати зустріла мене засмучена, невесела.

— Ну що, ти вже вихристився? — спітала.

— Так, мамо, сьогодні, — відповів я. — І не тільки я сам, але було нас багато. Юрко, Ксенька, Маринка...

Мати витерла сльозу й мовчала.

— Це ж, мамо, нічого, — пробував я потішити її. — Чи ж вам не краще, коли я не буду разом з іншими хлопцями робити по садах шкоди людям? То ж я тепер не є гірший як раніш... Я буду вас слухатися, але я хочу також служити Богові.

Мати дивилася на мене. В її очах було повно сліз. Потім пригорнула мене до себе і широко поцілувала.

— Я, сину, рада, що ти прилучився до віруючих, — казала, — але я боюся за тебе. Бач, ти хотів іти до монасти-

ря, але потім змінив свою думку. А тепер записався до віруючих, вихристився. І добре, коли б ти так устояв до кінця, але як ти потім підеш між хлопців, перестанеш ходити на зібрання, то будеш мати тоді непростимий гріх. Коли хто ще не вихристився, то нічого, але як вихристився, то все пропало. Мусить таким бути до смерті.

Ці слова моєї дорогої матері глибоко запали в мое серце. На тривожному й бурливому шляху могс життя, коли приходили різні спокуси, випробування, вони знову і знову голосно бреніли в моїй душі: треба таким бути аж до смерті.

\*\*

У 1954-му році я був на далекій півночі Канади. Одного сонячного дня я поїхав зо знайомими братами на озеро ловити рибу. Ми в'їхали до густого соснового лісу. Сонце пекло і в повітрі пахло живицею і гілками сосон. Між двома стінами зеленого бору розлилося прозоре, як кристал, озеро. В цьому виблискувала вода, далеко під лозами кидалася на поверхню риба, пливали лебеді. Брати поїхали на озеро, а я бажав залишитися на березі, щось почитати, пороздумувати. Це ж надзвичайно корисно отак бути самому серед цієї чудової природи, коли, здається, все навколо принишко, заслухалося в щось, задрімало. Сівши над водою, я дивився на чудові лісі Канади, на привабливі краєвиди моєї нової батьківщини. Біля мене недалеко пливла качка з качатами. Пролетіла велика, довгошия чапля.

Вийнявши кишеневого календаря, щоб щось записати напроти сьогоднішнього дня, я аж тепер побачив, що сьогодні ж 12-го липня 1954 року. Сьогодні день Петра і Павла. Пабачив і ніби жахнувся. Серце мое застукало голосніш, а в голові пропливли цілі рої споминів. Боже мій, це ж день 12 липня! Як же то скоро пропливла моя золота молодість! Сьогодні оце якраз сповнилося 28 років, коли такого самого гарного дня я приймав святе по вірі хрещення. І за тих 28 років найменша деталь з цього великого свята не вийшла з моєї пам'яті. Ось, бачу на березі Ікви братів моїх і сестер у Христі. Іван, Йосип, Юхим, Оліян, Оксана, Катерина... Ніби чую тепер ще мелодію знайомої євангельської пісні, ніби відчуваю на моєму обличчі подух рідного вітру, чую дотик холодної води, бачу брата пресвітера в воді і чую третміння моєї душі, якесь міле схвильовання й биття серця. А на березі молодь з нашого села. Всі вони посміхаються до мене, раді, що й Остап їх віддав своє життя Христові.

Я не міг довше сидіти над озером. Відійшовши за кущі, я став під якимсь деревом, а до моїх очей тиснулися

сьози. Я перелітав думками, здається, всім моїм єством, душою мою на дорогу мою Волинь, до братів своїх і сестер у Христі, до моєї рідної матері... Чи живуть вони, чи ще співають знайомих і рідних євангельських пісень?

А озеро блищало. Хлюпалися качата, кидалася риба. І нараз якийсь смуток огорнув мое серце. Я почувся таким самотнім і опущеним у цих безмежних лісах Канади. Тоді я став під деревом на коліна й молився там ревно й гаряче. І заспокоювалося мое серце, втихомирювалася туга. О, мій Боже, як солодко бути з Тобою і в рідному краю і на чужині!

За якись час приїхали брати з озера, не зловивши нічого. Вони жаліли, що змарнували кілька годин часу. Я ж тішився, що побував над прозорою водою, що тут згадав свій день 12 липня 1926 року і мені здавалося, що я справді побував у рідному краю, слухав співу волинських піль, відчував подих вітру, що ніби прилітає до мене з поза кучерявих берегів замріяної Ікви...



#### НАД МОРЕМ

ОСІНЬ ПАЛАЄ ХОЛОДНИМ ОГНЕМ,  
ОСІНЬ ЧУЖА І ЗАЙВА.  
ЧАСОМ ЛІШ ВІТЕР ЗНАЙОМИЙ ДИХНЕ, —  
РОЗДМУХАТЬ ОСІННЄ СЯИВО.

ВІТЕР ЗНАЙОМИЙ, МОВ ЗОВСІМ СВІЙ,  
РІДНИЙ, ХЕРСОНСЬКИЙ СКАЗАТИ Б.

І УВИЖАЄТЬСЯ ДЕНЬ СТЕПОВИЙ,  
САД І СИНЮХА, І МАТИ.

БАТЬКО ЗАСМУЧЕНИЙ, МУДРИЙ ДІД,  
ЛЮБІ БРАТИ МОІ...

ДЕ ВИ?

ОСІНЬ І ОСІНЬ. І ГАСНЕ СЛІД.  
НАД ХВИЛЯМИ ТІЛЬКИ — МЕВИ.

Є. МАЛАНЮК

Б. Горенко

## ВШАНУЙМО НАШИХ ДУХОВНИХ РОБІТНИКІВ

Цього року минає якраз 50 років, коли Господь по-кликав на Свою ниву невтомного робітника брата Івана Петраша. Цього року брат Петраш святкує свій плодоносний ювілей в далекій Аргентині, а тому варто і нам, віруючим, розсіяним по всьому світі, тепло згадати нашого заслуженого брата і подякувати Господеві, що Він послав його в ранніх роках духовного пробудження і для нашого українського народу.

Брат Іван Петраш народився 1871 року в місті Бориславі, Західна Україна. 1874-го року батьки його виїхали на Херсонщину й працювали там у графа А. Потоцького.

Іван Петраш не мав такої нагоди, як мали його ровесники, щоб вчасти до школи, а тому, як тільки підріс, пас на полі панські вівці. Будучи ще малим, важко захворів, а потім окалічів. Цілих довгих 2 роки молодий Ів. Петраш ходив на костурах, спричинюючи своїм батькам велику затурбованість і горе. У серці юнака було велике бажання вчитися, але для цього не було нагоди. Недалеко від їхнього дому була німецька колонія, а там і школа була. Батьки послали його до тієї школи і бідний хлопець-каліка ходив туди на своїх костурах. До тих часів належить багато цікавих, часом трагічних оповідань, якими бр. Пет-



Іван Петраш

раш потім ділився з нами у різних часописах. Особливо помітний випадок, коли одного разу, зимою, Петраш ішов зо школи засніженим полем. Недобре хлопці залишили свого товариша-каліку в полі. Він не міг дійти до села, не мав уже сили, а тому знайшов на полі стирту сіна, пішов туди, готовуючись там перебути ніч. На щастя якийсь чоловік ішав дорогою, побачив, що хтось метушиться біля копиці, пішов туди і привіз школяра додому. Недужого і промерзлого хлопця поклали на ліжко, а незнайомий чоловік, відходячи, сказав: "Вірте в Божу силу". Петраш думає, що це був якийсь християнин, а ці слова глибоко запали в його душу. Він почав натирасти свою хвору ногу нафтою, почав робити вправи і за якийсь час вона стала здорововою. Бог зробив чудо.

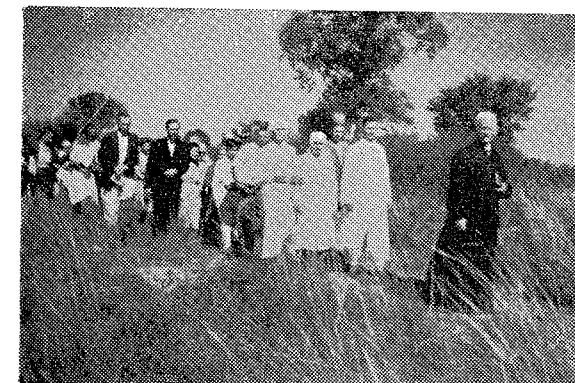
Одного разу граф Потоцький привіз для своїх дітей учительку. Тоді молодий Петраш почав у неї вчитися по-українськи і по-російськи. Наука йому йшла дуже добре, бо серце його тужило за знанням, за освітою.

На 18-му році життя він став самостійним робітником, працюючи як садівник. Але на цій праці він довго не був, бо економ Потоцького ішав до Костянтинівки і забрав з собою Петраша. Дотепер у Костянтинівці не було школи і багато людей були проти того, щоб їх діти здобували освіту. Вони казали, що й так усі попами не будуть, а сільським дітям непотрібна грамота. Але, перебуваючи там, Петраш дбав, щоб у Костянтинівці постала школа. Його мрії здійснилися, люди заклали школу, а Петраша вибрали вчителем. Тепер він мав собі власний заробіток, бо від кожного учня мав платні по 50 копійок місячно.

Побувши якийсь час учителем, Петраш мусів іхати до Галичини та ставати до військового побору. До війська, однак, його не прийняли і він поїхав до Самбора. Тоді якраз померла його мати, батько був далеко в Росії і молодий Петраш залишився сиротою, залишився на світі без гроша, без жодної опіки. Тоді він знайшов свого дядька і на якийсь час затримався у нього, помагаючи йому в різній праці. Дядько запримітив у свого племінника глибокий нахил до релігії, а тому намовив його піти до католицького манастиря. Петраш погодився. Дядько був радий тому, відвіз його до манастиря і там залишив. Брратові Іванові Петрашові тоді було 22 роки і він ходив з обритою головою, в довгій францішканській волосяниці. В манастирі його поважали. Він мав доступ до манастирської бібліотеки, а тому почав звідтам брати книжки і читати. Незабаром він побачив, що в релігійних книгах бібліотеки зовсім не так написано, як роблять його товариші-монахи. Від того часу його віра захита-

лася, він почав думати, як би то втікти з манастиря. Духовна влада це помітила, покликали його на допит, на якому відбулася довга дискусія з непокірним францішканом. Петраша арештували і посадили в окрему келію. Послали за дядьком, щоб приїхав і забав собі свого племінника. Дядько приїхав, забрав його з манастиря і привіз додому. І ще того самого дня зібрали його речі, валізку, сорочки, вбрання і викинув усе з хати на вулицю. А дядькова дружина сказала, щоб він собі геть забирається від них. Петраш постояв над валізкою, потім зібрає все на плечі й пішов у світ, не маючи навіть гроша в кишені. Пішов і гірко плакав.

Опинився аж у Станиславові. Там побачив на вулиці, що якийсь агент набирає робітників будувати дорогу з Надвірної. Контрактор пізнав Петраша, бо він бачив йо-



В дорозі до хрещення в Аргентині. Спереді бр. І Петраш

го в манастирі, пожалів хлопця і прийняв його на працю. Здавалося, що скінчилися Петрашові турботи, але вони тепер тільки починалися. Незабаром у тій околиці вибухла епідемія холери, від якої гинуло багато людей. Однієї ночі вмерло 15 сильних робітників біля будови шляху, а решта розбіглися, хто куди міг. Іван Петраш хотів іхати до Львова, але туди з заражених районів нікого не пускали. Він почав утікати зо знайомим до Яблонова, але довідалися дорогою, що хвороба вже і там панує. Тоді його припадково знайомий адвокат вертається додомів, а Петраш залишається на дорозі сам, не маючи куди йти. І тоді зродилася в нього думка втікати через кордон до Мадярщини. На жаль, мадярська влада, довідавшись про хворобу в Галичині, поставила на кордоні сильну сторожу. Петраш попався воякові, який говорив

по-українськи. Він хотів його завернути, але Петраш дав йому 5 корон і вояк його пустив, наказавши йому скоро бігти перед себе до лісу. Була темна ніч і густий непроходимий ліс. Петраш ішов далі й далі. На ранок вийшов на поляну і побачив там пастухів, що пасли вівці. Вони говорили його мовою, дали йому істи, а потім показали, як вийти на шлях і добрatisя до міста.

Іван Петраш знов різні мови, а тому незабаром уже працював за перекладача в одній дорожній фірмі. Там почалося його розгульне життя. Одного разу, йдучи з балю додому, він був п'яний. Проходячи високим мостом, він спіткнувся й упав з висока. На щастя, впав не на залізні рейки, що проходили під мостом, а на купу піску в відкритому вагоні. Від того часу він почав знову більше думати про Бога і написав до монастиря листа, щоб його знову прийняли. До монастиря його не прийняли і він, оженившись, став фотографом.

Одного разу якась незнайома жінка дала йому маленьку книжку п. з. "Серце людини". Він зацікавився нею, показав книжку дружині, а та взяла її і спалила, як ерецицьку. Але зерно з



Брат І. Петраш у Південній Америці

прочитаної книжки глибоко запало до його серця. Він викінчив знімки, сам їх заніс жінці, яка дала йому цю книжку і вперше в своєму житті був там на зібранні. Господь торкнувся його серця, він почав молитися і кататися в своїх гріхах. Від того часу почав відвідувати ці зібрання, але вони скоро закрилися, бо проводячого брата забрали до війська і не було кому їх вести. Тоді Петраш почув про баптистів у Будапешті і вирушив туди, шукаючи їх. У Будапешті зустрівся з тамошніми баптистами, прийняв святе по вірі хрещення і прилучився до Церкви. 1900-го року п'ята проповідниками був рукоположений для духовної праці й був вибраний німець-

кими баптистами на місіонера в Будапешті. Там, у Будапешті навернулася також і дружина брата Петраша.

Від того часу починається велика і благословенна діяльність брата Івана Петраша. Бачачи його ревність для духовної праці, Союз Німецьких Баптистів покликав його до міста Познаня для духовної праці між українцями, поляками, мазурами й іншими народами, які заселювали всю Східну Прусію. За його старанням почав того ж 1908-го року виходити часопис "Свідок Правди". У Познані брат Петраш був переслідуваній місцевою владою, а ще більше переслідуваній католицьким духовенством. Часто бував арештований, діставав погрозливі листи, завжди в небезпеці. З тих початкових часів духовної праці брата можна написати цілу книгу, бо життя його тоді було повне пригод, часом дуже страшних і цікавих. Потім працював він в Острежові, а після нього зайняв це поле брат Л. Мікса. Працю його Бог благословив, на Мазурах та в Горішній Сілезії постало 8 євангельських громад і 6 відділів, які нараховували 110 членів.

На тій духовній праці захопила горливо робітника перша світова війна. Командант збройних сил Горішньої Сілезії, за проповідь Євангелії слов'янськими мовами, наказав арештувати брата Петраша. Це рішення підтвердила вища військова влада. Незабаром він був виселений з Німеччини. Ця подія дуже болюче відбилася на ньому, бо ж від нього відбрали поле його діяльності, розлучили його з багатьма братами і сестрами, між якими він так горливо працював. Однак пізніше було ясно видно, що в тому була воля Божа, Господь кликав його до праці на Своїй ниві в іншому місці.

У 1918-му році, в часі польсько-української війни брат Петраш розпочав духовну працю в Галичині. Праця була надзвичайно важка, бо католицькі священики, як тільки могли, утруднювали її. Часто підозрювали його, що за його релігійною роботою ховається якийсь політичний агент, але ніяк не могли окреслити який саме. Для цього, щоб влаштувати євангельське Богослуження, то не було найменшої можливості, але брат Петраш пішов на іншу думку. Він набув собі фотографічного апарату і почав ходити по селах Галичини, виробляючи знімки. А щоб здобути ласку в сільських війтів та в поліції, то він робив їм знімки безплатно. Таким чином він мав стичність з багатьма людьми, розмовляв з ними, свідчив усім про Христа. По селах йому доводилося ночувати, а тоді він збирав біля себе людей, читав їм Євангелію, роздавав духовну літературу. Таким чином, починаючи від Кракова аж до Львова, від Перемишля аж до Станиславова та щі-

лого Покуття він спокійно розсівав Боже Слово. Але ця спокійна його праця не довго продовжувалася. Коли в багатьох місцях поставали невеликі групи віруючих, тоді й противники більше заворушилися. Починаючи з 1920-го року сильні переслідування віруючих були в околицях Львова. Віруючих часто арештовували, нападали в часі Богослужіння на хати, де вони збиралися, вибивали вікна. Але, не зважаючи на це, Слово Боже рясно ширилося по всій Галичині. Майже кожного року до ста, а то й більше душ приймали святе по вірі хрещення. На ниву виходили нові робітники. Господь покликав до Своєї праці інших пionерів Євангелії: Ів. Підгорецького, М. Лютого, Войтовича та ін. Розпалювався великий Божий огонь, він стихійно охоплював міста і села Галичини і вже не було такої сили, щоб могла його погасити.

У 1922-му році було організоване Об'єднання Українських Баптистів у Галичині, а п'ять років пізніше, цебто 1927-го року Союз Євангельських Християн і Баптистів у Польщі покликав брата Петраша на роз'їздного проповідника на Волині. Союз поклав на брата велике завдання, їздити по громадах, влаштовувати пробуджуючі зібрання, організовувати нові церкви. Поле це було дуже велике, а праці надміру багато. Тому брат Петраш майже завжди був у дорозі. На той час Волинь і Полісся були густо покриті громадами євангельських християн і баптистів. То були часи великого духовного здигу, глибокого пробудження. І, здається, не було ніде громади, куди б не заїхав брат Петраш. Починаючи від Варшави, дорога його лежала: — Білосток, Пінськ, Берестъ-Литовський, Ковель, Луцьк, Рівне, Здолбунів... Потім далеке Полісся, кожне містечко, кожне село. Ці довгі й невигідні подорожі підірвали здоров'я брата Петраша, а особливо люта зима 1928-го року. Тоді віджив його давній ревматизм і самовідданій місіонер почав занепадати на силах, робився нездатним до великих подорожів.

Брат Петраш звернувся до Бога за порадою, що має далі робити. А лікарі радили конче виїхати до якоїсь теплої країни з сухим кліматом. Після довгих розважань, після молитов, Господь поклав на серце братові виїхати до Аргентини. Тягнули його туди не тільки кліматичні умовини, але і духовна праця там між нашим народом. До Південної Америки якраз широко відчинилася еміграція і багато родин з Польщі, а особливо з Волині й Полісся їхали туди на поселення. І брат Петраш зізнав, що Господь тепер посилає його туди, бо й там він буде корисним між нашим народом.

У громаді Євангельських Християн у Рівному відбулося для брата Петраша прощальне Богослужіння, на

якому всі брати і сестри зо слізми прощаючи в далеку дорогу великого місіонера. Всі тодішні віруючі на Волині, в Галичині й на Поліссі відчули велику втрату, але віддали брата в руки Божі з повною свідомістю, що Він кличе Свого робітника на іншу ниву, кличе до нашого народу, який відріваний від своєї землі, знаходиться в далекій Південній Америці.

До Аргентини брат Іван Петраш прибув у квітні 1928 року. Брати, знайомі йому це з Галичини, вже приготували для нього місце, подбали про хату. Брати з Волині виявили також до брата свою сердечність, забрали його на своє зібрання Євангельських Християн у Буенос Айрес, де проводячим був брат П. Смоляр. Церква та була невелика, але жива і діяльна. Брат Петраш почав працювати в церкві, проповідуючи Слово Боже.

Незабаром брат Петраш познайомився з американським місіонером, братом Х. Кварлесом, який запропонував йому духовну працю від Союзу Німецьких Баптистів. І в 1929 році, на першій конференції німецьких братів, яка відбулася в провінції Енtre Ríos, в місті Рамірез, брат І. Петраш був вибраний за роз'їздного місіонера по німецьких церквах в усіх Ла Платських Республіках. Брат прий-



Брат І. Петраш між віруючими на Формозі, Аргентина.

няв цю працю і з вродженою йому горливістю виконував її два роки. Після цього німецька баптистська церква у Вілля Баллестер запросила його за свого пастора. На цьому становищі брат Петраш пробув до 1953-го року.

Сили брата Петраша потрохи падали, але дух його був завжди бадьорий. Запал до духовної праці його ні-

коли не залишав. Тому, будучи вже 60-літнім старцем, він на протязі 23-х років працював між нашими громадами в Аргентині, не тільки в самому Буенос Айресі, але й по всіх далеких провінціях. Він побував у Ентре Ріос, Санта Фе, Чако, Формоза, Місіонес, а також відвідував Парагвай та Бразилію. І скрізь, де не ступила його нога, брати радо приймали його в своїх громадах, бо він, як служитель Божий, проповідував тільки Христа розп'ятого.

Тепер брат Іван Петраш живе в Аргентині. Йому 83 роки життя. Духовні й фізичні його сили вичерпуються, але брат щасливий тим, що більшість тих його літ пройшли в овочній праці на ниві Божій, пройшли в праці, яка так рясно дала свої овочі.

Тепер брат Іван Петраш святкує свій великий ювілей, ювілей 50-ліття духовної праці, а українські віруючі, розсіяні по всьому світі, ті, які знають брата і ті, які ніколи не бачили його обличчя, згадують його теплими словами і бажають йому на схилку його днів душевного спокою, радості і благословіння від Господа.

Вшануймо наших духовних робітників!



## ДЖЕРЕЛО ЖИТТЯ

Всевишній Боже, вічне Джерело  
Життя, щоденних благ, земних надій,  
Творець незміряних просторів, дій, —  
Всього, що нині є, і що було,

I що в віках призначено прийти, —  
Закономірність зоряних вершин  
I наш сліпотно-дрібний денний чин  
В Твоїх руках. Всевладно правиш Ти!

Ту велич всесвіту нам не збегнути!  
I хоч, бува, в годину люті й смутні  
Красу землі багрить невинна кров,

Твоя любов поволі й непомітно  
Промінням сяє в людях правди світло,  
I все ество шанує Твій покров!...

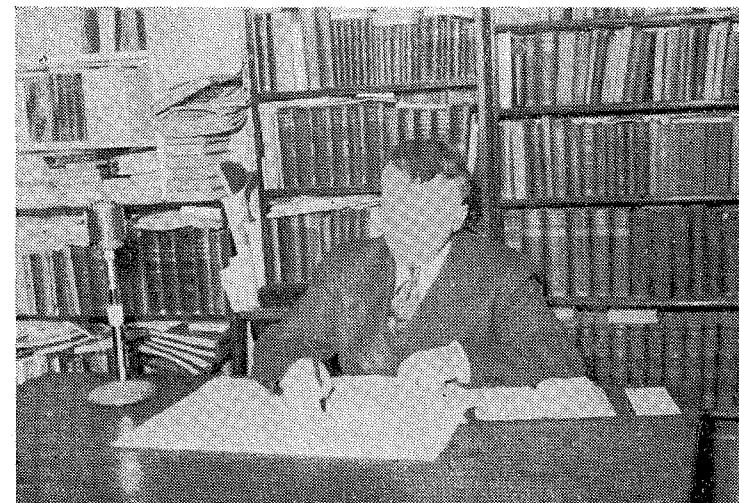
Ол. Неприцький-Грановський

О. К.

## ГОДИНА БОЖОГО СЛОВА



Одна з найбільш улюблених радіопередач у Канаді — це “Година Божого Слова”, українська євангельська радіопередача, яка на протязі восьми років щонеділі передається з Українського Біблійного Інституту в Саскатуні. Цю радіопередачу, яка продовжується цілу годину, слухає вся Західня Канада, багатотисячний український народ, а також слухають її інші слов'янські народи. Особливо ця радіопередача благословенна для тих наших віруючих, які живуть далеко від міст, далеко від громад дітей Божих, а в неділю не мають змоги бути на Богослуженні. Вони тоді наставляють свої радіоприймачі, з глибокою жадобою слухають духовних пісень, проповідь Слова Божого і з нетерпливістю чекають наступної неділі.



Пізно ввечері бр. Я. Гомінюк приготовляє радіопередачу

Велику і непосильну працю виконувала ця радіопередача на початку свого існування, цебто від січня 1948-го року. Треба було багато молитов, багато недоспаних ночей, важкої праці, й зусилля, щоб здобути для цього великого діла необхідні фонди. Кожної неділі, чи дощ, чи сніг з сильним канадським морозом, треба було раненько



Брат Я. Гомінюк розпочинає "Годину Божого Слова"

спішити до радієвої станції, треба було мати свіжу пісню, свіже слово для слухачів. І хоча ця праця була надто важка, часом, здавалося, непосильна, але вона була до вподоби Господеві і Він її ряснно поблагословив.

За всім років своєї праці українська евангельська радіопередача з Саскатуну стала дуже популярною на Західі Канади. Треба тільки спитати в потязі якого будь українця, чи він слухає "Годину Божого Слова", то він скаже, що так. Радіопередача одержує сотні листів, а ті

листи свідчать про те, що люди вперше почули Слово Боже через радіопередачу, потім купили собі Біблію, почали її читати і таким чином навернулися до Господа.

"Година Божого Слова" досягає не тільки всіх провінцій Західної Канади, але її можна також слухати в Сполучених Штатах Америки, особливо в штатах Монтані і Норт Дакоти. В убогих фармерських хатках, нераз засипаних снігом та далеких від людських осель, в містах, маленьких містечках, скрізь, де є люди, що несуть важкий тягар життя, ті, що на самоті в старості літ, нераз приковані до ложа важкою хворобою, залишені навіть своїми рідними дітьми, всі вони слухають евангельську радіопередачу з Саскатуну і знаходять через слухання рід-

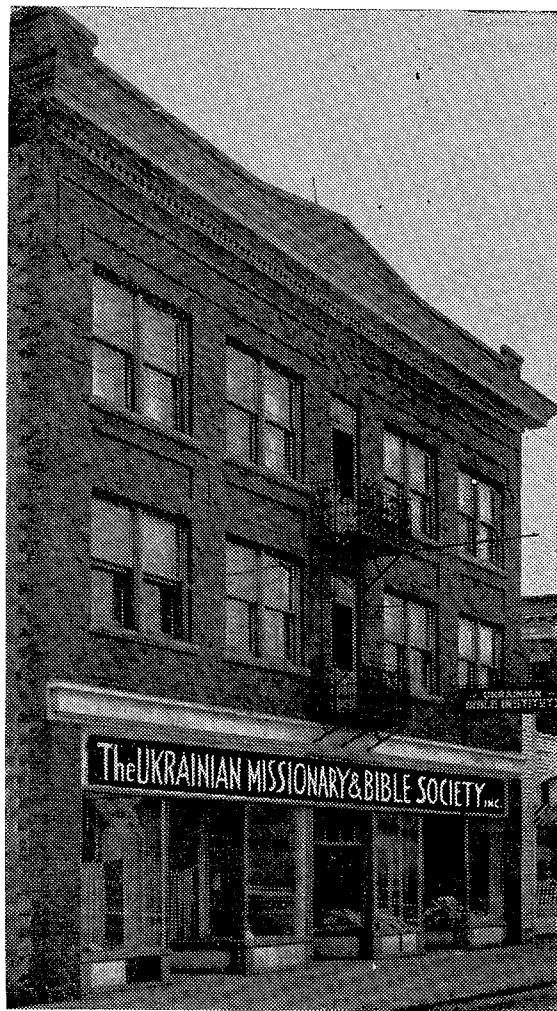


Хор при Укр. Евангельській Радіопередачі в Саскатуні

ної евангельської пісні, через проповідь Божого Слова спокій своїй утомленій душі.

Відповідальність за цю радіопередачу взяв на себе директор Укр. Місійного Товариства у Канаді, брат Я. Гомінюк. А йому в праці помагають інші брати і сестри з Української Баптистської Церкви в Саскатуні, а також студенти Укр. Біблійного Інститута.

Усі українські віруючі повинні щиро дякувати Богові за великий дар, який Він дав для них у Західній Канаді, — за "Годину Божого Слова" із Саскатуну. Обов'язком нас усіх є підтримати цю велику працю, молитися за неї.



Український Біблійний Інститут у Саскатуні

Молоді брати і сестри! Коли Ви чуєте у Вашому серці поклик Господа працювати на Його ниві, йдіть до Українського Біблійного Інституту в Саскатуні. Двері відкриті для Вас! Пишіть про всі інформації по адресі:

UKRAINIAN BIBLE INSTITUTE  
527-20th St. West, Saskatoon, Sask. Canada

В. Боровський

## ЗО СКАРБНИЦІ ДУХОВНИХ ПІСЕНЬ

Сьогодні ми собі не можемо уявити християнства та його Богослужень без церковних пісень. Сучасна християнська скарбниця духовних пісень усіх віроісповідань є дуже багата, а її тематика дуже різноманітна. Ці пісні походять з різних віків і від різних народів. Багато чудових перел з цієї загальної християнської скарбниці ще не перекладено на нашу мову і тим самим належно ще не збогачено запасу духовних гімнів. До цього часу видано певну кількість євангельських співаників українською мовою. Більшість цих пісень, — це переклади з чужих мов, особливо з англійської й німецької. Кожна ж з цих пісень, які ми співаємо в наших церквах, має свою історію, нераз дуже чудову, нераз трагічну. На жаль, ця тема в нас ще належно не розроблена, бо дотепер ніхто ще не взявся дослідити історії постання наших пісень. І не тільки самої історії їх, але, співаючи якусь пісню, ми часто навіть не знаємо її автора.

Християнські пісні є тепер власністю всього християнського світу без огляду на національне й віроісповідне походження їх авторів, і нам так і треба на них дивитися. А в співаниках належить подавати біляожної пісні її автора і композитора. Добре було б, коли б прикінці співника можна було подати хоч короткі відомості про життя всіх авторів і композиторів, зазначуючи їхню віроісповідну й національну принадливість. Коли б так сталося, тоді для багатьох наших українських протестантів відкрився б цікавий духовний світ, в якому творилися величні духовні скарби — наші християнські пісні.

Бажаю в цій короткій розвідці подати відомості хоча про деякі наші пісні, а також про їх авторів.

Пісня “Не миай мене, Ісусе” (“Книга Хвали”, ч. 111, “Відродження”, ч. 47) була написана однією з найбільш визначних американських авторок євангельських пісень — Францес Джен (Фани) Кросьби (Frances Jane (Fanny) Crosby, 1820-1915). На шостому тижні свого життя ця дівчина осліпла, а по році stratiла свого батька. Вона мала чудову пам'ять і тижнево вивчала напам'ять 4-5 розділів Св. Писання. При кінці одного року вона могла про-

казати напам'ять всі 4 Євангелії, а також деякі розділи з перших книг Старого Заповіту. Її вважають однією з найвизначніших авторів духовних пісень в англомовному світі. Належала до Методистської Церкви.

Пісня “Я співаю, як Спаситель” (“Кн. Хв.”, ч. 145, “Відрод.”, ч. 265) написана американським автором Філіппом Блісом (Philip Bliss, 1838-1876), поетом і співцем хвали Божої. Він навернувся до Господа у баптистів, але потім, одружившись з пресвітерянкою, пішов до Пресвітерської Церкви. Закінчив своє життя в тісній співпраці з конгрегаціоналістами.

Пісня “Який славетний Бог Господь наш” (“Кн. Хв.”, 29, “Відр.”, ч. 96) належать православному композиторові Дмитрові Бортнянському (1751-1825).

Чудова коляда “Тиха ніч” (“Кн. Хв” 39, “Відр.” 127), яку сьогодні співає ввесь християнський світ, була написана австрійським римо-католицьким священиком Йосипом Мором (Joseph Mohr, 1792-1848). Мелодію до цієї пісні скомпонував Франц Грубер, 24-го грудня 1818 року.

Страсну пісню “Немов зів’яла квітка” (“Кн. Хв.” 62) написав німецький лютеранський пастор Павло Гергард (Paul Gerhardt, 1607-1676).

Пісню “Не знаю я, чому мені спасіння Бог відкрив” (“Відродження” 513) написав американський конгрегаціоналіст Данило Вебстер Вайтл (Daniel Webster Whittle, 1840-1901).

Дуже поширену між українськими баптистами пісню “Хай буде благому Отцеві хвала” (“К. Хв.” 36, “Відр.” 723) написав шотландський пресвітерський пастор Віллям Патон Макей (William Paton Mackay, 1789-1885).

Пісню “Свят, свят, свят Творець наш, Бог Всемогутній!” (“Кн. Хв.” 26, “Відр.” 98) написав англіканський єпископ Регіональд Гебер (Reginald Heber, 1783-1826).

Чудовий гімн віри “О, ні, ніхто в усьому світі” (“Відродження” 552) був написаний великим співцем евангельского руху між російським народом, предсідником Союзу Євангельських Християн Іваном Степановичем Прохановим (1869-1933).

Пісню “Віра батьків в нас ще живе” (“Відрод.” 507), яку дуже радо співають деякі протестанти, написав Фрідерик Віллям Фебер (Frederick William Faber, 1814-1863), який, покинувши протестантизм, став дуже ревним англійським римо-католицьким священиком. Пишучи цю пісню, він мав на думці римо-католицьку віру, яка тоді переслідувалася в Англії за короля Генріка VIII. Протестанти ж, співаючи її, мають на думці переслідування перших християн, переслідування протестантів католиками або різною гугенотів у Франції.

Я навів тільки кілька прикладів з пісень, особливо нам відомих. Про життя кожного автора можна написати цілу щікаву статтю і варто, щоб це згодом сталося, бо багато пісень мають свої надзвичайні причини постання. Напр., оповідають, що пісня “Не хотів би я без плоду” була написана на смертному ложі. Автор її відчував, що хвилини його життя на землі пораховані, перед ним відкривалася вічність. І тоді він лише побачив, як мало він зробив чогось доброго для Бога. Тоді, власне, на смертному ложі він узяв олівця й накреслив слова пісні, які ми з глибоким чуттям співаємо. Для прикладу хочу також подати короткий життєпис авторки дуже поширеної й благословленої пісні “До Тебе йду, Ісусе мій” (“Відродження” 362) — Шарлоти Еліот (Charlotte Elliot, 1789-1871), що належала до Англіканської Церкви низького обряду.

Народилася вона в Вестфільд Лодж, Брайтон, Англія. Уже в своїх молодих роках почала писати гумористичні вірші. Тяжка хвороба в 1821 році зробила її дуже вразливу на впливи д-ра Цезаря Маляна, женевського євангелиста. Вона листувалася з ним 40 років й уважала день, в якому вона вперше відвідала його євангелізаційне Богослужіння, днем народин її душі. Від того часу вона порвала зо всіма своїми світськими стремліннями й посвятила своє життя Спасителеві. Помимо своєї хвороби, вона завжди була веселою й життерадісною. Мала тільки двоє бажань: шанувати Бога через цілковите підкорення своєго життя Його святій волі та щоб Він ужив її цілковито для Своєї служби. Кімната, в якій вона, будучи хворою, проводила свій час, була одноразово її робочим кабінетом. Про це вона так висловилася: “Бог бачить, Бог охороняє мене. Його ласка оточує мене, а Його Слово наказує мені бути завжди радісною й відданою в служенні Йому саме там, де Він мене поставив”. Усе, що вона написала, було доконане в великій немочі. Її пісні видав її брат, пастор Генрі Вен Еліот в Брайтон під назвою “Псалми й гімни” в роках 1835-1839. Про це видавець писав так: “Я сподіюся, що моя довга душпастирська праця видасть свій овоч, але я відчуваю, що через одну-одиноку пісню моєї сестри робиться багато-багато більше”. Авторка цих пісень жила зо своїм батьком 42 роки в Кляфам, останні роки провела в Торквей і Брайтон. На вісімдесят другому році життя вона була звільнена від усіх своїх страждань, які з великою терпеливістю переносила все своє життя.

Її пісня “До Тебе йду, Ісусе мій”, що спочатку мала заголовок “Хто до Мене приходить, Я не вижену геть” (Ів. 6: 37), належить до найкращих пісень в англійській мові. Після її смерті, в її кімнаті знайшли понад 1000 листів,

які вона одержала з подякою від різних осіб, для яких ця пісня стала благословенням.

Історія цієї пісні така: авторка відвідала одного разу кількох своїх приятельок в Лондоні-Вестеннд. При цій нагоді вона зустріла евангелиста д-ра Ц. Маляна. Під час вечери евангeliст звернувся до неї й сказав, що він надіється, що вона є християнкою. Цими словами вона образилася і відповіла, що вона вважає за краще не говорити на цю тему. Д-р Малян перепросив її, але при тому ддав, що він завжди з кожним любить говорити про свого Спасителя. При цьому він ще раз сказав, що він таки надіється, що вона колись стане християнкою. Три дні пізніше вона знову зустрілася з евангeliистом Маляном в домі інших своїх приятелів. Тоді вона йому сказала, що після останньої їхньої розмови вона пробувала знайти Спасителя і просила показати їй до Нього дорогу. "Приайдіть до Нього такою, як ви є", — сказав д-р Малян. Вона так і зробила. Ця пригода пізніше була її поштовхом до написання цієї пісні. До цього прилучилося ще й інше переживання. Про це пише д-р Моул, єпископ Дургаму, якого дружина була родичкою авторки, таке:

"Шарлота Еліот жила в Брайтон в своєго брата, який був постановив зорганізувати заведення для виховання доньок бідних духовних. Щоб роздобути на цю ціль гроши, був влаштований спеціальний базар-розпродаж. Вся його родина пішла на цю імпрезу. Вдома залишилася тільки самотня хвора Шарлота Еліот. У пригніченому стані лежала вона на своєму ліжку. Лежачи так, вона роздумувала про дорогу спасіння і про Божі обітниці. Під час цих роздумувань великий спокій наповнив її серце. Взявши перо, вона написала чудові рядки пісні "До Тебе йду, Ісусе мій". Ці слова, цілком певно, були дані її Богом. Коли ввечері повернулася її братова, щоб розповісти про базар, вона прочитала цього вірша й відписала його собі. Цією дорогою ця надзвичайна пісня дісталася з тихої кімнати в широкий світ і через неї Бог поблагословив багато людей".

Коли Шарлота Еліот лежала важко хворою, лікар для потіхи доручив їй саме слова цієї пісні, не знаючи, що це її власні слова. Хвора з радості заплакала, бачучи, як Бог ясно поблагословив її скромну працю. Евангeliст Д. Л. Муді колись сказав, що ще ні одна пісня не привела стільки людей до Бога, як пісня "До Тебе йду, Ісусе мій".

Закінчуючи оцей короткий огляд, скажу, що історія постання наших евангельських пісень надзвичайно цікава й зворушлива, але, на жаль, вона ще не розроблена належно, вона терпеливо чекає свого дослідника.

Свен Гедін

## ЗБУРЕННЯ ЄРУСАЛИМУ

(Розділ з книжки "Єрусалим")

Ледви один вік після смерті Ісуса Христа жиди повстали проти римського панування. У 67 році прийшов Веспасіян в Сирію, щоб здушити повстання; його син Тит, що був вихований на дворі Нерона, супроводив батька. Галілеєю правив тоді Йосип Флавій, найбільший жидівський історик. Він народився в 37 році в Єрусалимі, належав до священичого стану і тримався секти фарисеїв. Майже два місяці він завзято боронив твердині Йотапата перед римськими військами. Коли ж довше не міг тримати опору, тоді зголосився до табору Веспасіяна, здобувши в нього ласку тим, що випророкував йому скоре імператорське достоїнство. Веспасіян помилував Флавія ще тому, що сподіався знайти в ньому доброго свого помічника. І справді, сподівання його справдилися, — Йосип Флавій потім йому вірно служив.

Коли за два роки Веспасіян повернувся до Риму, щоб зайняти імператорського престола, його син Тит залився і восени 70-го року закінчив здобуття Єрусалиму. Його військова сила виносила тільки 30-40 тисяч вояків. Уже в квітні 70-го року він почав окружувати святе місто Єрусалим. Найголовніший наступ був спрямований проти північного крила, якому бракує природного захисту. Йосип Флавій був при тому і в своїй книзі "Історія жидівської війни проти римлян" він залишив усім пізнішим нащадкам зворушливий опис цих давніх подій.

Коли римський легіон, що стояв біля Еммаусу, з'єднався з головною силою Титового війська, Тит пішов на площу Скопу, звідки було докладно видно все місто з величавою його святынею. Тут наказав Тит збудувати укріплений табір для двох легіонів, які мали разом наступати. П'ятий легіон розташувався в іншім місці, а десятий, що прийшов від Єрихону, обсадив Оливну гору.

Йосип Флавій докладно описує місто Єрусалим і його розположення. Де вже задля самої природи окопи не були відпорні на наступу, там стояли потрійні мури. Він

описує святиню і її красу, але описує й страшенну незгоду і партійну боротьбу безоглядних агітаторів й тиранських демагогів, які вели безперебірливу боротьбу між собою. Між ними найбільше визначалися Симон і Іван. Перший мав за собою 10.000 здібних до бою вояків з 50-ма офіцерами, а до того ще й 5000 ідумеїв з 10 офіцерами. Іван мав тільки 6000 озброєних вояків з 20-ма офіцерами. Але по стороні останнього було ще 2400 зельотів, якими проводив Елеазар, і Симон, син Аріса.

У той самий час, як провідники себе поборювали, народ терпів з одного боку й з другого. А ту частину народу, яка не хотіла признати насильств своїх проводирів, обидві партії винищували без милосердя. Симон тримав горішню частину міста, великий мур аж до Кедрону і старий мур на схід від Сілдоа аж до палати, яка належала до Монобаца, короля Адіябенів за Ефратом. Він опанував також став і Акру, долішню частину міста; далі все аж до палати королевої Олени, матері Монобаца. Іван зайняв святиню й граничні частини міста, великий простір, далі Офлю і долину Кедрону. А коли частини міста, що лежали поміж ними, вигоріли, постав на тому місці простір, на якому вони могли взаємно себе поборювати. Бо ті внутрішні колотнечі навіть не спинилися тоді, коли римляни посунулися під самі мури міста. Горожанська війна шаліла далі і своє найбільше нещастия пережило місто ще перед його здобуттям. Не потребували римляни його знищити, бо це зробили внутрішні бунти; головним завданням римлян було ті бунти здушити. А знищення самих мурів для римлян вже було дитячою забавкою. "Тому, — каже Йосип Флавій, — мусимо ми по справедливості присвати наше нещастия нашому власному народові".

Мало було таких, що бачили, до чого це все доведе. Виправа проти десятого легіону справді була для жидів успішною, бо римляни при копанні укріплень відклали набік зрою, а через це з втратами змушені були відступити. Тит побачив небезпеку і незабаром привів підкріплення. Зібрали нові сили, Тит повів наступ і жиди в неладі відступили до міста. А сторожа на мурах Сіону думала, що це Тит уступає і вислали наперед свіжі війська. Римляни, що перед тим панічно відступали, насили потім зібралися разом і в тій битві мало не загинув полководець римлян Тит. Десятий легіон ще раз покинув своє становище, щоб дати Титові нагоду окружити і знищити наступаючі жидівські війська.

Протинаступ римлян під проводом самого Тита відкинув жидів у долину Кедрону. Тоді був узятий другий середній мур, а щільний північний мур негайно був зірва-

ний. Коли ж жиди далі не хотіли піддатися, Тит вислав Йосипа Флавія до третього муру, щоб він переговорив з замкненими. Йосип Флавій радив своїм землякам прийти до розуму, щоб врятувати місто, святиню і самих себе. При добровільній здачі римляни запевнювали їм помилування. Довший опір був безнадійний, бо залишився ще тільки найслабший третій мур. А коли б навіть і той міг був опертися, то голод приневолить їх до здачі. Але всі намови Флавія були даремні. У відповідь на них посыпалися списи і глум. Деякі жиди перебігли до римлян і отримали волю. Щоб відстрашити інших від утечі, Іван наказав кожному підозрілому відрубувати голову.

Йосип Флавій подає опис страшного положення, яке незабаром пережило святе місто. Голод шалів страшенно. Ватаги бунтівників перешкували всі доми; хто мав заховане збіжжя, того вбивали, але і той, в кого нічого не знайдено, тратив життя, бо казали, що він дуже добре заховав свої запаси. Хто ще добре виглядав, того також вбивали, бо він, мабуть, назбирав великі засоби поживи. Лише той, кого горе винищило, був безпечний, але незабаром гинув голодною смертю. Вночі голодні жиди підсувалися до самого римського табору, щоб шукати для поживи якоєсь трави. Коли ж такі щасливо верталися до мурів міста, їх грабувала і вбивала своя таки сторожа. Інші знову попадали до рук римським кавалерійським стежам, які кожного разу приходили близче мурів міста. Тит не мав досить людей для стереження полонених, бо щодня їх приводили до 500. Тоді Тит наказав розпинати невільників на хрестах навпроти мурів Єрусалиму, як осторогу для інших. Римські воїни з дикою радістю виконували своє катівське завдання. Незабаром число невільників було таке велике, що, за словами Флавія, забракло хрестів. Не минуло ще сорок років, як батьки тих самих жидів приготовили такі страшні муки Синові Чоловічому, а тепер трупи їхніх синів висіли на безчисленних хрестах перед Єрусалимом, розносячи страшний сморід над містом Божим. Але, не дивлячись на те, втікачі з Єрусалиму ставали щораз більше; вони воліли скору смерть на хресті, ніж довгі муки голодової смерті. Тит вислав групу полонених з відрубаними руками до Єрусалиму, як доказ, що невільників так мучать, коли ж місто піддається, він готовий дати всім волю. Він зробив ще раз заклик до провідників жидівського народу, щоб вони занехали безнадійний свій опір, але все це було надаремно.

Тепер Тит спрямував свій наступ також на південний і східній фронти, а тоді згасла для обляглих остання іскра надії. Достава для міста харчів з поза мурів скінчилася.

В Єрусалимі цілі родини вимирили з голоду. Але мучення й взаємне нищення між самими жидами продовжувалося далі. На вулицях і по домах лежали цілі купи трупів. Чого не можна було поховати, те кидали через мур в долину. Тит бачив це страхіття, повені відрази ломив руки і закликав богів на свідків, що це лиходійство сталося не з його волі. Надармо тягнули римські вояки мішки збіжжя аж під самі мури міста, щоб перемовити обляглих. Надармо просив їх Йосип Флавій, щоб вони здалися. Прорвідники жидів затверділи в своїм опорі, бо й так були певні своєї смерті.

Щоб покласти кінець цим страхіттям, Тит посилив облогу міста і прикінці взяв його сильним наступом. Він сам на чолі свого віddілу в'їхав до святилини, якої багатство і краса ввели його в подив. Тит за всяку ціну хотів урятувати святилище, але двері святилини палали вже полу-м'ям і пожежі вгласити було неможливо. "І так згоріла святилища проти волі Тита", — пише історик. Йосип Флавій зводить дивний випадок, що Єрусалимську святилищу спалили римляни якраз того самого дня, що колись вавилонці. Від її збудовання Соломоном аж до збурення в другім році володіння Веспасіяном минуло 1130 літ, 7 місяців і 15 днів, а від її другого збудовання Гегаєм під час правління Кира 539 літ і 45 днів.

Після пожежі святилини римські вояки залишили все місто. Нікого не милували, навіть старців і дітей. Вулицями міста текла кров. Оклики страху і смерти та стогони перемішувалися з розриваючими серце наріканнями задля великої втрати святощів. Хто міг би тут ще жити! Крізь звалища мурів святилини пливло золото жовточорвоною струєю. Нищено магазини, одяги священиків і святі посуди неоціненної вартості. Із середнього подвір'я святилини кидалися юрби переляканіх жидів до зовнішнього двору, щоб звідси бігти і шукати рятунку в лябірінтах міста. Охвачені злобою побіди, римські вояки витинали їх упень. 6000 жидів, що були заховані в святилищі, згоріли. Йосип Флавій оповідає, що якийсь фальшивий пророк був причиною їхньої страшної смерті. Він проголосив був того самого дня, що Бог велить їм ховатися до святилини, а там вони отримають чудесний знак для їхнього врятування. Перед тим провідники жидівського народу підплатили багатьох фальшивих пророків, щоб вони намовляли народ, що Бог пошле в останній час спасення, а переважно в святилищі. Тим самим вони хотіли втримати людей у витривалості. А хто в біді, той легко піддається всім намовам. Так дався намовити бідний жидівський народ фальшивим пророкам, які не звертали уваги на всі знаки й остерігаючий Божий голос, що віщував загладу

для цього міста. Бо ось як бреніли невідомі ще для Йосипа Флавія слова нашого Спасителя: "Стережіться, щоб вас хто не звів".

Римські вояки зібралися кругом горючої святилини й у великій радості викликували на честь Тита. Жидівські священики протискалися до нього і благали помилування. Але Тит відповів, що їх звання наказує їм згинути разом із святынию. Після цього наказав повбивати всіх священиків.

Тепер прийшли також посланці від Симона й Івана просити усних переговорів. Тит чекав їх на зовнішньому подвір'ї святилини. Провідники жидів зібралися з останками свого війська на другому боці мосту. Тит сказав через свого перекладача сильну карну промову до провідників. "Під час неспокоїв у Римі, після смерті Нерона, ви приготовляли війну, — говорив Тит. — Потім, як був вибраний імператором Веспасіян, мій батько, ви також запалили огонь повстання. Потім, прийшов я сюди, проти своєї волі, висланий моїм батьком, і я з болем прийняв його доручення. Коли ж я почув, що народ хилиться до миру, я тішився. Я просив вас, поки ще розпочалася наша боротьба, щоб ви піддалися. Я милував вас ще довго після того, як ви боролися проти мене. Я не радо обертав свої війська проти мурів міста. Після кожної побіди, я намагався прихилити вас до миру, ніби я сам був переможений. Коли я наблизився до вашої святыни, я ще раз відмовився від воєнного права і намовляв вас, щоб ви пошанували своїх власних святощів. А тепер ви, нікчемні, хочете зо мною переговорювати? Навіть у тій останній своїй хвилині ви не хочете призвати, що ви потребуєте ласки! На чому ж ви опираєте свої вимоги? Чи ж ваші віddіли не загинули? Чи не спалена ваша святыня? Чи ж ваше місто не в моїй владі, а ваше життя не в моїх руках? Чи ж ви все ще вважаєте хоробрістю вмирати? Та пошо далі витрачати час на переговори! Коли ви зложите зброю, я дарую вам життя і кара торкнеться тільки непокірливих. Інших усіх помилую".

Але жиди відкинули і це Титове предложение. Вони поставили умови, як переможці. Зажадали, щоб їм усім разом з їхніми жінками і дітьми було дозволено вийти в пустелю. І терпеливість римлянина тепер уже вичерпалася. Жодного помилування більше не було. Знову заблизував меч, полилася кров. Місто щілком було спустошене і спалене. Вулиці, по яких ще недавно ходив Христос, замінилися в румовища. Йосип Флавій обраховує, що тоді загинуло один мільйон і сто тисяч жидів; більшість з них прибули до Єрусалиму на свято Пасхи. Число це, розумі-

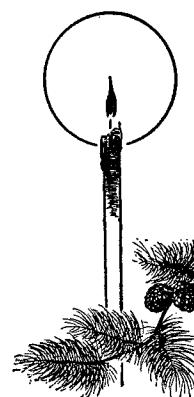
ється, перебільшене. 97.000 попали до неволі. Найсильніші мужчини були призначені до тріумфального походу, інших, коли вони ще не мали 17 років, вислано до копальнень у Єгипті. Багатьох також розіслано по всій Римській Імперії, де вони брали участь у театрах гладіаторів, йшли на поталу диким звірям. Людей нище 17 років продавали як рабів. Одного з провідників, Івана, засуджено на дожivotну в'язницю, другого, Симона, вели з мотузком довкола ший в тріумфальнім поході по Римі, а потім затягнули його на форум, де серед радісних окликів населення його забили.

При цьому збуренні Єрусалиму в 70-му році не залишилося із Іродової святині каменя на камені. На тому місці Адріян потім побудував святиню Юпітера, а недалеко святої скелі поставив пам'ятник, що представляв самого імператора на коні. Ця святиня і статуя імператора стояли ще тоді, коли перші християнські паломники відвідували Єрусалим.

\*\*

Сором силу в душі своїй мати  
І на працю її не віддати!  
І не думай про те ні на мить,  
Що не зможеш нічого зробить:  
  
Коли палко і щиро кохаєш  
Ти убогий і рідний свій люд, —  
То невже ж ти ще й досі не знаєш,  
Що любов може горе звернуть?  
  
Ні, хто щиро уміє любити, —  
Може безліч між людьми зробити!

Борис Грінченко



М. Сніжко

## ТИХА НІЧ...

(З моїх різдвяних споминів)

Різдво Христове — це родинне свято. Тому цього дня кожен бажає бути вдома, щоб разом зо своїми рідними сісти до святої вечері, колядувати, молитися і слухати суворого голосу заметілі за вікном. Свято Різдва Христового особливо чарівне в Україні, коли хати наші покріті білим снігом, коли мороз рипить під ногами, а гілля дерев аж гнутться від інею. На небі миготить незлічиме число ясних зір. Все село ніби засинає якимсь урочистим тихим сном...

Недавно, коли заходило сонце, довгі смуги білого диму випростовувалися над хатами, бо наші господині варили вечерю. Але коли сонце зайдло, дим перестав виходити з коминів, на селі робилося тихо, тільки ще десь далеко спізнений журавель криниці жалібно скріпів. У вікнах хат запалювалися огні. Люди сідали до Святої Вечері, сідали навколо стола, а на столі впірнала в сіні мацітра з кутею. Лапатий сніг прикривав хати, падав і падав і, здавалося, що й кінця йому не було. М'який і ясно-білий. І, справді, здається, немає ніде на світі крацько Різдва, як у нас в Україні.

Перше мое Різдво, яке я провів далеко від свого рідного краю, від своєї родини, провів його в тузі і горю, було Різдво 1945-го року. Недавно закінчилася війна і багато тисяч наших бідних і нужденних так званих "остарбайтерів" опинилися на руїнах розбитої Німеччини. Я жив тоді в великому українському таборі, маючи, разом зо своїми приятелями маленьку кімнату в камінному будинку колишніх воєнних кошар. Кожний день уранці я йшов до кухні за своєю зупою, потім виходив до недалекого зеленого лісу, сновидався по ньому без жодної мети, виходив на високу гору, дивився на обрій далекого сходу, сумував, тужив... Потім сідав у лісі над самотньою могилою якогось недавно поляглого вояка і думав: — Защо він поліг? Чому я отут скитаюся по чужині?... Часами ходив так довго-довго, до самого вечора. І не хотілося мені йти, тільки відчував якусь велику втому.

Прийшло свято Різдва Христового. Напередодні свята нам видали по одній рибній консерві, по кілька сушених сливок і більше по одній хлібині. Іхто в таборі мав свою родину, той готовився до свята, але ми, самотні хлопці, не мали з ким святкувати.

За нашим табором стояли довгі дерев'яні бараки, а в них мешкали люди, втікачі зо Східної Пруссії. Вони були дуже бідні, багато бідніші за нас, не дивлячись на те, що жили на своїй німецькій землі. Їхні маленькі діти підходили до нашого табору і просили хліба і супу. Були обдерти й голодні.

Одержанши свою рибну консерву, сушені сливки і хліб я вирішив віддати це для оцих бідних дітей, а самому поїхати на свята до знайомої віруючої родини в другому місті. Я взяв сливки, хліб, консерву і пішов за браму. На вулиці стояла група дітей. Я не міг з ними розговоритися, але серце мое палало до них любов'ю. Може їхні батьки палили мої рідні села, плюндрували мою Україну, але чи ж винні ті діти?

Я ступив кілька кроків до них, вийняв з під поли консерву, хліб і сливки й сказав ніби по-німецьки:

— Ком, ком... брот...

А діти, побачивши, що я йду до них, наростили крику і почали втікати до своїх бараків. А мені стало чогось і соромно і жаль. Соромно, що як хто побачить, то подумає, що я хотів зробити дітям якесь зло, а жаль, що ось і діти малі втікають від мене самотнього чужинця.

Я кинув усе, що мав, на сніг і побіг дорогою до лісу, щоб ніхто мене не бачив. Знайшов самотню могилу і сів біля неї на перекладинах дерева. Могила була покрита снігом, а на снігу лежала свіжа квітка. Хтось приніс забитому, хтось ще згадав його. Навколо в лісі стояла мертватаща, святий спокій різдвяного вечора. Шуміли тільки високі зелені смереки і десь далеко крякала одинока ворона.

Посидівши трохи, посумувавши над тією одинокою могилою в лісі, я потім пішов стежкою до недалекої залізничної станції. Потяг мав відходити за годину, і коли я вийду сьогодні, буду їхати цілу ніч, а другого дня буду у знайомої віруючої родини якраз на перший день Різдва.

На станції було повно народу, але до потягу ще не пускали. Всі стояли й чекали, коли відчиняться ворота, щоб кинутися на них згромадженою масою. Між людьми було чимало виснажених німецьких вояків. Вони повертаються звідкись до своїх домів. На них солдатські уніформи, але без ознак. Вони також спішать, щоб устиг-

нути на Різдво додому, щоб принести засмученій матері різдвяну радість.

Ось, бачимо, йде залізничник. Зібрана маса людей насторожилася, приготовилася до боротьби за товарові вагони. І коли тільки ворота відчинилися, ми всі кинулися до стоячого потягу. Пхалися, чіплялися сходів, лізли до вікон, бо ми знали, що потяг навіть половини не зможе змістити людей, а тому, хто влізе в нього, поїде, хто ж залишиться, чекатиме аж до завтра отут на розбитій станції.

Мені вдалося зловити ручку біля дверей, а тоді я був певний, що таки впхаюся досередини. Я чув, як мене хтось тягнув за полу, хтось ліз мені через голову, але я пхався, пхався і, нарешті, важко зідхнув, опинившись у самому куті великого товарового вагону. Люди в ньому стояли стиснені, збиті в одну купу і важко було навіть ворухнутися.

Потяг шарпнувся і пішов уперед. Люди ніби поменшали, бо зробилося якось вільніше і я міг навіть присісти в куті. Біля мене був невеликий отвір між дошками вагону і я бачив через нього нічне небо всіяне мільйонами зір. Які гарні ті зорі! Сьогодні ж вечір перед Різдвом, Святий Вечір... Сівши в куті, дивлячись на зорі, я линув усією моєю душою до рідного села, до моєї дорогої Батьківщини. І так було мені сумно, так журно, болюче. У вагоні було темно і тихо. Ніхто не кинув ні одного слова, здається люди і дихати перестали. Може кожен з них, як і я, думали свою важку думу.

Нараз у вагоні блисло світло. Якийсь німець, що стояв недалеко мене, запалив невелику воскову свічку, поклав на долівці свого руксака, а свічку примостив на ньому. Тепер було видно і можна було бачити всіх людей. Коли свічка тільки запалилася, до нашого вагону ввійшов ніби якийсь святочний настрій. Навколо свічки поставали постаті людей, старі німецькі жінки, солдати в сірих шинелях. Я й собі підійшов попід стіну до гурту не обзываючись ні до кого, щоб не зрадити себе, що я чужинець. Було тихо, як і перед тим. І нараз в гурті чийсь голос почав співати відому християнську коляду "Штіле нахт" ("Тиха ніч"). Голос почав, але нараз обірвався. Його підхопив інший жіночий голос, потім ще один, другий, третій і чудова мелодія різдвяної пісні наповнила вагон. Німці стояли над горючою свічкою і співали. Співали, як у церкві, як у себе вдома біля ялинки. А німець, який запалив свічку, вийняв з кишені Євангелію і почав голосно читати про народження Ісуса Христа. Я стояв між цими чужими людьми і за все забувся. Мені здавалося, що я в якомусь великому храмі, на великій різдвяній вроцістості. І воно дійсно так було. Цього різдвяного вечора я не забу-

ду ніколи. Потім цей самий німець, мабуть якийсь проповідник, говорив про народження Спасителя, молився з людьми і це було правдиве різдвяне євангельське Богослужіння. Потяг легко гойдався, стукав колісами і минав ліса, гори, поля.

Біля свічки сиділа стара жінка, навпроти неї, вігнувшись на палицу, задумано стояв німецький вояк. Видно, що повертається з неволі. Ліва його рука була перев'язана нище ліктю забрудженою перев'язкою, а правою він правив свою торбу на плечах. Стара жінка підсунулася до свічки, придивилася до вояка, піднеслася на ноги і взяла його за руку. На якусь хвилину ніби забулася, ніби розгубилася, а потім голосно на ввесь вагон закричала:

— Фріц! Мейн Фріц!...

— Мутер! — голосно промовив вояк і кинувся до старенької жінки. Він обійняв її своєю здорововою рукою, тиснув до своїх грудей і крізь сліз казав:

— Мейн лібе мутер, мейн мутер.

А стара жінка голосно плакала на ввесь вагон. Люди окружили щасливу матір з сином, кожний тепер хотів їм сказати якесь слово, висловити своє задоволення з їхньої щасливої зустрічі. І знову чийсь голос заспівав пісню "Тиха ніч", знову ввесь вагон сповнився мелодією коляди. Маті стояла з сином, поправляла йому перев'язану руку, а по її обличчі текли рясні слізози. Нічого, що рука ранена, але він живий, її син, її дорогий Фріц.

Свічка гасла. Вона схилилася на один бік, ніби людина, яка, проживши свій вік, видасть із себе всю силу, а потім умирає. Схилилася і впала кусочком маленького почернілого гноту. У вагоні знову було темно. Знову було тихо, журно. Замовкла пісня, молитви, читання Євангелії, тільки чути було хлипання матері, часом тихше, а часом голосніше.

Відійшовши в кут вагону, я присів на долівку, поклав голову на руки і боявся, щоб мені не розплакатися. Картина, яку я бачив була дуже зворушлива і щасливо-драматична. Я згадав і свою далеку матір у дома. Чи знає вона, де її син? Вона цього вечора згадує мене, може самотня сидить біля свого стола, може немає того великого святочного вечора кусочка хліба... О, мамо, далека, рідна мамо!...

Я дивився через отвір у стіні на засіяні зорями небо, а до моїх очей тиснулися слізози. В серці невпинно брекніла чудова мелодія "Тиха ніч"...

## УКРАЇНСЬКІ ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ЧАСОПИСИ

"Післанець Правди," — найстарший український баптистський часопис, який почав виходити 1927-го року у Львові. Війна 1939-го року перервала його благословенну велику працю, але з ласки Божої "Післанець Правди" по вісім роках перерви, почав знову виходити на вільній американській землі й редактується його колишнім редактором проп. Л. Жабко-Потаповичем. "Післанець Правди" виходить щодва місяці, як орган Українського Місійно-Біблійного Товариства — Об'єднання Євангельсько-Баптистських Церков а ЗДА. Річна передплата \$2.00. Виписувати по адресі:

"Messenger of Truth", 247 East Roland Road, Parkside, Chester, Pa., U.S.A.

"Християнський Вісник" — український баптистський часопис почав виходити в 1942-му році, як орган українських баптистів Західної Канади. Редактором його від початку аж дотепер є проп. П. Кіндрат. Журнал приносить на своїх сторінках лекції недільної школи, проповіді, духовні статті, широкі відомості з духовної праці між українським народом та ін. Річна передплата \$3.00. Адреса: "Christian Herald", 355 Parr St., Winnipeg 4, Man., Canada.

"Євангельська Зірка" — одинокий часопис українського Євангельсько-Баптистського Братства на всю Південну Америку. Часопис "Євангельська Зірка" почав виходити 1952-го року й оце три роки він несе вістку спасіння українському народові його рідною мовою. Редактор Михайло Бахор. Річна передплата \$1.50. Кореспонденцію і передплату слати на адресу:

Miguel Bachor, Casilla de correo 5313, Buenos Aires, Argentina.

"Християнин" — незалежний християнський часопис, присвячений для поширення євангельської думки виходить в Англії за редакцією братів Я. Шнейдрука і Іл. Тарасюка. Часопис приносить духовний матеріал, як оригінальний, а також переклади з інших мов. Адреса: "The Christian", 28 Allcroft Road, London, N.W. 5, England.

"Вісник Спасіння" — часопис для поширення євангельської правди серед українського народу. Виходить щодва місяці на циклостилі, але друк ясний, а духовний

матеріал багатий. Видає Об'єднання Євангельських Християн Баптистів у Великій Британії. Адреса: "Visnyk Spasinnia", 35 Elford Pl., Harehills, Leeds 8, England.

"Голос Правди" — орган нашого Українського Євангельсько-Баптистського Братства в Німеччині. Він заступив нашого скитальського часописа "Дорога Правди", що виходив у Німеччині від 1946-го року аж до виїзду його редактора бр. Ол. Гарбузюка до ЗДА. Тепер "Голос Правди" редактується братом С. Тимцівим, виходить що два місяці і приносить багатий духовний матеріал. Виписувати по адресі:

Rev. S. Tymciw, (20b) Braunschweig, Rautheimerstr. 12, Bl. 4/121, West Germany

"Сіяч Правди" — український баптистський часопис неперіодично виходить як додаток до російського баптистського часопису "Сеятель Істини". Редактор Д-р Ів. Кмета-Єфимович. Адреса:

Dr. I. A. Kmetta, 20th & Parrisch St. Philadelphia 30, Pa. USA.

"Християнський Стяг" — Науково-Теологічний Орган Баптистської Церкви. Виходить за редакцією пастора К. Костіва. Річна передплата \$2.00. Адреса:

"The Christian Banner", Box 211, Saskatoon, Sask., Canada.

"Канадійський Ранок" — найстарший український євангельський часопис для української родини, що виходить у Канаді від 1905-го року. Часопис виходить два рази на місяць за редакцією пастора Ів. Роберта-Ковалевича. Річна передплата \$1.00. Адреса:

"Canadian Ranok", 159 Kelvin St., Winnipeg 5, Man., Canada.

"Євангельська Правда" — український євангельський часопис, якого уже 16 років видає редакційна колегія під проводом пастора М. Фесенка в Торонто, Канада. Передплата в Канаді і закордоном \$2.00. Окреме число 25 центрів. Виписувати по адресі:

"The Evangelical Truth", 506 Ossington Ave., Toronto 4, Ont., Canada.

#### ЧИТАЙТЕ УКР. ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ЧАСОПИСИ!

### УКРАЇНСЬКЕ ХРИСТИЯНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ДОРОГА ПРАВДИ"

"Книжка — найбільший скарб людини", — сказав великий український поет Іван Франко. Ми, українські баптисти розуміємо, що книжка не тільки є найбільшим приятелем людини в її особистому життю, але добра, духовна книжка є великим і необхідним помічником у духовній праці. На жаль, не в усіх громадах наших плекається любов до християнської книжки, а через це в нас на теперішню пору дуже мало духовної літератури, особливо в нашій рідній мові.

Щоб задоволити цю велику потребу, 1953 р. постало між нашим Братством Видавництво "Дорога Правди", яке поклало перед собою велику мету, — видавання і розповсюдження євангельської літератури. Видавництво постало на членських вкладках: кожний, хто внесе \$10.00 стає членом Видавництва, а тим самим приймає велику участь в розповсюджені друкованого євангельського слова. Видавництво друкує книжки, розповсюджує їх, а на виручені гроші друкує слідуючі.

Дотепер Видавництво видало збірку оповідань і віршів М. Подворняка "На шляху життя", збірку євангельських поезій, яку зібрав В. Остапчук і працю З. Бичинського "Іван Гус". Друкується і ще в тому році вийде збірка різдвяних оповідань і віршів "Різдвяна Зірка", друкується повість "Штундист Павло Руденко", "Про католицьких святих", І. Барчука, "Елісей Сукач", прекрасна праця Є. Лазарєва з історії євангельсько-баптистського руху в Україні, спомини євангельського піонера в Норт Дакоті А. Дубового й ін. Видавництво бажає щороку видавати для християнського читання настольного календаря "Добрий Приятељ", почавши оцим 1946-м роком.

Через фінансові труднощі Видавництво не може здати до друку нараз кілька праць, а тому просить всіх своїх читачів прийти йому з поміччю. Просимо ставати членами Видавництва, а також прислати на Видавництво Вашу добровільну пожертву.

Окрім того, Видавництво "Дорога Правди" просить розповсюджувати його видання і тим самим спричинитися до розбудови свого одинокого українського євангельського Видавництва "Дорога Правди".

Адреса Видавництва:

"DORONA PRAWDY"  
148 Tecumseth St., Toronto 3, Ont., Canada.

## ЗМІСТ:

Передмова .....	3
Рік 1956 .....	5
Календарна частина .....	6-29
Гр. Сковорода: О, покинь, мій духу! Пісня .....	30
Л. Толстой: Два старці, оповідання .....	31
В. Г-к: Волинсько-Подільське Об'єднання Баптистів .....	42
В. Волинець: Пам'яті робітника на ниві Божій. ....	50
Страшно життєве хвилюється море, пісня .....	58
Анатоль Горинський: Укр. Баптистська Церква в Чікаго. ....	59
Ол. Зорге: Аврелій Августин. ....	66
Іван Барчук: Український Місійний хор. ....	77
Про книжку "Іван Гус". ....	88
Богдан Любомиренко: "І світло у темряві світить..." ....	89
Т. Шевченко: Село! І серце одпочине. ....	94
Іван Ткачук: Переслідування Христової Церкви .....	95
Остап Крем'янченко: До світла. ....	102
Є. Маланюк: Над морем. ....	114
Б. Горенко: Вшануймо наших духовних робітників. ....	115
Ол. Неприцький-Грановський: Джерело життя. ....	122
О. К.: Година Божого Слова. ....	123
Український Біблійний Інститут в Саскатуні. ....	126
В. Боровський: За скарбниці духовних пісень. ....	127
Свен Гедін: Збурення Єрусалиму .....	131
Борис Грінченко: Сором силу в душі своїй мати .....	136
М. Сніжко: Тиха ніч... ....	137
Українські євангельські часописи. ....	141
Укр. Християнське Видавництво "Дорога Правди". ....	143
Каталог книжок Видавництва "Дорога Правди" .....	144

\* \* \*

### ОГОЛОШЕННЯ

Забезпечте своїх дітей гарними сучасними підручниками. Замовляйте їх у Видавництві "Нові Дні".

Л. Деполович: Буквар. Друге доповнене видання .....	\$1.10
П. Волиняк: Барвінок. Читанка для 2-ої кляси. ....	1.10
П. Волиняк: Київ. Читанка для 3-ої кляси. ....	1.25
П. Волиняк: Лави. Читанка для 4-ої кляси. ....	1.00
П. Волиняк: Дніпро. Читанка для 5-ої кляси. ....	1.25

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературні досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учнів. Читанки замовляти по адресі:

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"  
Toronto, Ont., Canada.

### У ВИДАВНИЦТВІ "ДОРОГА ПРАВДИ" МОЖНА НАБУТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Біблія. Звичайна оправа. ....	\$1.75
Біблій в шкіряній оправі з позол. краями. Ціни різні.	
Новий Заповіт у звичайній оправі. ....	0.75
Новий Заповіт в шкіряній опр. малого формату ....	2.75
С. Бичковський: Рідна пісня на чужині, співаник	1.50
С. Бичковський: Нові пісні. ....	1.00
"Відродження", євангельський співаник з нотами.	6.00
Пісні радості. Співаник з нотами. ....	2.50
Л. Жабко-Потапович: Христове світло в Україні.	1.50
З. Бичинський: Іван Гус. ....	1.50
Джон Буньян: Свята війна. ....	1.00
Т. Гребінка: Про католицький догматизм. ....	0.35
М. Подворняк: На шляху життя, ч. I	1.25
М. Подворняк: На шляху життя, ч. II	1.25
Г. Домашовець: Напередодні світової реформації	1.00
В. Боровський: Історія моєго визволення. ....	0.50
Х. Рой: Відступники. ....	0.90
Х. Рой: Без Бога на світі. ....	0.20
I. Барчук: Божа Маті.	0.50
I. Барчук: Хрест і хресне знамення. ....	0.30
I. Барчук: Вірою, чи заслугами. ....	0.25
Ян Каменський: Лябіrint світу і рай серця	0.90
Панас Хуртовина: Під небом Волині.	1.00
П. Кіндрат: Підручник для християнина.	0.50
Л. Забіренко: З бурхливих днів, поезії	1.00
Й. П.: Один із багатьох, спомин.	0.30
О. Сомко: Вірштовори.	1.00
В. Остапчук: Проміння, поезії.	1.25
М. Підвезко: Англо-український словник.	5.00
М. Підвезко: Українсько-англійський словник.	5.00
Г. Голосекевич: Український правописний словник	4.50
Митр. Іларіон: Українська літературна мова.	4.00
Л. Деполович: Буквар.	1.20
Д-р А. Т. Кібзей: Український лікар, друге видання	6.00

Книжки виписувати по такій адресі:

**"DORONA PRAWDY",  
148 Tecumseth St., Toronto 3, Ont., Canada.**